

SANCTI MARTINI

LEGIONENSIS PRESBYTERI

EXPOSITIO LIBRI APOCALYPSIS.

Jeremias propheta, fratres charissimi, inter cæteras humani generis miseras, quas pia compassione deplorat, famem quoque spiritualis panis commemorat dicens: *Parvuli petierunt panem, et non erat qui frangeret eis (Thren. iv)*. Judæi quippe et gentiles ante adventum Christi cognitione divinæ dispensationis parvuli, et rudes erant, quia Christi et Ecclesiæ sacramenta non intelligebant. Panem petebant, qui divinæ voluntatis notitiam habere cupiebant; sed non erat qui frangeret, quia mystica et arcana nuptiarum Christi et Ecclesiæ non erat qui exponeret. At, postquam Dei Filius per intemeratæ Virginis uterum natus, passus, mortuus est, et resurrexit, et ad Dei Patris dexteram ascendit, panem parvulis fregit; Judæis videlicet et gentilibus signati libri septem sigilla aperuit, id est, secretorum mysteriorum sacramenta manifestavit. Unde et ipse verus Deus et verus homo Jesus Christus jam in cælo consistens, ut suam ac Dei Patris occultam dispensationem eorum quæ fuerunt, sunt, et in proximo futura erunt, servis suis palam faceret, per fidelissimum servum suum Joannem Apocalypsim septem Ecclesiis misit.

Apocalypsis hæc, id est revelatio inter reliquos Novi Testamenti libros prophetia vocatur: sed aliis est excellentior prophetiis, quia de Christo et Ecclesia magna ex parte adimpleta sacramenta denuntiat: et sicut Evangelium Legis observantias, sic ista prophetia expellit veteres a longe prospicientes venturas prophetias. Ad corroborandam ergo hanc prophetiam occurrit etiam auctoritas mitentis, deferentis, et accipientis. Hanc enim Deus, id est, tota sancta Trinitas misit. Nam de Patre dicitur: *Mittens per angelum suum (Apoc. i)*. Filii autem circa finem hujus libri dicit: *Ego Jesus misi angelum meum testificari vobis (Apoc. xii)*. Sed et de Spiritu sancto hoc scriptum est: *Dominus Deus omnipotens (Apoc. iv)*. Sciendum itaque quia cum sine additamento Spiritus ponitur, tota Trinitas frequentius intelligitur. Unde Dominus in Evangelio Samaritanæ mulieri ait: *Spiritus est Deus; et ideo in spiritu et veritate oportet adorari (Joan. iv)*. Quamquam igitur angelus solius Verbi incarnati personam gesserit, tota tamen Trinitas in angelo operata est. Quod autem Joannes in exilio postius ista vidit, manifestat Christi fidem in terrenis pressuris cælum sibi vindicare. Per hoc quod beatus Joannes omni humano eloquio et auxilio destitutus,

A divinitus visitatur, innuitur et nobis quod quanto magis a sæculari tumultu recedimus, tanto magis divina visitatione digni judicabimur.

Propterea videndum est quo modo visionis Joannes talia vidit. Tres namque modi sunt visionis: Unus scilicet cum cælum, terram, et similia corporis oculis videmus; alius cum dormientes vel etiam vigilantes aliquid videmus, per quod aliquid figuramus, sicut Pharaon vidit crassas boves et macilentas (*Gen. xli*). Alius modus est intellectualis, cum aliquid scilicet mente concipimus, non per imagines, sed sicut David in Psalmis. Joannes vero imagines vidit, et in eis veritatem intellexit.

Idcirco, dilectissimi fratres, libri Apocalypsis obscuritates verborum, et figuras visionum, sicut a sanctis Patribus exposita sunt, breviter vobis scribere volumus; ut ea legentes, facilius intelligere possitis, et si pro Christi nomine et amore necesse fuerit pati adversa, non fugiatis. *Per multas enim tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei (Act. xiv)*. Deus igitur Pater prævidens tribulationes quas passura erat Ecclesia, postquam ab apostolis in fide fuit fundata, disposuit cum Filio et Spiritu sancto easdem tribulationes, earumque præmia revelare. Merito Christus Joanni manifestavit hanc revelationem, qui excellit omnes privilegio virginitatis, et qui gratia Dei interpretatur. Ipse quippe Joannes invitat nos ad legendum, et ad audiendum, et ad servandum verba libri hujus, quia si hoc fecerimus, æternam beatitudinem consequemur. Legendus est ergo iste liber, quia est Apocalypsis Jesu Christi, id est, revelatio non cujuslibet, sed Jesu Christi: de qua dicitur:

CAPUT PRIMUM.

Vers. 1. — *Apocalypsis Jesu Christi quam dedit illi Deus palam facere servis suis, quæ oportet fieri cito*. Deus in hoc loco tota Trinitas intelligitur. Ac si aperte dicat: *Apocalypsis, id est, revelatio Jesu Christi, quam dedit illi Deus Pater secundum humanitatem, palam sacre verbo et exemplo servis suis, quæ oportet fieri cito*, id est, in presenti tempore. Omne enim tempus præsentis vitæ comparatam æternitati quasi unius horæ parvissimum est momentum. In his verbis duo comprehenduntur: ut ea, scilicet quæ scienda sunt, cito accipiant terminum; et ea, quæ sunt inchoanda, cito sumant initium. Sequitur:

VERS. 2. — *Et significavit, mittens per angelum suum servo suo Joanni qui testimonium perhibuit verbo Dei, et testimonium Jesu Christi quæcunque vidit.* Quasi diceret: Jesus Christus Dei et hominis Filius significavit mittens per angelum suum, personam videlicet sui habentem, servo suo Joanni, viro scilicet probatissimo, qui testimonium perhibuit Verbo Dei, scilicet, qui contestatus est verba ipsius Christi tam de divinitate, quam de humanitate. Filius Dei Patris Verbum vocatur, quia per ipsum Deus Pater humano generi manifestatur. *Et testimonium Jesu Christi quæcunque vidit, in his videlicet quæ vel corporaliter ut passum, vel sola mente, ut fuisse cum Patre ante omnia sæcula.*

VERS. 3. — *Beatus qui legit et qui audit verba prophetiæ hujus: et servat ea quæ in ea scripta sunt.* Ac si aperte beatus Joannes evangelista dicat: Quia mihi Christus misit hanc revelationem sive prophetiam, beatus erit, qui a me illam acceperit, et illius verba legerit, et ea quæ in ea scripta sunt servaverit, id est fidem Christi non violaverit; minata timebit et promissa sperabit. Vere beatus, quia nec longa erit mora laboris, nec tempus elongabitur remunerationis. *Tempus enim prope est, scilicet judicii, vel remunerationis.*

VERS. 4. — *Joannes septem Ecclesiis, quæ sunt in Asia.* Deus Pater, ut supradictum est, dedit hanc Apocalypsim Christo, Christus Joanni, Joannes autem septem Ecclesiis, quæ sunt in Asia; principiter videlicet, vel quibus erat magister constitutus, et per simile aliis Ecclesiis; vel per septem Ecclesias universæ Ecclesiæ manifestat hanc revelationem, quia per septem universitas figuratur; vel quia septiformi spiritu illustratur. *Gratia, inquit, vobis et pax ab eo, qui est, et qui erat, et venturus est.* Gratia dicitur gratis data non merces reddita, sed venia collata. *Gratia vobis et pax, id est remissio peccatorum et quies a vitis, ab eo, scilicet a Christo olim secundum humanitatem passibili, qui jam est immutabilis, et qui erat æternaliter quamvis natus ex tempore, et qui talis venturus est, etiam modo non apparet.* Personam Patris evangelista tacet, quia nemo de Deo creatore male intellexerat, et ideo ponit personas Filii, et Spiritus sancti, super quibus omnes hæreses nascuntur in Ecclesiis. Sequitur:

VERS. 5. — *Et a septem spiritibus qui in conspectu throni ejus sunt: et a Jesu Christo, qui est testis fidelis primogenitus mortuorum, et princeps regum terræ.* Spiritus plerumque sonat idem quod charitas, unde attribuuntur spiritui remissio peccatorum, et alia dona, quæ sunt totius Trinitatis, ut (44*) intelligamus Trinitatem ex sola dilectione operari. Dicatur itaque apertius: *Et a septem spiritibus, id est, a septiformi spiritu qui natura unus*

A est, et gratiarum distributione multiplex; vel a spiritualibus viris a Spiritu sancto illuminatis, qui in conspectu ejus throni sunt, in quibus sedet Deus ad exemplum vel ad custodiam. Throni sunt angeli et sancti homines in quibus Deus nunc judicat ne in futuro judicet. Et ab Jesu Christo, qui est testis fidelis, qui se videlicet esse Deum, nec propter imminentem mortem negavit; vel testis operum nostrorum erit in die judicii, quando dicit justis: Vidistis me esurientem et dedistis mihi manducare, venite, benedicti Patri mei, percipite paratum vobis regnum a constitutione mundi (Matth. xxv). Primogenitus mortuorum, quia surrexit a mortuis jam impassibilis, vel primus mortificantium se, quia peccatum non fecit; et princeps regum terræ, id est terrenarum potestatum, potens eas remove, et ad suorum utilitatem permittens sævire. Recte quidem primogenitus mortuorum vocatur, qui sic surrexit a mortuis, ut ultra non moriatur. Sequitur:

VERS. 6. — *Qui dilexit nos et lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo, et fecit nos regnum et sacerdotes Deo et Patri suo, ipsi gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.* Ac si aperte dicat: *Revera qui dilexit nos, dabit gratiam et pacem, quia sola dilectione lavit nos a peccatis originalibus vel actualibus (A. l. v. (45) vel etiam nostris), in sanguine non vituli, non arietis, sicut in veteri lege, sed in suo proprio; et fecit nos regnum, et sacerdotes, id est potentes vitis resistere, et pro nobis et pro fratribus nosmetipsos Deo Patri offerentes, et sibi ipsi, et Spiritui sancto. Ipsi ex nostro sacerdotio sit gloria, et ex nostro regno imperium in sæcula sæculorum. Amen.*

VERS. 7. — *Et hoc imperium non tardabit, quia ecce venit cum nubibus, et videbit eum omnis oculus, et qui eum pupugerunt.* Quasi diceret: *Videbit eum omnis oculus tam bonus quam malus, et etiam Judæi qui eum in cruce pupugerunt, ut magis crucientur.* Ac si aperte Ecclesiis dicat: *Vere debetis eum glorificare, quia ipse est qui venturus est ad remunerandum cum nubibus, id est cum sanctis qui nubes fuerunt, compluendo alios et miracula faciendo, vel sicut in nube ascendit, in nube veniet, per quam Dei clementiam intelligimus; quia bonis est refrigerium et illuminatio, malis autem terror et excæcatio: quod significatum est per nubem, qua educti sunt filii Israel de Ægypto. Sequitur: Et plangent se super eum omnes tribus terræ: etiam. Amen.* Ac si diceret: *Plangent se, et collident super eum, impotentes ejus resistere imperio, ad similitudinem lapidis et vasculorum fictilium. Vel plangent se, id est dolebunt respicientes eos, qui super eum fundati erant; quia non tam dolebunt ipso tormento, quam quod repellentur a tali consortio, et ab ipso Domino. Omnes tribus terræ, inquit: id est omnes terreni, quod firmandum est omni lingua: etiam: Amen. Quasi et supresse videtur.*

(44*) Mss. prave: *Ut non intelligamus.*

(45) Dicit in Glossa, quod parenthesi claudimus

diceret; Non dubitanter in iudicio plangent se super eum, *sæl etiam. Amen*, id est vere. Ac si aperte dicat: Bene poterit esse hoc, quia ille qui est Deus et Dominus, dicit hoc:

VERS. 8. — *Ego sum Alpha et Omega, principium et finis*. Quasi diceret: *Ego sum Alpha*, id est principium, ante quod nullum, vel a quo omnia cœperunt; *et finis*, post quem nullus, vel in quo omnia terminabuntur. Alpha enim litteram nulla præcedit, prima est enim omnium litterarum. Sic et Filius Dei. Ipse enim se principium Judæis interrogantibus esse respondit (*Joan. viii*). Est etiam novissimus, quia iudicium novissimus ipse suscepit. Illic manifeste ostenditur quia angelus, qui hæc Joanni ostendebat, personam Dei in se habebat. *Ego sum*, inquit, *Alpha et Omega, principium et finis*. *R* *Qui est, qui erat, et qui venturus est, Omnipotens*, judicare scilicet vivos et mortuos. Sequitur:

VERS. 9. — *Ecce ego Joannes frater vester, et particeps in tribulatione, et regno, et patientia in Jesu; fui in insula quæ appellatur Pathmos propter Verbum Dei, et testimonium Jesu Christi*. Finita salutatione progreditur ad narrationem ponendo quatuor, personam scilicet, locum, causam, et ipsius loci tempus, quæ valent ad confirmationem ipsius revelationis. Ac si aperte dicat: *Ego Joannes frater vester* in fidei unitate, *et particeps in tribulatione*, quia sui flagellatus, et in dolio missus, atque ab hominibus separatus, *particeps etiam in regno Dei futurus et patientia in Jesu*, id est propter patientiam habitam ad similitudinem Jesu. *Fui in insula, quæ appellatur Pathmos*, id est fretu [*f* fretum]. Vel tribulatione, in qua magis cœlestia fidelibus aperiuntur: *propter verbum Dei, et testimonium Jesu Christi*, id est propter testimonium divinitatis et humanitati exhibitum. Benedictus omnipotens Deus qui probatissimo servo suo Joanni, cui negabatur terra, cœlum aperuit, eique ad totius Ecclesiæ eruditionem secreta aperuit. Quanto enim flagis sancti in præsentis vita pro Christo affliguntur, eo amplius illis secreta cœlestia aperiuntur. Hinc apparet quia pœna non facit martyrem, sed justitia. Hinc Psalmista ait: *Judica me, Deus, et discerne causam meam de gente non sancta* (*Psal. xlii*): *Fui*, inquit, *in insula quæ appellatur Pathmos*. Ecclesia iasulæ comparatur, quia sicut insula marinis procellis tunditur, ita Ecclesia persecutionibus malorum affligitur. Iterum subjungit dicens:

VERS. 10. — *Fui in spiritu in Dominica die*. Quatuor posuit ad confirmationem revelationis: personam videlicet, locum, causam, et ipsius loci tempus. Personam designavit, cum dicit: *Ego Joannes frater vester*; locum, cum ait: *Fui in Pathmos insula*; causam, cum dicit: *Propter verbum Dei*; tempus, cum adjunxit: *Fui in spiritu in Dominica die, et audiivi post me vocem magnam tanquam tubæ dicentis: Quod vides scribe in libro*. Quasi diceret: *Fui in spiritu*, hoc est in excessu mentis, in Dominica

die, id est in spe resurrectionis positus per resurrectionem Christi, *et audiivi post me*, hoc est in clara cognitione resurrectionis, cognovi *vocem magnam*, id est manifestationem, quia de futuris vel de magnis sacramentis: *tanquam tubæ*, quia [*f* quæ] incitatur ad bellum spirituale. Ecce figura corporalis docens milites Christianos exhortandos ad spirituale prælium, ubi necessaria est patientia. Illic aperte demonstratur beatum Joannem hanc visionem non corporaliter, sed in spiritu vidisse, non tamen in somnis hoc vidit, sed in extasi raptus est, sicut et Ezechiel: et spiritui æternitatis adhæsit mens ejus. *Audiivi*, inquit, *post me vocem magnam*. Post se audivit, quia, dum de præsentis vitæ tumultibus eductus, in anteriora vim contemplationis extenderet, alios respicere admonitus est, vel post se audivit, quia lege et prophetis prædictum hoc idem intellexit. Solet rerum qualitas tempore notari, ut Abraham qui in fervore fidei angelos meridie vidit (*Gen. xviii*), Lot in perditione Sodomæ vespere (*Gen. xix*), Adam post meridiem (*Gen. iii*), Salomon non servaturus sapientiam, nocte suscepit (*III Reg. iii*). Sive simul et uno intuitu, sive per diversa tempora in ipsa die Dominica hanc visionem viderit, angelus ei utrumlibet conferre potuit. Sequitur:

VERS. 11. — *Quod vides scribe in libro, et mitte septem Ecclesiis, quæ sunt in Asia, Ephesum, Smyrnam, Pergamum, Sardis, Thyatiram, Philadelphium et Laodiciam*. Ac si aperte dicat: *Quod vides*, hæc est quod visurus es, *scribe in libro*, id est mente reconde. Vel ad litteram: Non abscondas talentum in sulario, sed mitte septem Ecclesiis: Ephesus fuit metropolitana sedes totius Asiæ, in qua Joannes præfuit; Ephesus ergo interpretatur voluntas sive consilium, Smyrna canticum eorum, Pergamus divisio cornuum, Thyatira illuminata vel vivens hostia, Sardis principium pulchritudinis, Philadelphia amor fratris, vel salvans hæreditatem, Laodicea tribus amabilis Domino. Communis admonitio ut beato Joanni, quæ monet communiter mittere Ecclesiis Asiæ, quia per eas intelligendæ sunt omnes aliæ Ecclesiæ. Cur ergo Ecclesia cum una sit, a Joanne septem scribuntur, nisi ut una catholica septiformi plena spiritu designetur? Unde novinus dixisse Salomonem: *Sapientia, id est Dei Filius, edificavit sibi domum, excidit columnas septem* (*Prov. ix*): quæ tamen septem una esse non ambigitur, dicente Apostolo: *Ecclesia Dei vivi, quæ est columna et firmamentum veritatis* (*I Tim. iii*). Sequitur:

VERS. 12. — *Et conversus sum, ut viderem vocem quæ loquebatur mecum*. Ac si diceret: *Audita illa voce*, conversus sum ab ignorantia, *ut viderem*, id est, intelligerem vocem angeli personam Christi habentis sub figura tubæ, quæ loquebatur mecum, quia non discordabat a voluntate mea. Deus loquitur ad sanctos in corde sine sono vocis, ipsi autem loquuntur formantes verba cum lingua carnis. Iterum subjungens ait: *Et convereus, ridi se, tem canderabra*

aurea. Quasi diceret : *Et quia conversus sum de* A carnali intellectu, *vidi*, id est, cognovi quare Ecclesia comprehendatur sub hoc numero septenario et sub corporali, figura candelabrorum aureorum. *Vidi*, inquit, *septem candelabra aurea*, id est Ecclesias ardentes et illuminatas sapientia divini Verbi. Sicut aurum per ignem probatum, percussiónibus extensum, candelabrum efficitur; sic Ecclesia tribulationibus purgata tentationum ictibus in longanimitate extensa consummatur. Sequitur :

VERS. 13. — *Et in medio septem candelabrorum aureorum similem filio hominis vestitum podere, et præcinctum ad mamillas zona aurea*. Ac si patenter dicat : *Vidi in medio septem candelabrorum aureorum*, id est, in medio Ecclesiarum, *similem filio hominis*, angelum videlicet in persona Christi, qui quasi B jam non filius hominis sed similis, quia jam non moritur; vel filio hominis similis, quia non cum peccato sed in similitudinem carnis peccati apparuit. *Vestitum*, ait, *podere*, id est, sacerdotali veste, hoc est carne, in qua se obtulit et quotidie offert, repræsentans se Deo Patri. Vel poderis est Ecclesia, qua vestitur Deus: quæ est talaris, quia usque ad finem mundi protenditur. *Et præcinctum ad mamillas*, quia ipse caput totius Ecclesiarum prius in se ostendit, quod nunc a suis exigit. *Præcinctum zona aurea*, id est cingulo charitatis, quia dilectione ministrat suis sanctis. Unde ipse in Evangelio de se ait : *Transiens ministrabit illis* (Luc. xii), scilicet post judicium præparabit, id est, disponet C eis æternas mansiones. Daniel cinctum ad renes illum vidit in veteri testamento, quia ibi carnalia facta constringebantur (Dan. x): Joannes ad mamillas, quia in novo etiam cogitationes judicantur. Sequitur :

VERS. 14. — *Caput autem ejus, et capilli erant candidi tanquam lana alba, et tanquam nix*. Ac si diceret : *Caput* Christi erat candidum in quo sunt omnia necessaria ad regimen Ecclesiarum; *et capilli erant candidi* candore justitiæ, sancti videlicet imitatores innocentiarum et simplicitatis illius extenuati disciplinis et adherentes ipsi capiti; *tanquam lana alba*, id est vestimentum contra frigus, id est contra vitia; *et tanquam nix*, candidior scilicet omni creatura, per quam immortalitatis candor designatur. D Unde Dominus claritatem futuræ resurrectionis niveo candore expressit in monte Thabor coram discipulis (Matth. xvii). Habent etiam sancti candorem lanæ, quia imitantur simplicitatem et innocentiam capitis sui dicentis : *Discite a me quia mitis sum et humilis corde* (Matth. xi). Hæc lana, id est vera innocentia, illius est de quo Isaias ait : *Tanquam ovis ad occisionem ducetur, et quasi agnus coram tondeute se obmutescet* (Isai. liii), etc. Iterum subjiciens ait : *Et oculi ejus velut flamma ignis*, dona videlicet sancti Spiritus, quæ sunt Christi habentis et fidelibus dantis, sunt et Ecclesiarum accipientis, quæ illuminant et in Dei amore ardere faciunt. Vel oculi Christi sunt spirituales viri in Ecclesia, de quibus

Salomon voce sponsæ, id est, ejusdem Ecclesiarum sanctæ ait in Canticis : *Oculi tui sicut columbæ super rivulos aquarum* (Cant. v). Vel oculi sunt divina præcepta monstrati sub tali figura corporali.

VERS. 15. — *Et pedes ejus similes aurichalco, sicut in camino ardentis*. Ac si aperte dicat : *Pedes ejus*, id est ultimi fideles, qui circa finem mundi, temporibus videlicet Antichristi inveniendi sunt, præ magnitudine passionum ac diversarum tribulationum quasi multis contusionibus experti, non retinebunt veteris hominis vetustatem, sed transferentur per Christum in meliorem colorem, hoc est, in spiritualis vitæ novitatem sicut aurichalcum, quod quanto amplius incenditur et tunditur, tanto clarior conspicitur. Pedes Domini aliquando significant stabilitatem æternitatis, aliquando humanitatem, per quam venit ad nos cognitio divinitatis; aliquando prædicatores, de quibus scriptum est : *Quam speciosi pedes evangelizantium pacem, et evangelizantium bona* (Isai. liii). Sicut Antichristus crudelior erit omnibus persecutoribus, ita sancti illius temporis, ut credimus, fortiores erunt omnibus retro ante martyribus. In alia translatione habetur : *Pedes ejus sicut aurichalco Libani*, per quod ostenditur in illa regione ubi Dominus crucifixus est, maxime illa fidelium tribulatio sub Antichristo valitura. Iterum subjungit dicens : *Et vox illius tanquam vox aquarum multarum*. Superius comparata est vox angeli tubæ, nunc vero aquis multis, quia quod primum pauci prædicatores, hoc postea totus mundus clamat.

VERS. 16. — *Et habebat, inquit, in dextera sua stellas septem*. Ac si diceret : habebat sub alia figura in dextera, id est in prædestinatione vel in potentia sua stellas septem, prælatos scilicet Ecclesiarum, qui lucent in hoc mari fidelibus navigantibus. Superius posuit candelabra sine lumine, hic ponit stellas, per hoc designans, quosdam habere officium prædicationis, quosdam vero scientiam tantum. Stellæ episcopi sunt, qui debent aliis lucere verbo et exemplo vitæ, qui, etsi peccaverint, tamen stellæ vocantur, secundum quod instituti sunt; quos habet in dextera sua, id est, in potioribus donis quæ per dexteram significantur. *Et de ore ejus, ait, gladius ex utraque parte acutus exibat*. Quasi diceret : *De ore ejus*, id est, de prædicatores ejus, per quos Deus aperit secreta sua, *gladius ex utraque parte acutus*, prædicatio scilicet, quæ utraque secat, in veteri scilicet testamento carnalia opera, et in novo concupiscentias. *Et facies ejus, inquit, sicut sol lucet in virtute sua*. Ac si aperte dicat : *Facies ejus*, id est sancta Ecclesia post diem judicii videns eum facie ad faciem (I Cor. xiii), per virtutem ejusdem Jesu Christi sponsi sui lucebit sicut sol in virtute sua, hoc est sicut ipse Christus, quia corpus illius est. Unde ait Apostolus : *Sciens quoniam cum apparuerit, similis ei erimus* (I Joan. iii). Sicut etiam ipse verus sol justitiæ ait : *Fulgurunt justi sicut sol in regno Patriæ eorum* (Matth.

xiii). Erat facies ejus sicut sol lucet in virtute sua, id est, in meridie sine nubibus, vel quando fixus erit post judicium in æternum. Unde ait Hispaniarum doctor Isidorus : « Sol iste materialis, quem cernimus post diem judicii non patietur occasum, ne impii claritate luminis ejus fruantur. » Hanc claritatem futuræ resurrectionis ostendit Dominus in monte coram tribus discipulis, quando facies illius resplenduit sicut sol (*Matth. ix*). « Centies enim tantum, ut ait beatus Hilarius, refulsit; sed non habuit evangelista creaturam splendidiorem, cui comparare posset eandem claritatem, et idcirco dicit sicut sol resplenduisse faciem ejus. Et qualis tunc apparuit Dominus, talis utique venturus est ad judicium, excepto quod clavorum et lanceæ signa monstraturus est. » Sequitur :

VERS. 17. — *Et cum vidissem eum, cecidi ad pedes ejus tanquam mortuus.* Ac si diceret : *Cecidi ad pedes ejus*, id est, projecit curam humanitatis, temporalium scilicet rerum ad similitudinem ultimorum fidelium. *Cecidi*, inquit, *ad pedes ejus*, hoc est humiliavi me ad hoc ut essem unus de pedibus ejus, reputans me mortuum fuisse intellectu. Ad pedes angeli personam Christi habentis Joannes cadit, dum sancta Ecclesia vestigia passionis Christi imitatur. Ad pedes cadit dum considerat redemptorem suum mortuum, mox mundo moriendo, ad imitandum ejus vestigia semetipsam humiliter prosternit. *Et posuit*, inquit, *dexteram suam super me*, dicens : *Noli timere.* Quasi diceret : Quia cecidi ad pedes ejus tanquam mortuus, ideo posuit dexteram suam, id est auxilium suum, scilicet spiritum confortantem, vel favorem suum sive potentiam per prædicatorem vel per Scripturas; *super me*, id est supra vires humanitatis. Notandum quia Joannes in hac prophetia Ecclesiæ personam tenet.

VERS. 18. — *Noli timere*, inquit, et adjecit : *Ego sum primus, et novissimus, et vivus, et fui mortuus, et ecce sum vivens in sæcula sæculorum, et habeo claves mortis et inferni.* Ac si patenter omni Ecclesiæ dicat : Quia resurgens a peccatis scilicet et vitis, sicut ego, *noli timere* pati pro me tribulationem; quia ego, qui non indigebam propter me, cum sim *primus et novissimus*, propter vos tamen fui mortuus. Quasi diceret : *Ego sum primus* secundum divinitatem, *et novissimus* sicut vernis et non homo; et fui mortuus pro vestra salute, *et ecce sum vivens æternaliter in sæcula sæculorum*; ideoque ne terreamini pro me pati, quia manifeste nec amplius moriar. Hostia quippe et immolatur et viva est, quia sancti etsi se causa amoris Christi mortificent cum vitis et concupiscentiis, non tamen penitentur moriuntur. *Et habeo*, inquit, *claves mortis et inferni.* Ac si diceret : ideo nolite timere, quia ego habeo claves mortis et inferni, et quia pravi homines nihil mali vobis possunt facere nisi permissi. Nec patiar vos tentari supra quod ferre potestis, quia habeo claves, id est, potestatem super

A diabolum et super membra ejus. Diabolus est mors, quia causa mortis, ministri ejus infernus in quibus habet locum. Hic manifestissime apparet, quia angelus, qui beato Joanni apparuit, figuram Christi tenuit. Non enim alio quam Christo nato, passo ac sepulto, et resuscitato hæc verba conveniunt.

VERS. 19. — *Scribe ergo, o Joannes, quæ vidisti, et quæ sunt, et quæ oportet fieri cito post hæc.* Ac si aperte dicat : *Scribe quæ vidisti*, sicut passionem et resurrectionem, et quæ sunt, præsentis videlicet tribulationes, et præsentis Dei auxilium; *et quæ oportet fieri cito post hæc*, in ultimis scilicet fidelibus, per quorum exemplum isti multum debent animari. Iterum subjungens, ait :

B **VERS. 20.** — *Sacramentum septem stellarum, quas vidisti in dextera mea, et septem candelabra aurea.* Sacramentum est, ubi aliud videtur et aliud intelligitur, sicut in corpore Domini, ubi cum videatur panis, vera est caro. Unde ipsi sacerdotes dicunt : *Sacramenta quæ sumpsimus, Domine*, etc. Ac si apertius diceret : O Joannes, ea quæ vidisti, fidelibus scribe, et ea quæ ego tibi sub sacramento ostendo, hæreticis absconde. *Septem stellæ angeli sunt septem Ecclesiarum.* Quasi diceret : Per septem stellas designati sunt universi rectores omnium Ecclesiarum; et candelabra septem, septem Ecclesiæ sunt. Per septem candelabra intelliguntur illi, qui scientiam habent prædicationis, sed non habent officium, quia non sunt prælati. Allegoriam in parte aperit, ut doceat ubique debere requiri.

CAPUT II.

Incipit singulares admonitiones, quæ singulæ universales esse possunt secundum diversa membra cujuslibet Ecclesiæ, dicens :

VERS. 1. — *Et angelo Ephesi Ecclesiæ scribe.* Ac si aperte dicat : Quamvis dixerim, *mitte septem Ecclesiis*, tamen huic specialiter primum scribe. Angelo itaque, id est episcopo Ephesi Ecclesiæ scribit, de cujus manu peccata subditorum requirit, et sine cujus consensu subditos judicare non præsumit. Ephesus interpretatur *voluntas* vel *consilium* sive *lapsus profundus*. Ephesus ergo, secundum bene persistentium partem, voluntas interpretatur, quorum Deus operibus delectatur; de quibus præponit, ut per horum exemplum qui lapsi sunt corrigantur, secundum quos Ephesus consilium interpretatur, id est indigens consilio. Sequitur : *Hæc dicit, qui tenet septem stellas in dextera sua, qui ambulat in medio septem candelaborum aureorum.* Ac si apertius diceret : Ille hæc dicit, cujus dicta non sunt contemnenda, et qui tenet septem stellas, id est omnes Ecclesiæ prælatos in dextera sua ne cadant; qui ambulat sicut dona dividentis, vel nondum quietus in medio septem candelaborum omnibus providendo, omnibus subveniendo. *Qui habet*, inquit, *in dextera sua septem stellas.* Notandum, quia in hac dextera boni et mali continentur; boni quidem comprimuntur, ne vel ultra mensuram acceptæ

virtutis per inanem gloriam transeant, vel ad vitiorum illecebras ruant; mali autem, ne quantum voluit possint, virtute hujus dexteræ comprimuntur; sed tanquam servi sub potestate Domini ad mensuram filios flagellis cædant. In medio septem candelabrorum ambulat, quia tandiu inter electos et reprobos exhortationis verbo discurrit, quousque inveniat apud quem per opera virtutum mansionem faciat. Ambulat Dominus in medio candelabrorum, hoc est, in medio electorum suorum, quando suæ gratiæ dona illis infundit. Sedet, quando singulorum merita dijudicat. Sed ille, qui habet septem stellas in dextera sua, quid dicit angelo Ecclesiæ Ephesi?

VERS. 2. — *Scio, inquit, opera tua, et laborem, et patientiam, et quia non potes sustinere malos; et tentasti eos, qui se dicunt apostolos esse, et non sunt, et invenisti eos mendaces.* Quasi diceret: *Scio*, id est approbo et eligo *opera tua*; et *laborem*, id est tribulationem; et *patientiam*, quia non murmuras de dilato præmio; et *quia non potes sustinere*, id est, pati malos quin emendes vel expellas ab Ecclesia; et *tentasti eos*, id est, probasti doctrinam eorum, qui se dicunt apostolos esse, id est, missos a Deo, et non sunt, ut facilius decipiant; et *invenisti eos mendaces*, prava eorum vita, et perversa prædicationis. *Tenta ti, inquit, eos*, utrum veri an falsi sint; vel paulatim eos volens revocare ab errore suo. Tempore beati Joannis surrexerunt falsi apostoli, id est hæretici, Marcion videlicet, et Ebio, et Cerinthus, et alii plurimi in Asiam, volentes corrumpere rectam fidem, et prædicantes Christum minorem Patre; qui utique falsi apostoli erant. Iterum subjungit dicens:

VERS. 3. — *Et patientiam habes et sustinisti propter nomen meum, et non defecisti.* Ac si aperte dicat: *Patientiam habes et sustinisti* in malis, quæ ipsi falsi apostoli, jam convicti per terrena argumenta, tibi ingesserunt; et hoc non fecisti pro humana laude, sed *propter nomen meum* glorificandum, et non defecisti, sed in vera doctrina perseverasti. Iterum subsequenter ait:

VERS. 4. — *Sed habeo adversus te pauca, quod charitatem tuam pristinam reliquisti.* Notat causam, humanos scilicet defectus fuisse contrarium coronæ, nisi Dei auxilium eundem episcopum prevenisset. Ac si diceret: De avaritia te vitupero, eo quod charitatem primam reliqueris. Forte episcopus in persona sua affectus tædio vitiorum in subditis, vel subditi amore terrenorum, charitatem primam reliquerunt. Præcipua et prima charitas est, homo seipsum dare Deo; secunda, suam substantiam. Vel primam charitatem reliquit, quam primum habuit prædicando. In supradictis operibus bonis fuit voluntas Dei, in his autem, quæ sequuntur, quia correctione indigent, valet consilium; ibi dixit: *scio opera tua*, id est laudat; hic dicit, *habeo adversus te*, id est video in te esse quædam, quæ indigent consilio, id est correctione, quæ sunt ad-

versum te, hoc est contraria salutis tuæ, vel quæ faciunt me aversum a te. Sed tamen non desperes propter asperitatem correctionis, quia pauca sunt, et ideo facili indigent emendatione. Sequitur

VERS. 5. — *Memor esto itaque unde excideris, et age pœnitentiam, et prima opera fac.* Ac si aperte dicat: Quia igitur quod agis, adversum te est, *memor esto unde* (id est de consortio fidelium, vel a qua gratia) *excideris, et age pœnitentiam*, hoc est, dignos fructus pœnitentiæ, ut gratiam meam recuperare possis, pro eo quod me reliquisti et terrenum amorem, ut mulier adultera, suscepisti. *Memor esto*, inquit, *unde excideris*: id est, a quanta virtute vel ab amicitia mea. *Et prima opera fac*, hoc est redi in amorem prioris viri, id est, mei. *Sin autem, veniam tibi cito, et movebo candelabrum tuum de loco suo, nisi pœnitentiam egeris.* Ac si aperte dicat: Si prima opera non feceris, *veniam tibi cito* ad damnatum tuum, ut animam videlicet et corpus interficiam, et *movebo candelabrum tuum de loco suo*, auferam scilicet virtutes et dona sancti Spiritus, per quem sunt constituta candelabra, quia episcopatum tuum accipiet alter, vel illam mercedem, quam inde expectabas; si autem pœnitentiam egeris, salvari poteris. Licet Petrus negaverit Christum, quia pœnituit, non perdidit apostolicum gradum. *Nunquid qui cadit, non adjiciet ut resurgat?* (Psal. xl.)

VERS. 6. — *Sed hoc habes, quia odisti facta Nicolaitarum, quæ et ego odi.* Quasi diceret: Quamvis hoc est adversum te, tamen non desperes, quia habes bonum hoc, scilicet quia odisti facta Nicolaitarum, in communem videlicet usum mulierum, et comestionem idololhytorum, quæ et ego odi, quæ ideo odisti, quia me odisse cognovisti. Nicolaus fuit unus de septem diaconibus, qui electi et ordinati sunt ab apostolis; sed, cæteris permanentibus in fide et ministerio sancto, ille recessit ab eorum fide et doctrina. Nicolaus interpretatur *stultus populus*, id est omnes falsi de quacunque lege. Nicolaus ergo *stultus populus*, id est gentiles Deum ignorantes, publice uxoribus utentes, qui idololhyta comedunt; hæretici quoque stulti sunt apud Deum, quibus error idolorum cultura imputatur, et fornicantur immunditiæ carnis servientes. Stulti quoque sunt Judæi, stulti etiam falsi Christiani, qui concupiscentiis dediti, mundum colunt.

VERS. 7. — *Qui habet, inquit, aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis: Vincenti dubo edere de ligno vitæ, quod est in paradiso Dei mei.* Ac si patienter dicat: Quod uni dico, omnibus dico. Non solum Ephesiano episcopo avaritiam prohibeo, sed etiam cæteris Ecclesiarum episcopis. Quasi diceret: *Qui habet aurem*, id est spiritualem intellectum, *audiat quid Spiritus*, scilicet sancta Trinitas, quia *Spiritus est Deus* (Joan. iv), *dicat Ecclesiis*; hoc videlicet, ut odio habeant avaritiam, non tantum in dando, sed etiam in consulendo et prædicando. Ac si diceret: Vere unusquisque debet habere odio avaritiam, et cætera vitia quia *vincenti*, id est perseveranti in hoc.

dabo edere de ligno vitæ. Cur audiendum est quid Spiritus dicat Ecclesiis? Quia vincenti scilicet, id est perseveranti Christus est lignum, robur, et umbraculum dans fructum, id est corpus et sanguinem suum hic, et maxime in futuro. Ac si aperte dicat: Perseveranti in charitate Dei et proximi, *dabo edere de ligno vitæ*, hoc est corpus meum, *quod est in paradiso*, id est in horto deliciarum, hoc est in Ecclesia Dei mei, secundum humanitatem. Lignum vitæ est sapientia Dei Patris, de qua dicitur: *Lignum vitæ est his, qui apprehenderint eam; et qui tenuerit eam, beatus erit* (Prov. iii). Sequitur:

VERS. 8. — *Et angelo Smyrnæ Ecclesiæ scribe.* Smyrna canticum interpretatur, vel quasi myrrha. Ac si aperte dicat: Hoc notifica etiam aliis Ecclesiis, qui commorantur et perseverant in canticum Moysi, vel in aliorum sanctorum Patrum canticis, sive in mortificatione carnis.

VERS. 9. — *Hæc dicit primus et novissimus, qui fuit mortuus et vivit: Scio tribulationem et paupertatem tuam, sed dices es: et blasphemaris ab his, qui se dicunt Judæos esse et non sunt, sed sunt Synagoga Satanæ.* Quasi diceret: Ne deficiatis vos in tribulationibus, quia ego tantus, primus scilicet existens ante omnia, per quem omnia subsistunt; et novissimus, per quem omnia consummabuntur; propter vos passus sum mortem, de qua surrexi; quam et vos pro me expectare et pati debetis: et sui mortuus pro vobis, per quem vivetis, quia ego vivo. Talem describit Christum, qui valeat ad consolationem eorum, quibus tribulationes ingeruntur. Scio, inquit, tribulationem tuam, quia beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam (Matth. v), et paupertatem tuam, quia beati pauperes spiritu (ibid.), sed dives es in anima, in spe videlicet remunerationis: et blasphemaris ab his, qui se dicunt Judæos, id est constantes, esse et non sunt [quia, si filii Abraham essent, opera Abraham facerent (Joan. viii)], sed sunt Synagoga Satanæ, id est congregatio adversantis. Quasi diceret: Cum lauderis a me, non est tibi curandum de blasphemia blasphemorum. Nulla pestis efficacior quam domesticus inimicus. Cumulus miseriæ est tribulatis, si ab adversariis infamantur. Iterum subjungit dicens:

VERS. 10. — *Nihil horum timeas quæ passurus es.* Præmissa laude, subdit præmonitionem. Ac si diceret: Multa adhuc passurus es; sed nihil horum timeas, quia corpus tantum occidere possunt. Iterum subsequenter ait: *Ecce missurus est diabolus ex vobis in carcerem ut tentemini, et habebitis tribulationem diebus decem.* Ac si patenter dicat: *Nihil horum timeas*, quia et si in præsentem tempore missurus est diabolus ex vobis per membra sua, ut fuit Nero, Domitianus et cæteri persecutores, in carcerem, tamen non omnes vos, sed quosdam ex vobis: ut tentemini, id est ut probemini, vel despectui habeamini diabolo et membris eius. Carcer enim pro omni tribulatione ponitur. Vel missurus est

A quosdam ex vobis in carcerem vitiorum, id est in delectationem carnis, et habebitis tribulationem diebus decem, id est tempore belli. Deus enim servos suos ad bella mittens, Decalogo illos armat. Vel decem dies: toto hoc tempore, in quo per septem dies Ecclesia contra tria vitia principalia pugnat, avaritiam scilicet, vanam gloriam, et cupiditatem, vel diebus decem habebitis tribulationem propter charitatem videlicet decem præceptorum; vel, tota hæc vita quæ consideratur per quinque zonas cœli, et quinque zonas terræ, habebitis tribulationem, vel per quinque sensus masculorum, et quinque mulierum, vel per decem dies intelliguntur decem imperatores, qui inter Neronem et Diocletianum fuerunt, et Christianis multa tormenta intulerunt. B Prima ergo persecutio Christianorum facta est a Nerone, secunda a Domitiano, tertia a Trajano, quarta ab Antonio [Antonino], quinta a Severo, sexta a Maximiano [Maximino], septima a Decio, octava ab Aureliano, nona a Valeriano, decima a Diocletiano et Maximiano comitibus. Per hos decem reges passa est Ecclesia ab Ascensione Christi, usque ad Nicenum concilium, id est usque ad imperatorem Constantinum per annos ducentos quinquaginta. Habuit itaque sancta Ecclesia tribulationem diebus decem supradictorum videlicet temporibus decem regum. Sequitur: *Esto fidelis usque ad mortem, et dabo tibi coronam vitæ.* Quasi diceret: C Quamvis inimici veritatis tibi adversa ingerant, tu tamen esto fidelis, id est perseverans cum recta fide in bonis operibus, et dabo tibi coronam vitæ, bravium scilicet æternæ remunerationis.

VERS. 11. — *Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis: Qui vicerit non lædetur a morte secunda, quæ est in gehenna.* Prima mors animæ est in peccatis, secunda in pœnis. Prima est etiam mors corporis, quando anima ab eo dissolvitur; secunda quando in judicio condemnatur. Iterum subjungit dicens:

VERS. 12. — *Et angelo Pergami Ecclesiæ scribe.* Pergamus divisio cornuum interpretatur. Ac si diceret: *Angelo Pergami Ecclesiæ scribe*, id est discernentis defensores Ecclesiæ et hæreticos.

VERS. 13. — *Hæc dicit qui habet rhomphæam ex D utraque parte acutam: Scio ubi habitas, ubi sedes est Satanæ; et tenes nomen meum, et non negasti fidem meam. Et in diebus Antiphas testis meus fidelis, qui occisus est apud vos, ubi Satanæ habitat.* Ac si patenter dicat: Hæc dicit ille, cujus dicta non sunt negligenda, qui habet rhomphæam, id est divinam Scripturam ex utraque parte acutam, per dilectionem Dei et proximi resecando vitia. His verbis exigit, ut isti hunc gradum habeant in electione bonorum, et reprobatione malorum, quo confringantur cornua peccatorum, et exaltentur cornua justi (Psal. lxxiv). Scio, inquit, ubi habitas, in medio scilicet pravæ nationis, ubi sedes est Satanæ. Quasi diceret: Hoc laudo videlicet quod inter malos es bonus; et quia tenes contra disputantes non es

meum, scilicet, quod sum Filius Dei; et nomen Christianitatis; vel quod verbo prædicas, opere completes. Vel tenes nomen meum, hoc est integra fide colis, etiam in tempore tribulationis, et non negasti pro aliqua tribulatione *fidem meam*: et hoc fecisti in diebus illis, in quibus exstitit *Antiphas testis meus fidelis*, qui occisus est apud vos (quasi condoleo, quia illum occiderunt) *ubi Satanas habitat*. Ac si apertius Pergami Ecclesiæ episcopo diceret: Et etiam fuisti testis meus fidelis, testificando me esse Filium Dei; et cœqualem illi, in diebus illis, in quibus occisus fuit Antiphas.

Vers. 14. — *Sed habeo adversus te pauca, quia habes illic tenentes doctrinam Balaam, qui docebat Balac mittere scandalum coram filiis Israel edere et fornicari*. Ac si diceret: Quamvis in hoc constas, et bene discernis, qui sint hæretici vel catholici; sed non fortis dimicas contra eos, et ideo habeo adversus te pauca, id est, propter pauca sum tibi adversarius nisi corrigaris; quia habes illic, hoc est in tua subjectione, non expellis, sed pateris tenentes doctrinam Balaam, id est vani populi cui Deus abstulit spiritum prophetiæ propter nequitiam suam; qui docebat Balac mittere scandalum coram filiis Israel edere et fornicari, hoc est delectari in vanis rebus cum dæmone. Balaam significat hæreticos, qui docent terrenos principes qualiter subvertant videntes Deum, id est populum Christianum. Vel Balaam dæmones designat, qui per carnis delectationem et immunditiam conantur animas Deum videntes decipere. Dum hæretici susorsa quædam et dulcia verba proponunt in suis falsis dogmatibus, quasi per pulchras mulieres eos seducere cupiunt, ut comedant idolothya, id est ut sequantur idolorum doctrinam omni spurcitia plenam, ibique fornicentur, id est ut relicta veritatis doctrina, mendaciis perversorum inhæreant. Iterum subsequenter ait:

Vers. 15. — *Ita habes et tu tenentes doctrinam Nicolaitarum*. Ac si patenter dicat: Sicut habes illic tenentes doctrinam Balaam, nec eos excludis, sed pateris; ita habes tenentes doctrinam Nicolaitarum. Similiter ergo de istis sicut de illis age pœnitentiam. Ideo repetit de Nicolaitis, ut ad pœnitentiam invitet, quod superius non fecit. Ex hoc apparet, quia pari reatu astringitur ille, qui prava docet; et ille qui prava doceri tacens permittit. Sequitur:

Vers. 16. — *Si cominus [s. si quo minus] veniam tibi cito, et pugnabo cum illis in gladio oris mei*. Quasi diceret: Nisi pœnitentiam egeris, et prava docentes non corripueris, veniam tibi cito, et pugnabo cum illis, id est convincam illos fornicarios peccasse. In gladio oris mei: dicendo videlicet: *Ite, maledicti, in ignem æternum* (Matth. xxv).

Vers. 17. — *Qui habet aures, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis: Vincenti dabo edere manna absconditum, et dabo illi calculum candidum: et in calculo nomen novum scriptum, quod nemo novit, nisi qui*

accipit. Ac si diceret: *Vincenti*, scilicet propria desideria et dæmonum tentamenta, *dabo ei manna*, videlicet meipsum, vel sanctam eucharistiam, et meam contemplationem, interim *absconditum*: et *dabo illi calculum candidum*, scilicet meipsum, vel evangelii scientiam, quæ faciet candidos duplici stola. Vel dabo ei manna absconditum, id est æternam gloriam, de qua præ admiratione omnes dicent: Quid est hoc? Quam videlicet gloriam nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit (Isai. lxiiv). *Et dabo illi calculum candidum*, id est corpus solidum et lucidum virtutibus, atque immortale. Calculus candidus significat corpus in baptismate dealbatum, et immortale futurum. *Et in calculo*, scilicet in tali corpore, *nomen novum scriptum*, id est: *In principio erat Verbum* (Joan. i), Christus scilicet Dei Filius, in quo nihil constat veteris Adæ: *quod nemo novit* (vix scilicet cujus in experientia ad quid per hoc nomen invenietur) *nisi qui accipit*, id est nisi prius peccata vicerit, et bona quæ prædicat vel audit, opere impleverit: quia *qui dicit se nosse Deum, et mandata ejus non custodit, mendax est* (I Joan. ii). Calculus lapis est pretiosus, qui et carbunculus appellatur eo quod in tenebris positus, sicut succensus carbo fulgere perhibetur. Per hunc autem lapidem ipse intelligitur Christus, qui inter hujus sæculi tenebras refusit, quando *Verbum caro factum est, et habitavit in nobis* (Joan. i). Unde bene candidus dicitur, quia sine ulla peccati offuscatione mundus inter homines apparuit, et divinitatis suæ luce tenebras nostræ mortalitatis illustravit. *Et in calculo*, inquit, *nomen meum scriptum*. De hoc nomine sic ait Isaias: *Vocabitur tibi nomen novum, quod os Domini nominavit* (Isai. lxi). Iterum subiungit dicens:

Vers. 18. — *Et angelo Thyatiræ Ecclesiæ scribe*. Thyatira, ut supradictum est, *illuminata* interpretatur vel vivens hostia. Quid ergo Jesus Christus angelo Thyatiræ Ecclesiæ dicat, audiamus:

Vers. 19. — *Hæc dicit Filius Dei, qui habet oculos ut flammam ignis, et pedes ejus similes aurichalco: Novi opera tua, et fidem, et charitatem, et ministerium, et patientiam tuam, et opera tua novissima plura prioribus*. Ac si aperte dicat: *Hæc dicit Filius Dei, qui habet oculos ut flammam ignis*, dona videlicet sancti Spiritus habet, et dat ea cui vult vel aufert. *Et pedes ejus similes aurichalco*, quos omnino necesse est imitari; videant itaque isti qui jam receperunt illa dona, ne per consensum malorum perdant ea. Vel oculi Domini intelliguntur doctores, qui nos doctrina et exemplo illuminant, et lucem scientiæ præbent. Pedes Domini sunt, vel sancti prædicatores, per quos mundum circuit, scilicet sancti apostoli, martyres et confessores igne tribulationis probati; vel certe ultima ac novissima illius membra extrema persecutione candentia. *Novi*, inquit, id est *recepti opera tua, fidem scilicet, et charitatem, et cætera bona opera; et novis-*

terium tuum in elemosynis, et patientiam tuam in omnibus adversis; et opera tua novissima plura prioribus, quia rudis Ecclesia a levioribus incipit, et ad perfectionem pervenit. Iterum subsequenter ait:

VERS. 20. — *Sed habeo adversum te, quia permittis mulierem Jezabel, quæ se dicit prophetam, docere et seducere servos meos, fornicari et manducare de idolothytis.* Ac si patenter dicat: *Habeo adversum te, quia permittis*, id est non excommunicas mulierem Jezabel, mollem scilicet et lascivam (fluxum (46) sanguinis vel sterquilinum) quæ se dicit prophetam, docere, et seducere servos meos, fornicari. Jezabel quippe sterquilinum vel fluxum sanguinis interpretatur. Nam sicut mulieres tempore menstruali fluxum sanguinis patiuntur, sic reprobus quod male concepit, mox ut tempus est, perficit; et eum post flamma augetur, totus fluens dicitur. Dum vero in consuetudinem peccatum ducit, fetorem late spargit. Cum autem dicit, *permittis mulierem Jezabel*, prapositos Ecclesiæ, id est episcopos designat, qui habent permittendi prohibendique potestatem. Episcopus ergo mulierem Jezabel Dei servos seducere et fornicari permittit, cum subditis prava agentibus non contradicit. Seipsum ergo episcopus reum constituit, si subjectis sibi peccantibus non resistit. Fornicatio dicitur quadriformis, videlicet animo, si videris mulierem ad concupiscendum eam (Matth. v); in actu ipso, in amore terrenorum, in cultura idoli. Sequitur:

VERS. 21. — *Et dedi illi tempus ut pœnitentiam ageret: et non vult pœnitere a fornicatione sua.* Jezabel, ut dictum est, sunt homines in Christi Ecclesia male viventes, et prava docentes, quibus dat Deus spatium pœnitendi, ut recipiant a sua pervertitate. Et quia episcopi negligunt eos corrigere, ipsi autem cum tempus habeant, nolunt a sua pervertitate recedere, eis Dominus terribiliter comminatur dicens:

VERS. 22. — *Ecce mitto eam in lectum, et qui mœchantur cum ea, in tribulatione maxima erunt, nisi pœnitentiam egerint ab operibus suis.* Ac si diceret: *Ecce ego mitto eam*, scilicet Jezabel, id est omnes in Ecclesia male viventes et prava docentes, *in lectum*, id est in reprobum sensum et excæcationem, et in securitatem peccandi; vel in lectum doloris, id est in desperationem sanitatis, sicut medicus qui desperat de infirmo; *et qui mœchantur cum ea*, imitatores videlicet et conformes sibi, *erunt in tribulatione maxima*, id est diuturna in sæcula; ita dico, *nisi pœnitentiam egerint ab operibus suis*, vel in hoc loco lectum posuit pro lucu, quo æternam miseriam designavit, sæpe fit justo Dei iudicio, ut propter peccata præterita homines ad majora ruant facinora.

VERS. 23. — Iterum subjungit dicens: *Et filios ejus interficiam in mortem, et scient omnes Ecclesiæ,*

A quia ego scrutans renes et corda, et dabo unicuique vestrum secundum opera vestra. Prosperantur siquidem iniqui ad tempus, æterna morte plectendi; affliguntur ad modicum electi, perennibus bonis consolandi. Ac si apertius diceret: *Filios ejus*, id est omnes sequaces eorum interficiam, ducendo in mortem perpetuam; et ita scient omnes Ecclesiæ, id est omnis ordo fidelium in diem iudicii, quia ego sum scrutans renes et corda, puniens videlicet carnales concupiscentias et malas cogitationes. Vel *renes*, id est libidinem malorum, *et corda*, mundas scilicet cogitationes honorum. *Et d. bo.* inquit, *unicuique vestrum secundum opera vestra.* Ac si patenter dicat: Tunc scient quia in præsentem video bona et mala; et in futuro remunerabo bonis bona, et retribuam malis mala. Iterum subsequenter ait:

VERS. 24. — *Vobis autem dico cæteris qui Thyatiræ estis: Quicumque non habent doctrinam hanc, qui non cognoverunt altitudinem Satanæ quemadmodum dicunt, non mittam super vos aliud pondus.* Quasi diceret: Jezabel et sequaces ejus puniam, sed vobis dico, qui Thyatiræ estis, id est illuminati et viventes hostiæ, qui estis segregati ab eis, quia vos non puniam. Hoc loco fit commutatio personæ, et interpositio sententiæ. *Quicumque non habent*, id est qui non sequuntur doctrinam hanc Jezabel, *et qui non cognoverunt*, id est non approbaverunt aliquo consensu altitudinem Satanæ, id est superbiam et calliditatem, vel carnalem legis observantiam, in qua ipse gloriatur, et quam pro summa altitudine habet, quemadmodum quidam de Judæa egressi dicunt, quod iterum subjiciam vos jugo legis; *ego autem non mittam super vos aliud pondus*, scilicet veteris legis observantiam, quamvis illi dicunt, id est non patiar vos tentari supra id quod potestis, vel non mittam super vos aliud pondus legis, hoc est non iterum mancipabo vos carnalibus observantiis, sicut quidam dicunt, quia iterum debetis judaizare. Unde ait beatus Petrus: *Quid vultis iterum jugum imponere super cervices discipulorum, quod neque nos, nec Patres nostri portare potuimus?* (Act. xv.) Sequitur:

VERS. 25. — *Tamen id, quod habetis, tenete donec veniam.* Ac si diceret: Quamvis inter tales sitis, tamen id quod habetis, scilicet fidem, *tenete operando, perseverando et defendendo donec veniam* retribuere vobis mercedem, vel ut majora vos doceam. Iterum subjungit dicens:

VERS. 26-27. — *Qui vicerit, et custodierit usque in finem opera mea, dabo illi potestatem super gentes, et reget eas in virga ferrea et tanquam vas figuli confringentur.* Ac si apertius diceret: Tenete rectam fidem, et vincite hæreticos et carnales affectus, quia qui vicerit et custodierit, non ad tempus, sed usque in finem vitæ suæ, vel usque ad perfectionem opera mea, dabo illi in hoc sæculo potestatem

(46) Supersunt ea quæ ansulis claudimus.

super gentes gentiliter viventes sibi commissas, sicut Petro in Romanos, vel super vitorum catervas; et reges eius in virga ferrea, iustitia videlicet inflexibili, et tanquam vas figuli confringentur; ita scilicet irrecuperabiliter confringentur eorum vitia, ut non sint amplius peccatores. Vel ita citissime quidam eorum confringentur, ut omnino pereant, quidam vero, ut in melius mutantur.

VERS. 28. — *Dabo, inquam, illi potestatem super gentes, sicut et ego accepi a Patre meo per humanitatem.* Unde in Psalmo Deus Pater ait: *Postula a me, et dabo tibi gentes hereditatem tuam (Psal. 11), etc.* Et illi stellam matutinam, id est in eisipsum mane resurgentem. Stella matutina et lucifer, qui ortus, diem nuntiat, Christus est, qui resurgens, fidei lucem et immortalitatis mundo attulit. Dabit ergo viventi peccata et custodienti mandata sua, id est omni Ecclesie sue stellam matutinam, id est seipsum, et gloriam resurrectionis. Vel stella matutina resurrectio est prima.

VERS. 29. — *Qui habet aures, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis: pravam scilicet doctrinam fugiat, et rectam cum bonis operibus fidem custodiat.* Iterum subsequenter ait:

CAPUT III.

VERS. 1. — *Et angelo Sardis Ecclesie scribe.* Sardis, quae principium pulchritudinis interpretatur, apta atque ornata subauditur: *Hæc dicit qui habet septem spiritus, et septem stellas in dextera sua,* id est in potestate sua: *Scio opera tua, quia nomen habes quod vivas, et mortuus es.* Ac si patenter dicat: *Hæc dicit ille, cujus oculos nulla latent: Qui habet septem spiritus,* quia super eum requiescit Spiritus Domini, et septem stellas, id est septiformem Ecclesiam sibi subjectam. *Scio, inquit, id est nosco opera tua, et scio quod in operibus illis quæris humanam laudem, quia nomen habes sanctitatis quod vivas sicut hypocritæ.* Vel quosdam habes in subjectione tua, qui se existimant sanctos, sed quia non corrigis illos, mortuus es. Vel mortuus es in charitate proximi, quem non corrigis: quia *qui in uno peccaverit, factus est omnium reus (Jac. 11).* *Nomen habes, inquit, quod vivas, sed mortuus es.* Ex parte criminibus mortuum, ex parte vero, operibus bonis vivum esse ostendit. Quasi diceret: Ideo te vivere putas, quia in quibusdam bonis operibus exercitium habes, sed attende quia vivere non vales, si vitia prævaluerunt virtutibus quibus vivere videbaris. Sunt enim nonnulli qui elemosynis insistunt, pauperum curam gerunt, sed ipsi a rapina manus non retrahunt; et his similia facientes, dum se quibusdam bonis operibus vivere putant, uno quolibet facinore multi moriuntur. Ad quorum personam benigna hæc exhortatio dirigitur.

VERS. 2. — *Esto vigilans, et confirma cætera, quæ moritura erant.* Ac si diceret: Ideo igitur, esto vigilans, id est sollicitus de salute, et per hoc confirma cætera bona quæ habes; quæ moritura erant, nisi te et proximum corrigas. Moriuntur

etiam in te omnia bona quæ agis; si inde humanam laudem appetis. Si ergo vis in illis, quæ benegessisti, vivere; ab his, quæ male operaris, per penitentiam evigila; quia si in illis mortuus permanes, in istis nullatenus vives. Hinc ostenditur quia, si a peccato per penitentiam perfecte quis evigilat, nec illa quæ etiam mortuus benegessit, post vivens opera amittet, atque in illa vivificat, qui ipse a peccati somno evigilat. Ac si apertius omni ordini episcoporum diceret: *Vigila, quia licet sis in te sollicitus, non es tamen perfectus, si cæteros ad bene operandum non excitas.* Vel non est satis Christum ore confiteri, nisi etiam opera Christi feceris. *Vigila, dico, non enim invenio opera tua plena coram Deo meo.* Ac si patenter dicat: *Opera tua non sunt perfecta, quia sunt sine charitate, vel pro humana laude: et ideo non sunt in beneplacito Dei.* Si igitur ex parte qua mortuus es, reviviscas, cætera quæ adhuc in te vigent, ne moriantur confirmas.

VERS. 3. — *In mente ergo habe qualiter acceperis et audieris, et serva, o episcope Sardis, et penitentiam age.* Quasi diceret: Quia opera tua non sunt plena, id est non sunt perfecta coram Deo; in mente habe qualiter ab apostolis acceperis, et a sanctis Patribus audieris, hoc videlicet, quia *qui uno peccaverit, factus est omnium reus (Jac. 11);* et qui pro humana laude bona operantur, æternam mercedem perdunt: *et serva, et penitentiam age, id est opere completo bonum quod per negligentiam dimiseras.* Si ergo non vigilaveris, veniam ad te, tanquam fur, et nescies qua hora veniam ad te. Ac si diceret: Quia non sunt plena opera tua coram Deo, si non vigilaveris in bonis operibus, veniam ad te, (excæcando te) tanquam fur, ut spoliem, et occidam te; et nescies, id est non poteris præcavere, qua hora veniam ad te. Ille quippe recte vigilat, qui et bona desiderabiliter providet, et mala solerter cavet.

VERS. 4. — Iterum subsequenter ait: *Sed habes, pauca nomina in Sardis, qui non inquinaverunt vestimenta sua: et ambulabunt mecum in albis quia digni sunt.* Ac si aperte diceret: *Habes pauca nomina in Sardis,* id est homines mihi notos ex nomine, qui comparatione cæterorum criminibus et immunditiæ carnis deservientium, non inquinaverunt vestimenta sua, vestem scilicet immortalitatis et innocentie quam in baptismo acceperunt, criminali macula, vel factam maculam lacrymis deleverunt: et ideo ambulabunt mecum de virtute in virtutem in albis, promoventes se videlicet, semper in melius mutabuntur, scilicet ad conformitatem meam ascendent, quia digni sunt, id est mundi.

VERS. 5. — *Qui vicerit, inquit, sic vestietur vestimentis albis, et non delebo nomen ejus de libro vite, et confitebor nomen ejus coram Patre meo et coram angelis ejus.* Ac si patenter dicat: *Simi-*

fter de imitatoribus horum qui vicerit, sic vestietur vestimentis albis, sicut et isti: et non delebo, id est non privabo nomen ejus de libro vitæ, id est ab æterna Dei cognitione. Liber quoque vitæ præscientia Dei est, in qua omnia constant. Novit enim Dominus, qui sunt ejus. Non solum numerum, sed etiam electorum nomina scit Dominus, sicut ipse ait ad Moysen: *Novi te*, inquit, *ex nomine* (Exod. xxxiii). *Et confitebor*, ait, *nomen ejus coram Patre meo et coram angelis ejus*, id est in conspectu omnium cælestium virtutum, dicens: nudus fui, et hic me vestivit: esurivi, et dedit mihi manducare: sitivi, et dedit mihi potum, etc. (Matth. xxv).

VERS. 6. — *Qui habet aures, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis*. Quasi diceret: Quod uni dico, omnibus dico. Sequitur:

VERS. 7. — *Et angelo Philadelphie Ecclesie scribe*. Philadelphia amor fratris, vel salvans hæreditatem interpretatur. *Hæc dicit sanctus et verus, qui habet clavem David: qui aperit, et nemo claudit: claudit et nemo aperit*. Scio opera tua, etc. Ac si diceret: *Hæc dicit sanctus*, id est firmus: *et verus*, in promissis: *qui habet clavem David*, carnem scilicet de semine David; *qui aperit dicta prophetarum vel corda hominum ad fidem, vel obscuritatem Scripturarum, vel januam æternæ vitæ: et nemo*, scilicet persecutorum *claudit: claudit porcis et canibus*, subtrahendo gratiam: *et nemo aperit*, ante porcos videlicet, ne margaritas fidei conculcent (Matth. vii). Humanitas quoque, et divinitas Christi aperuit nobis portas paradisi, et fortem armatum devicit. Ac si aperte dicat: *Qui habet clavem*, id est regiam potestatem quasi ex stirpe David natus: vel quia accepit carnem ex semine David, per quam janua vitæ, quæ in Adam clausa fuerat, nobis aperta est: vel cujus dispensatione prophetia David patefacta est, sicut ipse ait: *Necesse est impleri omnia quæ in prophetis et psalmis scripta sunt de me* (Luc. xxiv).

VERS. 8. — *Scio, inquit, opera tua, id est approbo esse bona*. Et iterum: *Ecce dedit coram te ostium apertum quod nemo potest claudere; quia modicam habes virtutem, et servasti verbum meum, et non negasti nomen meum*. Ac si apertius Philadelphie Ecclesie episcopo diceret: *Dedi coram te ostium apertum*, corda scilicet hominum prius dura, vel Scripturas obscuras quæ ad vitam sunt ostium ovium, quod nemo potest claudere. Unde discipuli loqui prohibiti et cæsi dixerunt: *Non possumus quæ vidimus non loqui* (Act. iv). *Et quia modicam*, id est non superbam sed humilem habes virtutem: vel modicam comparatione futuræ virtutis, ubi nullus erit labor, *et servasti verbum meum*, id est prædicationem meam: *et non negasti in angustiis nomen meum*. Et quia talis es,

VERS. 9. — *Ecce dabo tibi de Synagoga Satanae, qui dicunt se esse Judæos, et non sunt, et mentiantur*. Ac si patenter dicat: *Dabo tibi de Synagoga Satanae, qui se dicunt esse Judæos et non sunt*, quia

videlicet hoc nomen perdididerunt, dum de Christo dixerunt, Hunc nescimus unde sit (Joan. ix). *Sed mentiantur*, quia verbis et quibusdam simulationibus credere dicuntur, sed factis negant. Sicut in sequentibus sexto sæpius ordine, sic et hic in sexto angelo novissima designatur persecutio, in qua quidam Judæorum sunt decipiendi, quidam Eliæ monitis legem spiritualiter impleturi, et hostem, id est Antichristum creduntur victuri. Iterum subjungit dicens: *Ecce faciam illis, ut veniant, et adorant ante pedes tuos*. Quasi diceret: Ego hoc faciam illis, qui se mentiantur esse Judæos, videlicet ut non mentiantur dando virtutes et opera: *ut veniant*, id est ut gressibus virtutum ad fidem accedant, qui a Deo longe recesserant; *et adorent*, id est venerentur exemplo pedum ante pedes tuos per similitudinem humiliati, ut Joseph adoraverunt fratres sui (Gen. xlii). Fideles homines pedes dicuntur, vel quia portant Deum, vel quia alios secum portant bona operando ad Deum. Ac si episcopo Philadelphie Ecclesie diceret: *Labora in conversione fratrum sicut cœpisti, quia ego qui promisi, quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis* (Joan. xv), sum verax in promissis: unde scire potes, quia multos congregabo tibi sicut desideras. Iterum subjiciens ait:

VERS. 10. — *Sciens quia ego dilexi te quoniam servasti verbum patientiæ meæ*. Ac si aperte dicat: Infideles qui non crediderunt, Deum diligere Ecclesiam, quam permittebat affligi; *scient quia ego dilexi te*, id est quod nunc faciam fidem dilectionis, quia idcirco dilexi te, *quoniam servasti verbum patientiæ meæ*, scilicet præceptum de patientia quam in me ostendi, orans pro persecutoribus; vel cujus præcepti dator ego sum. Ac si apertius diceret: Cum adduxero Judæos ad fidem, qui prius persequabantur Ecclesiam, tunc scient, id est credent, quia diligo eam quam prius non videbar diligere, dum eam patiebar affligi: hoc erit circa finem mundi reliquiæ Israel salvæ sicut (Isai. x). Iterum subsequenter ait: *Ego te servabo ab hora tentationis, quæ ventura est in orbem universum tentare habitantes in terra*. Ac si patenter dicat: Sicut tu servasti verbum patientiæ meæ, ita et ego te servabo, ne vincaris ab hora tentationis, id est probationis, quæ ventura est in orbem universum, id est in universam Ecclesiam, quæ semper revertitur in idipsum tentare, id est probare sicut aurum, habitantes in terra, scilicet qui bene excolunt hæreditatem suam, id est corpus suum et opera sua. *Servabo te*, inquit, *ab hora*, id est ab horaria discussione, quæ fiet tempore Antichristi, vel in die judicii: vel ab hora, scilicet ex quo incipiet tentatio Antichristi, quæ jam incepta est per suos ministros. Unde ait beatus Hieronymus super Nahum prophetam: *Sicut Christus habuit præcursores suos, scilicet David, Salomonem, et cæteros sanctos reges et prophetas: ita Antichristus habuit Antiochum*

impissimum regem, et cæteros reges Ecclesiæ A persecutores. Sequitur :

VERS. 11. — *Ecce venio cito. Quasi diceret: Tentatio veniet vere, sed ne subcumbatis, ecce venio cito ad remunerandum, vel ad succurrendum. Iterum subjungit dicens: Tene quod habes ut nemo accipiat coronam tuam.* Quasi diceret: Quia ego venio cito, interim tene quod habes, fidem scilicet et bona opera; ut, cum sit Deo certus electorum suorum numerus, si quis relabatur, alius misericordiam ejus subiudicatur: *nemo accipiat coronam tuam*, id est præmium tuum. Illic ostenditur quoniam remuneratio, quæ superbientibus aliquando justo Dei judicio aufertur, aliis misericorditer attribuitur. Iterum subjiciens ait:

VERS. 12. — *Qui vicerit faciam illum columnam in templo Dei mei, et foras non egredietur amplius; et scribam super eum nomen Dei mei, et nomen civitatis Dei mei novæ Jerusalem, quæ descendit de caelo a Deo meo, et nomen meum novum.* Ac si diceret: Tene quod habes, et vince; quia qui vicerit, faciam illum columnam infrangibilem, scilicet et firmum in se, et sustentantem alios verbo et exemplo; *in templo Dei mei*, in cælesti videlicet Jerusalem; *et foras non egredietur*, non patiar eum scilicet ab ea discedere amplius. Filius junior, id est gentium populus a domo patris exierat, sed morte vituli saginati (*Luc. xv*), id est cruore Christi reconciliatus foras non egredietur amplius. *Et scribam super eum*, inquit, *nomen Dei mei*; plusquam videlicet mens humana capere et intelligere sensus possit, quodammodo vocabitur Deus juxta illud: *Ego dixi: Di estis (Psal. lxxxv)*; *et nomen civitatis Dei mei novæ Jerusalem*: civitas videlicet Dei vocabitur, id est munitis virtutibus, ubi nihil erit vetustatis, sed plena erit visio pacis; *quæ descendit de caelo*, id est de conformitate cælestium creaturarum, a Deo meo, quia Deus misit ei virtutes et dona sancti Spiritus, quibus talis effectus est; *et nomen meum novum*, Christianus scilicet vocabitur, id est unctus gratia, quod nihil veteris hominis habeat.

VERS. 13. — *Qui habet aures, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.*

VERS. 14. — *Et angelo Laodiciæ Ecclesiæ scribe. Laodicia tribus amabilis interpretatur. Hæc dicit: Amen, testis fidelis et verus, qui est principium creaturæ Dei.* Quasi diceret: *Hæc dicit Amen*, id est vere, testis fidelis, eorum scilicet quæ a Patre audivit, vel testis operum nostrorum apud Patrem. Verus utique est, quia per eum promissa Patris implentur; vel cui fides est habenda in omnibus verbis, *qui est principium creaturæ Dei*, primæ videlicet creationis, vel recreationis, Jesus Christus scilicet, cujus regni non erit finis qui est sine defectu.

VERS. 15. — *Scio, inquit, opera tua, quia neque frigidus es, neque calidus.* Ac si episcopo Laodiciæ Ecclesiæ diceret: Scio, id est, non me latent opera tua; non vis scilicet corrigi a pravitate tua; *quia neque frigidus es*, id est, neque omnino fidem ignoras; neque

calidus, neque videlicet acceptam aperte negas. Frigidus est qui neque Dei cognitionem habet, neque opera charitatis exercet; calidus est, qui, cum habeat Dei cognitionem, habet charitatis fervorem. *Utinam frigidus esses aut calidus*; quia videlicet major spes est de frigidis, quam de tepidis.

VERS. 16. — *Sed quia tepidus es, et nec frigidus, nec calidus, incipiam te evomere ex ore meo.* Notandum quia non ideo optat eum fieri frigidum, ut non aliquid bonum haberet; sed quia minus peccatum est juxta sententiam beati Jacobi apostoli. *Scienti*, inquit, *bonum et non facienti peccatum est (Jac. iv)*. Frigus enim ignorantiam significat. Illic ergo frigidus non punietur de transgressione intellectus, sed de ignorantia tantum. Vel ideo optat eum esse frigidum potius quam tepidum, quia tales idiotæ et simplices citius convertuntur ad meliorem vitam; et ad majora promoventur quam superbi sapientes. Unde ait beatus Paulus: *Sapientia inflat; charitas ædificat (I Cor. viii)*. Tepidum namque dicimus qui cum Dei notitiam habeat, charitatis fervore caret, vel fidem sine operibus tenet. Ac si aperte dicat: *Sed quia tepidus, id est torpens est, et nec frigidus, nec calidus, incipiam te (excommunicando) evomere ex ore meo*, id est remove de consortio sanctorum per prædicatores meos, in quibus loquor,

VERS. 17. — *Quia dicitis, quod dives sum vel locupletatus, et nullius ego; et nescis quia tu es miser, et miserabilis, et pauper, et cæcus, et nudus.* Ac si apertius diceret: Ideo iterum evomam te, *quia dicitis*, id est deliberas apud te ita dicens: Me non oportet amplius laborare sicut peccatores *quia dives sum*, id est purgatus in baptismo; vel dives scientiæ divinæ et sæcularis, et locupletatus, repletus videlicet virtutibus. *Et nullius ego*: et ego scilicet ex mea parte quædam alia bona addidi. *Et nescis tu qui hoc dicitis*, id est non intelligis *quia tu es miser* (italia scilicet opera non proderunt tibi ad salutem) *et es miserabilis*, in tantum quod per ignorantiam percas, *et es pauper* ab operibus videlicet virtutis, *et cæcus*, non habens lumen scientiæ, quia non cognoscis vitia, *et nudus* a virtutibus in animo. Quamvis igitur talis sis, ego tamen misericordiam non denego; sed

VERS. 18. — *Suadeo tibi emere a me aurum ignitum probatum, ut locuples fias et vestimentis albis induaris, et non appareat confusio nuditatis tuæ.* Ac si patenter dicat: *Suadeo tibi*, id est eobhortor te fructum poenitentiae, jejunando scilicet et orando, *emere a me aurum*, id est meipsum, vel charitatem; *ignitum*, splendidum scilicet et probatum, ubi nihil erit immunditiæ, quod te dilectione Dei et proximi servare faciet. Vel aurum, id est divinam sapientiam, quæ te purificabit, et ad bene operandum accendet; Ideo videlicet, ut locuples fias virtutum operibus, *et vestimentis albis induaris*, id est ipsis virtutibus; *et non appareat confusio nuditatis tuæ*, quæ apparuit in primis parentibus cooperire volentibus culpam suam quædam excusationibus;

quando dictum est: *Adam ubi es?* (Gen. iii.)

Notandum quia quinque modi sunt specialiter quibus a Domino flagellantur homines. Aliquando videlicet ad augmentanda merita, sicut Job et Tobias; aliquando ad custodiam virtutum, ut Paulus; aliquando ut peccata præterita corrigantur, sicut paralyticus, cui dictum est: *Ecce sanus factus es: vide ne pecces, ne deterius tibi aliquid contingat* (Joan. v). Aliquando vero non ut emendentur, sed ut duplici perditione pereant, ut Antiochus et Herodes; aliquando ut Dei gloria per hoc ostendatur manifesta, sicut Lazarus, et cæcus natus (Joan. ix, xi). Sed electi quocumque modo flagellentur, meliores efficiuntur ex flagello. Iterum subsequenter ait: *Et collyrio inunge oculos tuos ut videas*. Quasi diceret: Unge dono sancti Spiritus mentem, quam terrena clausurant. Vel inunge oculos tuos collyrio, id est compunctione et lacrymis pœnitentiæ. Unde ait Psalmista: *Præceptum Domini lucidum, illuminans oculos* (Psal. xviii). Sequitur:

VERS. 19. — *Ego quos amo, arguo et castigo*. Ac si diceret: Huic meæ exhortationi debes acquiescere, quia ego, causa præmissa, quos amo, verbis arguo; sua videlicet peccata illis cognoscere facio, et flagellis castigo, et castos reddo. *Æmulare ergo, et pœnitentiam age*. Æmulus studiosus dicitur, vel invidus vel imitator. Quasi diceret: Æmulare quos vides pati adversa, et age pœnitentiam de tepiditate tua.

VERS. 20. — *Ecce, inquit, sto ad ostium et pulso*. Ac si diceret: Quia tu es tepidus, ecce sto ad ostium, scilicet ad cor clausum, et pulso, id est increpo. *Sto*, id est exspecto vel inspiro, vel per prædicatores voco. *Si quis audierit, ait, vocem meam, et aperuerit mihi januam, introibo ad illum, et cœnabo cum illo, et ipse mecum*. Ac si aperte dicat: *Si quis audierit* (intelligendo) *vocem meam, et apparuerit* (ad opus meum faciendum) *januam, introibo* (in secreta cordis) *ad illum, et cœnabo cum illo*, quia fide et opere ejus delector, et ipse mecum, quia lætabitur de mea visitatione et auxilio. Cœna est communis refectio, quia cœnon commune dicitur. Iterum subiungit dicens:

VERS. 21. — *Qui vixerit, dabo ei sedere mecum in throno meo: sicut et ego vici, et sedi cum Patre meo in throno ejus*. Ac si aperte diceret: *Qui vixerit omnia hæc supra dicta, dabo ei sedere mecum*, id est judicare, in throno meo, in illis videlicet in quibus sedeo ego, et judico: *sicut et ego vici, et sedi cum Patre meo in throno ejus*; quia victoria ejus et sessio ejus est causa victoriæ eorum et sessionis eorum. Hoc de prælatis, et per prælatos, de subditis intelligi potest. Sciendum itaque quia quod illi tales et cæteri subjecti non habebunt in se, habebunt in suis prælatis. Quæ ergo per se non judicabunt, utique per suos præpositos judicabunt. Tanta enim erit in illis charitas, ut quod quisque viderit in altero, suum deputabit. Ideoque quod non habebit in se, habebit in altero. Sicque omnes electi

A potestatem habebunt judicandi in prælatis, sicut habet potestatem totum corpus hominis loqui per os, videre per oculos, audire per aures, odorare per nares, operari per manus, cum singula membra certa habeant officia, quia quod unumquodque membrum non habet in se, habet in altero. Sed ut ad hanc dignitatem Ecclesia pervenire possit, in hac interim peregrinatione humiliata gemit. Nec querit celsitudinis culmen, ubi tota vita sanctorum humilitatis obtinet nomen.

VERS. 22. — *Qui habet, inquit, aures, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis*.

CAPUT IV.

Finita prima visione ingreditur secundam, dicens:

VERS. 1. — *Post hæc vidi: et ecce ostium apertum in caelo*. Hæc visio non prima sed secunda ponitur, quia, cum suos ad tribulationes invitat, non valet pati, nisi prius neglecta corrigantur, quod fuit in prima. Fere tota hæc secunda visio de ultimis fidelibus agit, quod multum valet ad animationem præsentium: pauca etiam inducit de his, qui ante incarnationem Christi passi sunt, quod ad idem valet. In hac secunda visione agit de sedente in throno et ornato ejus, et de agno a oriente librum, id est divinam dispositionem; et de reparatione humani generis, et de solvente septem sigilla; ut, cum viderimus Deum tantam intelligentiam Scripturarum impendisse fidelibus, grati ei simus, et pro eo pati non formidemus. Quid ergo in secunda visione beatus Joannes viderit, audiamus.

Post hæc, inquit, vidi: et ecce ostium apertum in caelo. Non hoc ad vicissitudinem temporum referendum est, sed ad ordinem visionum. Ac si patenter dicat: *Post hæc vidi*: non tempore, sed ordine; et videre potui, quia *ecce ostium apertum in caelo*, id est in Ecclesia, Scriptura scilicet, quæ est via ducens ad vitam, vel Christus qui vere est ostium, cujus mysteria ante clausa fuerunt, modo sunt aperta his qui fide et opere sunt cælum. Revertens Christus est ostium in Ecclesia nulli fidelium clausum, sed apertum, nisi furibus, id est hæreticis, ejusque præcepta respicientibus. Iterum subjiciens, ait: *Et vox prima, quam audivi, tanquam tubæ loquentis mecum, dicens: Ascende huc, et ostendam tibi quæ oportet fieri cito post hæc*. Quasi diceret: *Et vox prima quam audivi*, id est prophetica, quia novum testamentum præcedit, *tanquam tubæ* (hortatoria ad bellum) *loquentis mecum*, videlicet non dissentiens a rationalitate mea, reddens rationem cur pati deceat, dicens: *Ascende huc, et ostendam tibi quæ oportet fieri cito post hæc*. Ac si dicatur: tu correctus amplifica animum ad intelligendum ista alia, et ascende de superficie litteræ huc, id est ad spirituales intellectum, et ostendam tibi tribulationes et miracula, quæ oportet fieri post hæc. Quæ jam præterierunt, dicit adhuc oportere fieri, utpote in eodem statu, quo cœperunt, permansura, post hæc in alio statu sunt. Vel post hæc, id est in

ultimis fidelibus. Ac si aperte dicat : Postquam Ecclesias tuas de suis peccatis correxisti, te oportet cœli videre secreta, per quæ fideles animantur ad prælia. Iterum subsequenter ait :

VERS. 2. — *Statim fui in spiritu, et ecce sedes posita erat in cœlo, et supra sedem sedens.* Non est ita intelligendum quod spiritus ejus a corpore fuerit ablati, et sic statim viderit visionem; sed sicut jam superius dictum est, mente totum hoc vidit. Vis enim Spiritus sancti sublevavit mentem illius ad contemplananda cœlestia mysteria, nihilque per corpus vel audivit vel vidit; sed a Spiritu sancto in exstasi raptus, eductus est ut videret et audiret spiritualiter; audiens retineret, possetque ea scribere et ad posteros transmittere. Si vero ad electos hoc referre volumus, spiritualis in hoc eorum conversatio declaratur quibus per Paulum dicitur : *Non estis in carne, sed in spiritu (Rom. viii)*. Et iterum : *Spiritu ambulate et desideria carnis non perficietis (Gal. v)*. *Statim*, inquit, *fui in spiritu*. Ac si apertius diceret : *Statim*, id est non repugnavi, sed sine mora abjeci curam totius terrenitatis; et quia ita desiderabam, *ecce sedes posita erat in cœlo*, majores scilicet in Ecclesia in quibus Deus sedet et judicat; *et supra sedem sedens* : ut excedens sedet in aliis sibi subditis. Christus supra inter candelabra ambulans, nunc sedet, id est merita singulorum dijudicans, de quo digne facit his memoriam, quos hortaturus est ad prælium.

VERS. 3. — *Et qui sedebat, inquit, similis erat aspectui lapidis jaspidis et sardini.* Ac si patenter dicat : *Qui sedebat*, paratus scilicet ad judicandum, *prius incognitus, similis erat aspectui lapidis jaspidis*, id est apparuit per carnem mundo, confringens ut lapis inimicos, robur suis et pascua præbet, et divinitus viret. Erat etiam similis sardini, caro illius scilicet rubens in passione Per horum duorum lapidum colorem notat Deum et hominem. Christus habet virorem in divinitatis claritate; habet etiam ruborem in humanitate, per quam et Adam, qui *rubræ terra* interpretatur, ad cœlestia revocavit; et ideo quod in eo viret potentia est; quod rubet, misericordiae. Et qui ex eo quod viret, scilicet quod Deus est, nos creavit; ex eo quod rubet, redemit. Jaspis subobscurus significat per viriditatem latentem in homine divinitatem; sardis autem rubens significat passionem : *Et iris erat in circuitu sedis similis visioni smaragdinae.* *Ἰρις* Græce, Latine dicitur *arcus*. Arcus autem in die pluviae apparet, et est signum propitiationis, dicente Domino tempore diluvii ad Noe (*Gen. ix*) : *Ponam arcum meum in nubibus caeli, etc.* Smaragdinus lapis viridis est et rubeus. Per viridem ergo colorem, qui est aquaticus, baptisma intelligitur; per rubeum vero dona sancti Spiritus in baptismo accepta, per quæ comburuntur peccata, designantur. Per glaucum vero colorem, qui est inter rubeum et viridem, temperatur justitia rube-dinis, et propitiatio viriditatis. Vel in his coloribus

A notatur iudicium aquæ præteritum, et ignis futurum, in quibus Deus suos salvabit. Sequitur :

VERS. 4. — *Et in circuitu sedis sedilia viginti quatuor.* Quasi diceret : Ex omnibus partibus præcipalis sedis vidi viginti quatuor sedilia ut appendicia, et iudicio ejus consentientia. Sedilia viginti quatuor dicuntur libri duodecim apostolorum et duodecim prophetarum. Iterum subjungit dicens : *Et supra thronos viginti quatuor seniores sedentes, circumamictos vestimentis albis et in capitibus eorum coronæ aureæ.* Omnes doctores veteris sive novi testamenti dicuntur duodecim propter silem videlicet Trinitatis, quam annuntiant quatuor partibus mundi. Vel viginti quatuor sunt per sex et quatuor, ex quibus sex referuntur ad opera, quæ Deus sex diebus fecit; quatuor ad Evangelia, id est ad Ecclesiam, quæ Veteri et Novo Testamento opera Dei colit. Sicut sexies quatuor vel quatuor sex faciunt viginti quatuor, ita quater tria vel ter quatuor faciunt duodecim Nam in viginti quatuor continentur bis duodecim. *Supra thronos*, inquit, *viginti quatuor seniores sedentes* : perfecti scilicet in Ecclesia habentes senes (*sic*) mores, congregati de quatuor partibus mundi, complentes decem præcepta per geminam dilectionem Dei et proximi, sedent, id est quiescunt ab aliis curis commorantes et delectantes in scientia viginti quatuor librorum. *Circumamictos vestimentis albis*, quæ in baptismo induerunt, quibus peccata teguntur, et albescunt exterius in bonis operibus, et interius in anima virtutibus. Et in capitibus, id est in mentibus eorum erant coronæ, id est victoriæ per sapientiam vel per charitatem pertingentem etiam ad inimicos aureæ. Iterum subjiciens, ait :

VERS. 5. — *Et de throno procedunt fulgura, et voces, et tonitrua.* Ac si diceret : *De throno*, id est de Ecclesia, quæ pluit spirituales doctrinam, *procedunt fulgura*, scilicet miracula, quæ terrant et illuminant, *et voces*, admonitiones videlicet ad beatitudinem, *et tonitrua*, id est comminationes de æterna morte. *Et septem lampades*, inquit, *ardentes ante thronum, quæ sunt septem spiritus Dei* id est, septem dona sancti Spiritus, quæ accendunt et illuminant corda hominum, qui sunt sedes Dei. *Λαμπάδες* Græce, Latine *flamma* dicitur. Iterum subsequenter ait :

VERS. 6. — *Et in conspectu sedis tanquam mare vitreum simile crystallo.* Ac si aperte dicat : *In conspectu sedis*, id est in evidentiâ Ecclesiæ prophetica lex primo accedentibus ad fidem Christi est, quasi mare, id est profunda, quorum intellectus literalis dicitur. Magis vero aliquantulum promotis similis vitro puro, quod aliquantulum clarius videtur, quorum intellectus dicitur moralis. Perfectissimis autem est similis crystallo, per quod clarissime videtur, quorum intellectus dicitur spiritualis. Sicut crystallus ex nimio frigore durescit in lapidem, sic et fideles ex nimietate tribulationum, quæ ideo illis ab impiis, videlicet ut a charitate frigescant, ingeruntur, transeunt in conformitatem lapidis angularis, id est Christi. Vel quia

crystallus hanc habet naturam, quia aqua madefacta et radio solis exposita emittit ex se scintillas ignis, sic fideles in Ecclesia aqua baptismatis vel imbre sancti Spiritus madefacti, expositi radio solis, id est ad exemplum Christi, emittunt ex se scintillas ignis, accendendo alios ad bene operandum. Unde ait beatus Paulus : *Hoc faciens carbones ignis congeres super caput eius* (Rom. xii). Sequitur : *Et in modo sedis, et in circuitu sedis quatuor animalia plena oculis ante et retro*. Ac si aperte dicat : Vidi in medio sedis, id est in medio orbis, scilicet in Jerusalem, ubi primum coepit fieri sedes Dei, et in circuitu sedis, id est per totum orbem, ubi amplificata est sedes Dei; *quatuor animalia*, ordo scilicet Novi et Veteris Testamenti praedicatorum, *plena oculis*, ad hoc ut quatuor Evangelia ab haereticis defendant, *ante et retro*, memores peccatorum praeteritorum, et caventes sibi in futurum; vel habentes cognitionem de his, quae Deus in principio fecit, et facturus est in fine mundi. Vidi, inquit, quatuor animalia, id est omnes Veteris et Novi Testamenti doctores in medio velut sustentatores, *sedis* id est Ecclesiae, *et in circuitu*, circumquaque scilicet velut excubiae sedis, agendo de praesentibus, quae sunt inter praeterita et futura, agendo de praeteritis et futuris. Iterum subjungit, dicens :

Vers 7. — *Et animal primum simile leoni*, Marcus scilicet, qui sub similitudine leonis regalem narrat prosapiam Christi, qui ideo similis leoni dicitur, quia sicut leo vocem magnam emisit, dicens : Factum est verbum Domini super Joannem Zachariae filium in deserto (47). *Et secundum animal simile vitulo*, scilicet Lucas, qui loquitur de sacrificiis Patrum veteris testamenti, quod in eis figuretur. Sic enim in initio Evangelii loquitur, dicens : *Fuit in diebus Herodis, regis Judaeae, sacerdos nomine Zacharias* (Luc. 1). *Et tertium animal habens faciem quasi hominis*, scilicet Matthaeus, qui de Dei et Virginis Filii humanitate sic loquitur dicens : *Liber generationis Jesu Christi filii David, filii Abraham* (Matth. 1). *Et quartum animal simile aquilae volanti*, scilicet Joannes transcendens omnem humanam atque angelicam creaturam, ipsam divinitatem irriverberatis oculis contemplatus dicens : *In principio erat Verbum* (Joan. 1).

Haec animalia typice Christum significant, qui pro humani generis salute dignatus est nasci, mori, resurgere; et ascendens in caelum, sedet in dextera Dei Patris. Dei etiam animalia sunt fideles rationales et mansueti, ut homo; sine terrore ferentes adversa, ut leo; sese mortificantes, ut vitulus in sacrificio; caelestia potentes, ut aquila. Leo, ut fertur, mortuus nascitur, et die tertia voce patris vivificatur. Sic et Christus die tertia resurrexit. Et resurgere oportuit, quia mortuus fuit. Et mori potuit, quia homo exstitit. Et cum homo et mortuus

A fuerit, resurgere potuit; quia aquila, id est non homo, sed Deus et homo fuit. Ezechiel, quod futurum erat, praevidens, prius hominem posuit, deinde leonem (Ezech. 1), quia Christus homo nascendo fuit, in praedicatione autem deo exstitit. Postea vero vitulum posuit, quia sacrificatus Deo Patri in ara crucis fuit: tandem aquilam, quia ad caelos ascendit. Joannes vero haec omnia impleta videns, primo leonem posuit quasi fundamentum totius fidei. Iterum subjiciens, ait :

Vers. 8. — *Et quatuor animalia singula eorum habebant alas senas*. Ac si apertius diceret : Ad hoc, ut ista de Christo praedicarent, bene instructi erant. Prima ala lex est naturalis, secunda lex Moesaica, tertia prophetica, quarta evangelica, quinta B institutiones apostolorum, sexta quorumcumque, ut Augustini, Gregorii, Hieronymi, Ambrosii, Benedicti et Isidori, per quos sancta Ecclesia alta potit, et a quibus praedicatores accipiunt totius praedicationis firmamentum. Vel sex alae cognitio est operum, quae Deus sex diebus perfecit, quorum notitia multum sublevantur, qui in eis bene operantur. *Et in circuitu*, inquit, *et intus plena sunt oculis*. Revera doctores Ecclesiae, quia se mundos servant, et alios exemplis informant; per litteras simplices, per allegoriam vero perfectiores instruunt; vel quia in medio et in finibus terrae illuminant, in circuitu et intus plena sunt oculis; vel plena oculis intus, id est in conscientia munda, *et in circuitu*, scilicet in conspectu hominum irreprehensibiles sunt; vel quia fidem, quam habent in corde foras manifestant in ore. Iterum subsequenter ait : *Et requiem non habebant die ac nocte dicentia : Sanctus, sanctus sanctus Dominus Deus omnipotens, qui erat, qui est, et qui venturus est*. Ter dixit *sanctus*, quia Deus trinus est in personis, et semel *Dominus Deus omnipotens*, quia unus in majestate, qui erat sine principio, et qui est immutabilis, et qui venturus est : Filius scilicet corporaliter apparebit, imo etiam ipsa divinitas se fidelibus manifestabit. Sequitur :

Vers. 9-10. — *Et cum darent illa animalia gloriam, et honorem, et benedictionem sedenti super thronum, viventi in saecula saeculorum, procidebant viginti quatuor seniores ante sedentem in throno, et adorabant viventem in saecula saeculorum, mittentes coronas suas ante thronum dicentes : Dignus es, Domine, etc.* Ac si patenter dicat : *Cum darent illa animalia*, id est, omnes doctores Ecclesiae cum attribuerent, et praedicarent, et profiterentur fidei suae, vel in resurrectione gloriam, vel in ascensione honorem operationis, vel in exaltatione benedictionem supernae remunerationis, *sedenti super thronum, viventi in saecula saeculorum, procidebant viginti quatuor seniores*; id est omnes Veteris et Novi Testamenti praedicatores humiliabant seipsum ante sedentem in throno, id est in beneplacito ejus; et omne bonum

(47) Nullibi sic legit Marcus, sed verba Lucae sunt cap. iii. 2; communiter interpretes sequantur hic Hieronymum lib. 1 contra Jovinianum.

dicentem : *Marcus... habet... faciem leonis, propter vocem clamantis in deserto. (Parate viam Domini, rectas facite sententias ejus (cap. 3).)*

suum ad illum referebant, dicentes: *Non nobis, Domine, non nobis; sed nomini tuo da gloriam* (Psal. cxiii). *Et adorabant viventem in sæcula sæculorum*: quod a se videlicet non habebant ab illo, requirebant voce, opere, et in secreto cordis, *mittentes coronas suas ante thronum*, id est attribuentes Deo victoriam vitiorum vel tribulationum, exemplum laudis dantes aliis, dicentes:

VERS. 11. — *Dignus es, Domine Deus noster, accipere gloriam et honorem, et virtutem; quia tu creasti omnia, et propter voluntatem tuam erant, et creata sunt.* Quasi dicerent: *Dignus es Domine Deus noster accipere a nobis gloriam, et honorem, et virtutem*; quia tu omnia bona hæc tribuisti nobis, et ideo tibi sunt attribuenda, non nobis. Ideo etiam omnia ad te sunt referenda, *quia tu creasti omnia*, et non de subito, sed propter, id est, juxta tuam voluntatem erant in arte, priusquam formarentur in opere. *Et creata sunt*, visibiliter existendo: vel quædam secundum spiritualem creationem jam erant in prædestinatione omnipotentis Dei, et creata sunt in opere visibili. Hoc denique figuratum est, quando Domino Jerosolymam veniente, turba quæ obviam illi venit, palmas, quibus victoria significatur, ante pedes asinæ cui sedebat prostravit (Matth. xxi). Quod enim per palmarum ramos in via stratos, hoc significatur per coronas ante thronum positas.

CAPUT V.

VERS. 1. — *Et vidi in dextera sedentis supra thronum librum scriptum intus et foris signatum sigillis septem.* Ac si diceret: *Vidi in dextera Dei Patris sedentis supra thronum*, id est in Filio per quem omnia fecit, ad quem totius libri intentio dirigitur; *librum scriptum intus et foris*, scilicet duo Testamenta, quæ idem sunt foris secundum Vetus significans, vel quia forinseca promittit. *Intus*, secundum Novum significatum, vel quia interdum promittit beatitudinem. Vel *intus*, id est in occultioribus, secundum perfectiores; *foris* in simplicioribus verbis, secundum minus perfectos: *signatum*, id est clausum, *sigillis septem*, universis scilicet mysteriis et obscuritatibus de septem ætatibus mundi. Vel clausus erat liber septiformi Spiritu, per quem fides aperitur. Vel liber dispositio est divini de reparatione hominum, qui est scriptus, id est manifestatus, *intus*, scilicet obscure in Veteri Testamento, ut Moyses ait filiis Israel: *Ad vesperum immolabitis agnum* (Exod. xii), ibi manifestans in ultima ætate futuram nostram reparationem per Christi immolationem, *et foris*, id est evidenter in Novo Testamento. Iterum subjiciens ait:

VERS. 2. — *Et vidi angelum fortem prædicantem voce magna, id est quemlibet priorum Patrum inquirentem et aliis annuntiantem, ac præ nimio desiderio tandiu differri conquerentem, et dicentem: Quis est dignus aperire librum et solvere signacula ejus? Ac si apertius dicitur: Putas videbo? Putas*

PATROL. CCIX.

durabo? Quis est dignus aperire librum? id est implere divinam dispositionem de humani generis reparatione, et solvere, scilicet manifestare; et exponere *signacula*, id est ænigmata et obscuritates libri septem? Nullus, nisi Dei et Virginis Filius. Hujus itaque libri apertio humani generis est redemptionio.

VERS. 3. — *Et nemo poterat in cælo, neque in terra, neque subtus terram aperire librum, neque respicere illum.* Ac si aperte dicat: Nemo eorum qui erant in cælo, videlicet angelus; *neque in terra*, homo, *neque subtus terram*, anima carne exuta, *poterat aperire librum*, id est implere divinæ dispositionis [*s. divinam dispositionem.*], vel utriusque Testamenti sacramenta perfecte intelligere, *neque respicere illum.* Unde dicitur: *Generationem ejus quis enarrabit? (Isai. lxxxiii.)*

VERS. 4. — *Et ego flebam multum, quia nemo dignus inventus est aperire librum, nec videre eum.* Ac si apertius diceret: *Ego Joannes flebam multum* in persona scilicet antiquorum Patrum, qui volebant humani generis diuturnam captivitatem, et illius reparationem ad plenum non intellegebant. De quibus in Evangelio discipulis ipse Dei et Virginis Filius ait: *multi reges et prophætæ voluerunt videre, quæ vos videtis, et non viderunt; et audire quæ auditis, et non audierunt* (Luc. x). Idco, inquit, ego flebam multum: quia non solum nemo dignus erat aperire librum; sed neque respicere illum; nullus videlicet perfecto intelligere poterat dispositionem humanæ redemptionis.

VERS. 5. — *Et unus de senioribus dixit mihi: Ne flevitis.* Quilibet videlicet propheta, qui Christi adventum annuntians aliis, consolatur. Unde Isaias propheta ait: *Ecce veniet Dominus princeps regum terræ, et ipse auferet jugum captivitatis nostræ* (Isa. xlv). Sed quid senior dixerit audiamus: *Ecce vicit leo de tribu Juda, radix David, aperire librum, et solvere septem signacula ejus.* Præteritum posuit pro futuro. Ac si patenter Moyses vel David, sive aliquis prophetarum antiquo populo ad consolationem loqueretur dicens: *Ecce vicit leo de tribu Juda, id est vincet diabolus, mundum, mortem, et infernum: radix David, procedens videlicet de semine David, vel firmamentum David, per quem David subsistet, vincet dico ad hoc, ut aperiat librum, et solvat, id est exponat septem signacula ejus, ænigmata scilicet et obscuritates reparationis humanæ.* Leo iste, qui mundum et fortem armatum, id est diabolus vicit, humilibus parcat, et superbis resistit. Leo dum fugatur, per montes fugit; nodo, quem habet in cauda, delet vestigia; ita Christus per montes fugit, cælos videlicet ascendit, divinitas Judæus latuit, assumpta carne divinitatem texit, ne posset agnosci. Sicut leo, apertis oculis, consuevit dormire, ita Christus exspiravit, divinitate vivente. Sequitur:

VERS. 6. — *Et vidi: et ecce in medio throni, et quatuor animalium; et in medio seniorum, agnum*

stantem tanquam occisum, habentem cornua septem, et oculos septem, qui sunt septem Spiritus Dei, missi in omnem terram. Exsequitur quomodo vicerit leo, et ubi. Quasi diceret: Sicut unus de senioribus, ex sanctis videlicet prophetis, mihi prædixerat, *ridi: et ecce in medio throni*, id est in communi utilitate Ecclesiæ et quatuor animalium, scilicet Novi Testamenti prædicatorum, *et in medio seniorum*, id est prophetarum, *agnum stantem*, simplicem videlicet, innocentem, suos milites certantes adjuvantem, *tanquam occisum*, quia etsi mortuus est ex infirmitate carnis, vivit tamen ex virtute Dei (II Cor. xiii): vel inter suos tanquam occisus in quibus quotidie mortificatur, *habentem cornua septem*, homines scilicet mundos in septem ætatibus mundi, *et oculos septem, qui sunt septem spiritus Dei, missi in omnem terram.* Iterum subjungit dicens:

VERS. 7. — *Et venit: et accepit librum de dextera sedentis in throno.* Ac si diceret: Venit Dei Filius per carnem ad cognitionem hominum, *et accepit librum*, id est dispositionem reparationis humanæ, *de dextera*, a verbo scilicet sibi conjuncto; Verbum dico Dei Patris sedentis in throno.

VERS. 8. — *Et cum aperuisset librum, quatuor animalia, et viginti quatuor seniores ceciderunt coram agno, habentes singuli citharas et phialas aureas plenas odorum, quæ sunt orationes sanctorum.* Ac si apertius dicatur: *Cum aperuisset librum*, id est cum omnia quæ de se prædicta erant, manifestasset, *quatuor animalia*, omnes videlicet prædicatores *et viginti quatuor seniores*, id est omnes iudices in Ecclesia, ceciderunt coram agno, scilicet humilia de se sentiendo ipsumque imitantur, ut et ipsi ad similitudinem ejus patiantur, et tam pro se, quam pro sibi subditis reddentes Deo Patri, et eidem agno, et Spiritu sancto gratias de redemptione humani generis. *Habentes singuli citharas*, id est mortificantes et macerantes carnem suam reddebant Trinitati dulce sonum, gratas scilicet laudes. Cithara constat ex ligno et chorda; lignum ergo est crux Christi, chorda sanctorum caro, quæ tenditur in ligno, dum diversis tormentis eundem sonum reddentes, crucem Christi imitantur. *Et phialas aureas*, lata scilicet corda divina sapientia et charitate, etiam usque ad inimicorum dilectionem repleta; *plenas odorum, quæ sunt orationes sanctorum* Deo suaviter redolentium. Quod Psalmista precatur dicens: *Dirigatur, Domine, oratio mea sicut incensum in conspectu tuo* (Psal. cxl).

VERS. 9. — *Et cantabant canticum novum dicentes: Dignus es, Domine, etc.* Cum exultatione quippe sancta Ecclesia canticum novum cantat, id est Novum Testamentum opere profitetur, dum in morte Christi baptizatur; et cum lætitia annuntiat præceptum Christi, id est *mandatum novum do vobis: ut diligatis invicem sicut dilexi vos* (Joan. xiii). Sed quid Veteris et Novi Testamenti seniores dicant, audiamus:

(48) Hom. 34, in Evang.

VERS. 10. — *Dignus es, Domine, accipere librum, et aperire signacula ejus, quoniam occisus es, et redemisti nos Deo in sanguine tuo ex omni tribu, et lingua, et populo et natione: et fecisti nos Deo nostro regnum et sacerdotes: et regnabimus super terram.* Ac si apertius dicerent: *Dignus es, Domine Jesu Christe*, quia es immunis a peccato, *accipere* in quantum homo es, de manu Patris *librum*, id est officium humanæ reparationis; *et aperire* nascendo, moriendo, resurgendo, atque ascendendo, *signacula ejus*; et vere dignus, *quoniam occisus es*; etenim *redemisti nos Deo* obediens in sanguine tuo *ex omni tribu* Judæorum, *et lingua* gentilium, *et ex omni populo* gentili *et natione*, tam servorum quam liberorum; *et fecisti nos Deo nostro* (sic congregatos) *regnum*, spiritualiter scilicet regnantes, *et sacerdotes*, nos ipsos offerentes, et pro aliis orantes; *et regnabimus*, ab omni servitute, sicut reges super terram viventium, vel super omnia terrena, despiciendo ea. Omnes electi reges appellantur, quia tyrannidem vitiorum in se consurgere non sinunt. *Redemisti nos*, inquit, *ex omni tribu et lingua.* Tribus dicitur a tribus ordinibus, in quibus septuaginta duæ linguæ sunt; in singulis quatuor, multi populi; in populo, nationes. Non enim est apud Deum personarum distinctio, *sed in omni gente qui timet Deum, et operatur justitiam, acceptus est illi* (Act. x). Iterum subsequenter ait:

VERS. 11-12. — *Et vidi et audivi vocem angelorum multorum in circuitu throni, et animalium et seniorum; et erat numerus eorum millia millium dicentium voce magna: Dignus es agnus qui occisus es accipere virtutem et divinitatem, et sapientiam, et fortitudinem, et honorem, et gloriam, et benedictionem.* Ac si apertius diceret: Non solum animalia et seniores ex officio suo vidi idem attestantes, sed etiam omnes angeli congratulabantur eis. *Vidi*, inquit, *et audivi vocem angelorum multorum*, electorum videlicet spirituum supernorum, qui Ecclesiam muniunt et custodiunt; qui de reparato consortio sanctorum hominum gratulantur; qui testimonium perhibent Christo in annuntiatione, nativitate, passione, resurrectione, et ascensione, iudicem venturum testati sunt. Vel angeli minores homines, id est subditi sunt in Ecclesia angelicam vitam ducentes, qui circumdant et honorant suos prælatos, et suos iudices testimonio eorum consentientes et confirmantes. *Et erat numerus omnium videlicet supradictorum, millia millium*, id est nobis infinitus et incognitus; quia finitum est apud Deum quod hominibus est infinitum; quanto plures sunt testes, tanto major est attestatio, et majus gaudium. Tot quippe sancti homines ascensuri sunt in cælo, quot ibi remanserunt angeli, cadente diabolo; quoniam in omnibus angelorum ordinibus sancti homines locum habebunt. Quod beatus Gregorius testatur dicens (48): «Superna illa civitas ex angelis atque hominibus constat: ad quam credimus tot homines

ascendere, quot illic contigit angelos remansisse, A sicut scriptum est : *Statuit terminos populorum iuxta numerum filiorum Dei (Deut. xxxii.)*, id est angelorum. Unde ait Hispaniarum doctor Isidorus (49) : « Bonorum angelorum numerus, qui post ruinam angelorum malorum est diminutus, ex numero electorum hominum supplebitur; qui numerus soli Deo est cognitus. » Sed quid multitudo angelorum et omnium sanctorum dicat, audiamus : O vos auditores, dignus est agnus qui occisus est, accipere virtutem, id est immunitatem a peccato, et divinitatem, quia Deus fuit visus mortuus, et sapientiam, omnium rerum per Verbum sibi unitum, et fortitudinem, qua vicit diabolus constans in passione, et honorem in resurrectione, et gloriam, id est impassibilitatem et immortalitatem, et benedictionem in exaltatione ascensionis : *Ut in nomine Jesu omne genu flectatur caelestium, terrestrium, et infernorum (Philip. ii.)*. Qui appellatur leo propter fortitudinem, ipse appellatur agnus propter innocentiam et simplicitatem, et quia in sacrificium est oblatas Deo Patri. Iterum apertius exponatur, ut audientium mentibus arctius imprimatur : *Dignus est, agnus qui occisus est accipere virtutem*, id est spiritum consilii, et divinitatem, spiritum scilicet pietatis, et sapientiam, spiritum videlicet sapientiae, et fortitudinem, id est spiritum fortitudinis, et honorem, spiritum videlicet scientiae, gloriam et benedictionem, id est spiritum timoris Domini. Sequitur :

VERS. 13. — *Et omnem creaturam, quae in caelis C est, et quae super terram, et subter terram, et mare, et quae in eo sunt : omnes audiui dicentes : Sedenti in throno et Agno benedictio, et honor, et gloria, et potestas in saecula saeculorum.* Ac si patenter dicat : *Omnem creaturam*, id est omnes gradus fidelium, quae in caelis, scilicet angelorum militiam, et quae super terram, videlicet contemplativos, et subter terram, id est electos mortuos, vel activos, qui designantur per mare vel mundum ad litteram, et quae in eo sunt, qui sunt, id est immobiles manent; omnes audiui, id est animalia et seniores angelorum testimonio assensum praebent, omnes in simul dicentes, id est confitentes : *sedenti in throno, et Agno*, scilicet Deo Patri, et Filio, Deo videlicet Trinitati, quia Spiritus sanctus in Patre et Filio est, *sit benedictio* in miraculis, et *honor* in operatione, et *gloria* in confessione et *potestas in saecula saeculorum* jure scilicet, quia omnipotens est in resistendo vitii. Ac si apertius diceret : *Benedictio*, id est augmentatio, quam habemus in bonis operibus, et *honor* quem inde consequitur (50), et *gloria* de virtutibus quas in baptismo accepimus, et *potestas* qua concupiscentiis resistimus; hoc totum non nobis sed Deo Patri, et Filio, et Spiritui sancto viventi in saecula saeculorum, attribuitur.

VERS. 14. — *Et quatuor animalia dicebant : Amen.*

id est alii jam facti quatuor animalia et viginti quatuor seniores per praedicationem supradictorum animalium et seniorum confirmando quod illi dicebant, dicebant : Amen; scilicet verum est testimonium, quod Deo reddidistis. *Et viginti quatuor seniores ceciderunt in facies suas, et adoraverunt.* Quasi diceret : *Viginti quatuor seniores*, id est omnes iudices Ecclesiae, tam veteris, quam novae legis non superbierunt, eo quod alios judicarent, sed ceciderunt, videlicet humiliaverunt se in facies suas, id est in corda sua et adoraverunt mente, ore, et opere, scilicet venerati sunt Deum, eo quod eorum conscientiae bonae erant.

CAPUT VI.

VERS. 1. — *Et ridi quod aperuisset Agnus unum B de septem sigillis.* Superius dictus est : *Ecce vicit leo de tribu Juda aperire librum et solvere septem signacula ejus; et tunc vidi quod aperuisset Agnus unum de septem sigillis*, illud videlicet quod futurum erat in primo statu de septem statibus Ecclesiae. Apertio sigilli revelatio est sacramenti. Verum per septem sigilla, sicut supradictum est, plenitudo mysteriorum absconditorum designatur, quae latebant ante adventum Domini. *Et audiui unum de quatuor animalibus, dicens tanquam vocem tonitruum : Veni, et vide.* Ac si diceret : *Audiui unum de quatuor animalibus*, id est de quatuor ordinibus quatuor Evangelia praedicantibus, dicens, tanquam vocem tonitruum, quia Evangelium terret, sicut tonitruum. Animalia Joannem, id est primitivi sequentem invitant Ecclesiam. Ac si aperte dicant : *Veni*, et a mysterio transi, et completam ride veritatem.

VERS. 2. — *Et ecce equus albus, et qui sedebat super illum, habebat arcum, et data est ei corona, et exivit vincens ut vinceret.* Ac si patenter dicat : *Ecce equus albus*, id est primus status, scilicet Ecclesia in baptismo albata, vel maxime praedicatores qui ubique Deum ferunt, vel caro Christi immunis a peccato; et qui sedebat super illum habebat arcum, Christus scilicet habens Scripturam, qui illuminat suos, et occidit inimicos : et data est ei corona, id est divina Scriptura, quae vulnerat corda audientium, et resistit haereticis; et exivit vincens ut vinceret in se vel in suis membris gentes, quia quod praedicatores faciunt, Deo attribuitur. Vel, exivit de sinu Patris, vel de utero Virginis vincens ut vinceret in se et in membris suis diabolus, et omnes superbos. Primus status Ecclesiae per album equum, id est per Ecclesiam innocentem, dealbata virtutibus, et fortem contra haereticos designatur. De septem igitur statibus primus status est praedicatorum, qui intelligitur per equum album, secundus per equum rufum, tertius per nigrum, quartus per pallidum, quando videlicet conversi de Judaeis et gentibus passi sunt persecutionem ab haereticis; quintus in quo nos sumus

(49) Lib. i Sent., c. 10.

(50) Consequimur, vel ut Glossa : qui inde consequitur.

modo, in quo non adeo sunt rabies hæreticorum; A sextus in tempore Antichristi; septimus dies iudicii. Postquam ergo Agnus quæ de se prædicta erant, implevit, et Ecclesiam suam testimonio prophetarum et angelorum in fide solidavit; aperit ei sensum, ut intelligat Scripturas, et per prædicatores exterius denuntiat quid pro hac fide pati debeant, et quæ auxilia vel quas coronas suis militibus præferat; quia facta memoria de reparatione, si de tribulationibus taceret, citius delicere possent, dum illis improvise tribulatio insurgeret. Iterum subjungit dicens:

VERS. 3. — *Et cum aperuisset sigillum secundum, audiivi secundum animal, dicens: Veni et vide.* Ac si diceret: *Cum aperuisset sigillum secundum*, id est quando apostoli eorumque discipuli cœperunt prædicare Judæis infidelibus, ordine videndi et tempore, *audiivi secundum animal* de supradictis quatuor ordinibus prædicantium Evangelii [*f.* Evangelium], dicens: *Veni et vide.* Ac si aperte dicat: O Joannes, tibi provide ab equo rufo, quia quod in corde habet, opere implet.

VERS. 4. — *Et exivit alius equus rufus: et qui sedebat super illum datum est ei, ut sumeret pacem de terra, et ut invicem se interficiant homines, et datus est ei gladius magnus.* Ac si patenter dicat: *Exivit*, ab amicitia Dei, *alius equus rufus*, infidelis, superiori equo contrarius, scilicet aperti persecutores et sanguinolenti: *et qui sedebat super illum*, id est diabolus, *datum est ei*, id est concessum, *ut sumeret pacem*, scilicet exteriorem, per Titum et Vespasianum, *de terra*, id est de Judæa; vel, concessum est illi a Deo, ut auferret omnem quietem animi ab his qui sunt terrenis dediti. *Et ut invicem se interficiant gladio materiali* vel spiritali, monendo ad malum opus, et dando pravum exemplar alter alteri. *Et datus est illi gladius magnus*, id est magna potestas interficiendi; quia non solum minores, sed etiam majores, ut Petrus et Paulus interfecti sunt. Videns diabolus Ecclesiam institui ad locum unde ipse ceciderat supplendum, et (51) omnia nititur subvertere prius aperte, deinde occulte.

VERS. 5. — *Et cum aperuisset sigillum tertium, audiivi tertium animal, dicens: Veni et vide.* Quasi diceret: *Cum aperuisset Agnus sigillum tertium*, id est quando discipuli apostolorum transitum fecerunt de Judæis ad gentes, *audiivi tertium animal*, scilicet tertium ordinem prædicatorum dicentium: *Veni et vide*, et provide tibi ab equo nigro. *Et ecce equus niger et qui sedebat super eum habebat stateram in manu sua.* Ac si diceret: *Ecce equus niger*, id est gentilis populus vel hæretici, offuscans sua vitiis quibusdam bonis operibus; *et qui sedebat super eum*, ipsi videlicet diabolo quod sui per eum operantur attribuimus, *habebat stateram in manu sua*,

quia non licebat ei nocere, nisi quantum ei permittebatur. Vel, *habebat stateram in manu sua*, quia hæretici dicunt se veram in Scripturis discretionem habere; et quod prædicant, se opere implere jactant. Videns diabolus se per apertos persecutores non profecisse, immitit hæreticos qui falsis rationibus contra Ecclesiam contendant, ut eam facilius decipiant. Iterum subjiciens ait:

VERS. 6. — *Et audiivi tanquam vocem in medio quatuor animalium dicentium: Bilibris tritici uno denario, et tres bilibres hordei denario, et vinum, et oleum ne læseris.* Ac si aperte dicat: Quia hic majus periculum prætextitur, *audiivi auxilium tanquam vocem angeli existentis in medio quatuor animalium*, id est in communi utilitate prædicatorum dicentium: Ne timeatis, o fideles, quia non poterunt vos lædere; et vos diaboli ne lædatis eos, non enim perficieis, quia *bilibres tritici denario*, vas scilicet capiens duos sextarios plenos tritici, id est Ecclesia habens fidem, et operationem, emit singulariter uno denario, videlicet sanguine Christi. *Et tres bilibres hordei plenos, denario emptos*, id est eos, qui cum fide sanctæ Trinitatis complent duo præcepta charitatis, *et vinum et oleum*, istos videlicet qui sunt relecti vino, id est sanguine Christi, et oleo, id est Spiritu sancto uncti, ne læseritis. Libra constat ex duodecim unciis, et duodenarius ex duobus senariis; per quod intelliguntur illi, qui per geminam dilectionem duodecim apostolorum præcepta complent. Vel ne læseris illos, qui sunt complentes quatuor evangelia cum fide sanctæ Trinitatis, et cum dilectione Dei et proximi, pleni tritici, id est abundantes reflectiva doctrina, quia sunt redempti uno, id est solo denario, scilicet singulari sanguine Christi. Triticum in hoc loco perfectiores appellat, qui tribulatione attriti, igne excocti, Deo cibus suavis sunt (52). Emina appendet libram unam, quæ geminata sextarium reddit; sextarius vero duarum librarum est, qui bis assumptus, vocatur bilibris, assumptus quater, sicut Græco nomine conix [*f.* chœnix], quinquies complicatus, quinarem sive gomor facit. Videns itaque diabolus, nec per apertas tribulationes, nec per apertas hæreses se posse proficere, præmittit falsos fratres, qui sub habitu religionis obtinent naturam ruæ et nigri equi. Iterum subsequenter ait:

VERS. 7. — *Et cum aperuisset sigillum quartum, audiivi vocem quarti animalis dicentis: Veni et vide.* Ac si patenter dicat: *Audiivi vocem quarti animalis* me admonentis sic: *Veni ad fidem, et vide*, id est provide tibi: et est opus quia,

VERS. 8. — *Ecce equus pallidus, scilicet mortui vel affligentes se sicut hypocritæ, qui ideo jejuniunt et vigilant, ut pallidi appareant: et qui sedebat desuper, videlicet diabolus, nomen illi mors; quia per*

(51) Superest conjunctio, et, Glossa habet eam, loco, omnia.

(52) Ex Isidoro, lib. xvi *Etymolog.*, c. 26.

cum mors intravit in orbem terrarum (Rom. v), vel ad litteram quia quosdam occidit in corpore, quosdam in anima: et infernus s:quebatur eum, il est insatiabiles terrenis vitiis imitantur illum; vel qui sunt in inferno ponendi, obediunt ei. Et data est illi potestas super quatuor partes terræ interficere a gladio, fame, et morte, et bestiis terræ. Quasi diceret: Data, scilicet permissa est illi equo, id est hæreticis, potestas super quatuor partes terræ, scilicet super omnes malos ubique morantes vel super Judæos et gentiles, hæreticos et falsos Christianos, interficere fideles gladio materiali vel persuasionis, fame divini verbi, et morte spirituali, et bestiis terræ, bestialibus videlicet ministris. Illic aperte monstratur, quia singulis gentibus Deus omnipotens angelos secundum meritum suum præposuit. Et sicut bonis bonum, id est Michaellem, præfecit angelum; ita et malis malum. Unde est illud: Nemo est adjutor meus in omnibus his nisi Michael princeps vester (Dan. x). Quatuor etiam angeli, qui quatuor principalibus regnis sunt præpositi, non boni fuerunt, sed mali. Si Deus hanc famem immittit, quid inde peccat diabolus? Quæ quæstio facile solvitur; quia quod Deus facit justo judicio, diabolus facit invasione, deceptione, et mala voluntate. Sequitur:

VERS. 9. — Et cum aperisset sigillum quintum, vidi sub altare animas interfectorum propter verbum Dei, et propter testimonium quod habebant. In hoc statu quinto subdit consolationem eis quibus talia inferuntur, ut ea patienter tolerent, et geminas stolas exspectent, unam in præsentem, et alteram in futuro. Ac si diceret: Vidi sub altare animas Jesu Christo capiti suo se humiliantes: vel sub, id est in absconso, quia nemo in hac vita plene percipit quomodo ibi sint. Animas dico interfectorum in quibus tribulationibus, vel aperto martyrio propter verbum Dei, id est præceptum quod impleverunt, et propter testimonium quod ante reges et præsidem testati sunt. Ac si apertius dicatur: Vidi sub altare Dei, id est sub divina potestate quasi per spirituale sacrificium, scilicet per cor contritum et humiliatum quod est, super altare, id est super Christum, qui est firmamentum nostrum, et sub eum, quoniam quasi in secreto conservat nobis remunerationem illius sacrificii; animas interfectorum propter Dei testimonium, quod coram aliis testati sunt. In tabernaculo Moysi duo altaria fuerunt: prius scilicet ære coopertum sub divo, ubi sacrificia cremabantur; aliud vero interius ante velum, in quo tantum sanguis ponebatur et tymiana, et erat vestitum auro (Exod. xxvi; xxx). Per hæc duo altaria duo significantur populi. Per altare exterius carnalis, id est Judaicus populus, qui tantummodo per legis opera et sacrificia putat se salvari posse, et justificari; per altare vero aureum, quod erat interius, spirituales utriusque testamenti, qui non per legem aut per opera sacrificiorum se putant posse salvari solummodo, sed potius per

fidem Christi. Unde ait patriarcha David: Sacrificium Deo spiritus contribulatus cor contritum et humiliatum (Psal. l).

VERS. 10. — Et clamabant animæ videlicet interfectorum, voce magna, id est magno desiderio, dicentes: Usquequo, Domine, (sanctus et verus) non judicas et vindicas sanguinem nostrum de his, qui habitant in terra? Ac si aperte dicant: Usquequo, Domine, sanctus, amans videlicet sanctitatem in operibus, et verus in promissis, quare non judicas, faciendo discretionem bonorum et malorum, et vindicas, inferendo pœnas, sanguinem nostrum de his qui habitant (amore) in terra, id est in terrenis delectationibus. Altari Christus intelligitur, super quem fideles offerunt, et quem habent munimentum. Vel ipsæ animæ sunt altare, de quibus fumus procehit Deo delectabilis, et quæ fuerunt sanguine linitæ, modo existentes sub, id est in minori dignitate quam sunt futuræ. Duobus modis stetunt sancti ex charitate vindictam de inimicis; videlicet, ut illi qui ad vitam æternam sunt prædestinati, convertantur de malo ad bonum; velut illi qui, præsciente Deo, damuandi sunt, moriantur et peccare desistant; ut per hoc minorem pœnam in inferno habeant. Animæ itaque interfectorum idcirco ad Deum clamant, quia majus gaudium, et societatem sanctorum desiderant, et in damnatione impiorum divinæ justitiæ concordant.

VERS. 11. — Et datæ sunt illis singulæ stolæ albæ: et dictum est illis, ut requiescerent tempus adhuc modicum donec impleantur conservi eorum, et fratres eorum, qui interficiendi sunt sicut et illi. Ac si patenter dicat: Datæ sunt illis singulæ stolæ albæ, id est beatitudo animæ, et a Deo dictum est illis, scilicet inspiratum ut requiescerent videlicet ut patienter exspectarent tempus adhuc modicum donec impleantur conservi eorum, servi scilicet causa ipsius Domini, et fratres eorum qui interficiendi sunt sicut et illi ex dilectione exspectare debent.

VERS. 12. — Et vidi cum aperisset sigillum sextum, et terræ motus factus est magnus, et sol factus est niger tanquam saccus cilicinus, et luna tota facta est sicut sanguis. Quasi diceret: Terræ motus factus est magnus, persecutione videlicet Antichristi; quia sicut dicit Dominus, talis erit tunc tribulatio, qualis non fuit neque fiet, ex quo homines esse cœperunt (Matth. xxiv). Et sol factus est niger, illi videlicet in quibus Deus lucet, reputabuntur rei et peccatores, tanquam saccus cilicinus, claritatem suam in se retinentes. Vel quidam ad tenebras decident. Vel Christus sol verus, et modo clarus, tempore Antichristi erit obscurus, id est nullis miraculis coruscans. Et luna, id est sancta Ecclesia, tota facta est sicut sanguis, quia videlicet ubique patitur.

VERS. 13. — Et stolæ cæli, id est sancti prius lucidi, ceciderunt innitentes super terram, sicut ficus mittit grossos suos, scilicet fructus inutiles et inanes, et nunquam ad maturitatem perventuros, qui boni videbantur, et non erant, cum a vento

magno movetur : cum Ecclesia videlicet magno persecutionis Antichristi vento agitata fuerit, tunc fiet.

VERS. 14.—*Et cœlum*, id est Ecclesia, *recessit sicut liber involutus*, celando videlicet prædicationem impis, sicut liber clausus : *et omnis mons*, virtutes scilicet eminentes, *et insulæ de locis suis motæ sunt* ; id est omnes fideles qui in medio amaricantium fluctuationes et contusiones erunt, *movebuntur de locis suis*, id est de officiis suis ; fide videlicet et opere separabuntur a pravis hominibus, sicut scriptum est : *Exite de ea*, id est de Babylone, *populus meus*, et *immundum ne tetigeritis* (Isai. LII).

VERS. 15. — *Et omnes reges terræ, et principes, et tribuni*, majores videlicet et minores vitiiis carnis resistentes, *et divites bonis operibus, et fortes* contra tentationes diaboli, *et omnis servus*, id est conjugatus, vel Dei servus, *et liber* a peccato vel a conjugio, *absconderunt se in speluncis*, scilicet petent suffragia angelorum, qui sunt excelsi montes, *et in petris montium*, qui fortes et indissolabiles sunt, id est ab apostolis et evangelistis et cæteris sanctis exorabunt auxilium, ut eorum precibus misericordiam judicis impetrare possint.

VERS. 16, 17. — *Et dicunt montibus et petris* : *Cadite super nos*, et *abscondite nos a facie sedentis super thronum, et ab ira Agni, quoniam venit dies magnus iræ ipsorum*. Ac si dicerent : O vos montes et colles, id est omnes et sancti, cum magna affectione et compassione condescendite nobis, et vestris orationibus *abscondite nos a facie* (ab ira videlicet et a presentia) *sedentis super thronum, et ab ira Agni*, Dei scilicet et hominis Jesu Christi ; et ideo necesse est, ut cadatis super nos, id est ut vestris orationibus nobis subveniatis, *quoniam venit dies magnus iræ ipsorum*. Etenim *quis poterit stare*, nisi vestris adjuvetur precibus ?

CAPUT VII.

VERS. 1.—*Post hæc*, inquit, *vidi quatuor angelos stantes super quatuor angulos terræ, tenentes quatuor ventos terræ, ne flaret ventus super terram, neque super mare, neque in ullam arborem*. Ac si aperte dicat : *Vidi quatuor angelos*, id est quatuor dæmones stantes, scilicet immorantes, *super quatuor angulos terræ*, etiam in remotissimis locis. Quatuor dicuntur pro mundi quatuor partibus ; diabolus angelus dicitur, id est missus a Deo ad probationem bonorum et deceptionem malorum. Unde in libro Regum ait Micheas propheta Achab regi Israël interroganti : *Vidi Dominum sedentem super solium suum, et omnem exercitum cæli assistentem ei a dextris et sinistris. Et ait Dominus* : *Quis decipiet Achab regem Israel, ut ascendat, et cadat in Ramoth Galaad ? Egressus est autem spiritus, et stetit coram Domino, et ait* : *Ego decipiam illum. Cui ait Dominus* : *In quo ? Et ille ait* : *Egrediar, et ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum ejus.*

(53) Rectius Glossa collateralis : *Habitantibus in insulis, vel diversis vitiiis affluentibus.*

Et dixit Dominus : *Decipies, et prævalebis; egredere ergo, et fac ita* (III Reg. XXI). Mittitur præterea spiritus nequam a principe diabolo ad subversionem cunctorum. *Tenentes*, inquit, *quatuor ventos terræ* : id est impediens spirituales viros terram Ecclesiæ temperantes : *ne flaret ventus super terram*, (scilicet habitantibus in terra, vel terrenis vitiiis dediti) *neque super mare*, id est super gentes, vel diversis vitiiis fluentibus. (53) Unde est illud : *Surge aquilo, et veni auster, perfla hortum meum, et fluant aromata illius* (Cant. IV). Sicut ventus nubes excitat, terram rigat, eamque fructuosam facit, faciem ejus hilarem reddit ; sic prædicatione mentes hominum Tempore tribulationis nihil magis necessarium quam prædicatione ; sed diabolus nititur detinere eam in omni loco. Quatuor boni angeli sunt justitia, prudentia, fortitudo, et temperantia. E contra vero quatuor mali sunt injustitia, imprudentia, debilitas, et intemperantia. Multiplici Ecclesiæ bello descripto, subjicit tempore hujus belli diabolum nocere paratum, sed a Deo refrenatum, ne suis aliquatenus torpeant. Iterum subjungit dicens :

VERS. 2.—*Et vidi alterum angelum ascendentem ab ortu solis, habentem signum Dei vivi*. Ac si patenter dicat : E contra illos quatuor angelos malos *vidi alterum angelum*, scilicet magni consilii, *ascendentem*, id est facientem ascendere suos, *ab ortu solis*, videlicet a Deo Patre, et per hoc *habentem signum Dei vivi*, id est crucem qua suos signaret, vel potentiam Deo Patri æqualem ; sive immunitatem a peccato, per quam Deus apparet : quia præter ipsum est omnis homo peccator. Hic angelus est ille lapis sine manibus præcisus, qui statuum quatuor metallis constantem confregit, et hic quatuor ventos solvit (Dan. II). Ex quo in cruce Christus exspiravit, ascendit, et diabolum vicit ; paulatim per prædicatores suos mundum illuminavit fide, sicut sol lumine. Vel ascendit ab ortu solis, id est a Patre, proficiens sapientia et ætate secundum quod homo est (Luc. II). Vel a se secundum humanitatem ascendit, quia non concubitu viri carnem assumpsit, sed ipse eam creavit, qui est ortus solis.

VERS. 3.—*Et clamavit voce magna quatuor angelis, quibus datum est nocere terræ et mari, dicens* : *Nolite nocere terræ et mari, neque arboribus quoadusque signemus servos Dei nostri in frontibus eorum. Magna voce* hic angelus, id est Dei Virginisque Filius *quatuor malis angelis, quibus datum est nocere terræ et mari*, Judæis videlicet et gentibus amaricatis, *clamavit*, quando in passione dæmones magno imperio refrenavit, *dicens* : *Nolite nocere*, plusquam vobis permissum est, *terræ et mari*, Judæis scilicet et gentibus, *neque arboribus*, videlicet neque illis, qui jam terrenam conversationem excedentes, in Dei cognitione creverunt, *quoadusque*, id est donec ego in corde interius, et Ecclesiæ sacerdotes exterius, *signemus servos Dei nostri* (II)

frontibus eorum, signo videlicet crucis discernamus predestinatos ad vitam. Signum crucis ideo gestatus in fronte, ne celetur in tribulatione; nam signatio pectoris confessio est cordis. Hoc signo et si non re, fide tamen antiqui Patres signati fuerunt. Signum sanctæ crucis fideles in corpore et in animo portant. In corpore, quia signantur exterius in fronte in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. In anima, quia Christi passionem imitantur, crucifigentes se cum vitis et concupiscentiis. Unde et in Veteri Testamento præceptum est, ut super utrumque non linen ponerent de sanguine agni (*Exod. xii*). Non enim prodest signum exterius quemquam portare, nisi ipsum quis accipiat et interius; fides, enim si non habeat opera nihil valet (*Jac. ii*). Idcirco igitur pueri signantur in frontibus, id est in aperto, ut ante reges et præsidēs non erubescant, nec dubitent prædicare crucem Christi. Signantur etiam in pectore, ut hoc ipsum in memoriam habeant. Iterum subjiciens ait :

Vers. 4. — *Et audiivi numerum signatorum, centum quadraginta quatuor millia signati ex omni tribu filiorum Israel.* Quasi diceret: Intellexi, quales essent signandi in libro vitæ, et audiivi numerum signatorum, centum videlicet quadraginta quatuor millia signati, perfecti scilicet in operibus, ex omni tribu filiorum Israel, id est ex omnibus gentibus fidem Jacob imitantibus. Finitum ponit, quia Deus sub certo numero omnes comprehendit. Fideles enim ad hoc laborant, ut sint centum, id est perfecti in operibus; et ut sint millia, perfecti scilicet in virtutibus. Non ideo ex omni genere videntium Deum dicit esse signatos centum quadraginta quatuor millia, quod plures non sint; sed ideo melius posuit hunc numerum quam alium, quia per centum quadraginta quatuor millia designatur tota Ecclesia et ita quod perfecta, quia duodenarius numerus quater multiplicatus facit quadraginta octo. Et hæc multiplicatio quaterna significat universam Ecclesiam per quatuor mundi partes diffusam. Etiam quadraginta et quatuor numerus ter multiplicatus significat sanctam Trinitatem, quam colit Ecclesia. Iterum subsequenter ait :

Vers. 5. — *Ex tribu Juda duodecim millia signati.* Judas confitens interpretatur; hoc sufficit his, qui non reservantur ad operandum, sed statim ut in baptismo Deum confitentur, peracta confessione, moriuntur. Isti confitentes procul dubio sunt signati, id est ad vitam æternam prædestinati. Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem (*Rom. x*). Judas, qui primus est ordine, generationis fuit quartus: per quod innuitur spiritualis prosapia attendenda. Ex tribu Dan nascetur Antichristus; et ideo hic prætermititur, ut ex omni numero sanctorum ejiciendus ostendatur. De quo patriarcha Jacob cum filiis suis benediceret, ait: *Dan coluber in via, cerastes in semita, etc.* (*Gen.*

xliv). (Non ideo dicit ex tribu Juda, id est ex confessoribus, duodecim millia esse signatos, quod plures non sint de eodem genere signati; sed per duodecim, qui per ternarium et quaternarium multiplicatur, significat Ecclesiam per quatuor mundi partes diffusam sanctam Trinitatem colentem). (**54**) *Ex tribu Ruben, id est videntis filios, ex illis scilicet, qui reservati post factam confessionem in baptismo, vident filios suos, id est opera sua bona, quæ faciunt post baptismum, sunt signati duodecim millia.* *Ex tribu Gad, id est tentationis, vel accincti, ex illis, videlicet qui, bene operando, a diabolo tentantur, et ita accincti et expediti ad pugnandum et resistendum, fortes inveniuntur, quod superari ab eo non possint, similiter sunt signati duodecim millia.* Quibus per Paulum dicitur: *Estote fortes in bello, et pugnate cum antiquo serpente* (*Hebr. iv*).

Vers. 6. — *Ex tribu Aser, id est beati; ex illis scilicet qui sufferendo tentationes, hoc nomen quod beati dicuntur, inde assequuntur; sunt signati duodecim millia.* Unde est illud: *Beatus vir qui suffert tentationem; quoniam cum probatus fuerit accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se* (*Jac. i*). *Ex tribu Nephtalin, id est, latitudinis; ex illis videlicet qui post superatas tentationes dilatant, et amplificanc corda sua in charitate Dei, et proximi, ita quod etiam inimicos diligant; duodecim millia sunt signati.* *Ex tribu Manasse, id est obliuioſi, ex illis scilicet, qui post dilatatam dilectionem Dei et proximi obliuiscuntur omnia quæ sunt hujus mundi; duodecim millia sunt signati.*

Vers. 7. — *Ex tribu Simeon, id est exauditio tristitiæ; ex illis videlicet, qui postquam ad hanc perfectionem ascendunt ut omnia hujus mundi obliuioni tradant, semper rememorantes peccatorum, in quibus prius fuerunt, et inde dolentes, tristitiam habent; duodecim millia sunt signati.* *Ex tribu Levi, id est additionis: illorum videlicet, qui sibi injuncta faciunt, et etiam superaddunt sibi præcepta non jussa, ut est virginitas, et qui de simplici veste dat partem; duodecim millia sunt signati.* *Ex tribu Issachar, id est, mercedis; ex illis scilicet, qui semper addunt poenitiæ quam faciunt de præterita peccatorum tristitia, in qua jam se fuisse recordantur, et hoc ideo ut æternæ beatitudinis mercedem inde consequantur, duodecim millia sunt signati.*

Vers. 8. — *Ex tribu Zabulon, id est habitaculi fortitudinis, ex illis videlicet, qui laborem non recusant, sed aliquando pro necessitate fratrum de Maria ad Martham descendunt; duodecim millia sunt signati.* *Ex tribu Joseph, id est augmentationis, ex illis videlicet, qui in militia Christi perseverant, et de virtute in virtutem semper ascendunt, duodecim millia sunt signati.* *Et tribu Benjamin, id est filii dexteræ, ex illis scilicet, qui sunt*

(54) Desunt in alia ms. quæ ansulis includimus, et superflua omnino sunt.

filiis propitiationis, et nihil a se sed omnia divinx bonitati imputantes, non inter hædos, sed ad dexteram Dei laborant collocari, *duodecim millia sunt signati.*

VERS. 9.— *Post hæc, inquit, vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat ex omnibus gentibus, et tribubus, et populis, et linguis; stantes ante thronum, et in conspectu Agni, amicti stolis albis, et palmæ in manibus eorum.* Usque modo ostendit, prævisos ad vitam esse apud Deum sub certo numero, et nunc ostendit eos esse innumerabiles quantum ad nos, dicens: *Vidi turbam magnam, quam dinumerare certo numero nemo vivens in carne poterat, nec tantum de duodecim tribubus Jacob, sed ex omnibus gentibus, etiam barbaris et Scythis, et ex omnibus Judæorum tribubus et populis, quia in urbe unus populus continetur, et linguis, quia multis in locis sunt diversæ linguæ in populo uno, stantes ante thronum, parati obedire Deo judici, et ut conspiciantur in conspectu Agni, scilicet in beneplacito Dei et hominis Jesu Christi, amicti, id est ornati, stolis albis jugum Dei designantibus prius in baptismo, et post in lacrymis. Hæc in præsentibus: et palmæ, id est signum victoriæ, in manibus, scilicet in operibus eorum in præsentibus et maxime in futuro. Hoc ideo addidit, quasi vellet dicere: Quamvis certum numerum posuissem, centum videlicet quadraginta quatuor millia, tamen multo plures et innumerabiles vidi, et non tantum de duodecim tribubus Israel, sed etiam de omnibus gentibus. Cum ergo secundum figuram designandos sub certo numero vidisset, et tantummodo de filiis Israel, nunc aperte docet, quia per illum numerum universi fideles, et per duodecim tribus accipiendæ sunt omnes gentes. Et omnes illi innumerabiles populi, non remisit agendo.*

VERS. 10.— *Clamabant voce magna, id est magno desiderio, Deo dicentes salutationem suam: Salus Deo nostro, id est Deo Patri, non per nos, sed per Agnum habentem salutem, remissionemque, et bonam operationem, et æternam gloriam in potestate sua: qui Deus Pater ad hoc ut salvet nos, sedet super thronum, videlicet super nos ipsos in quibus judicat, et Agno Filio ejus sit salus. Et cum illa innumerabilis turba Deo Trinitati gloriam et honorem redderet:*

VERS. 11.— *Omnes angeli stabant in circuitu throni, et seniorum, et quatuor animalium; et ceciderunt in conspectu throni in facies suas, et adoraverunt Deum, dicentes: Amen.* Ac si aperte dicat: *Omnes angeli, id est prædicatores supradictorum fidelium stabant, ut juvantes, in circuitu throni et seniorum, et quatuor animalium, in circuitu videlicet majorum atque minorum, quos prædicatione sua jam in fide procreaverant, in custodia scilicet totius Ecclesiæ stabant: et ceciderunt in conspectu throni, id est humiliaverunt se coram Deo, ad hoc ut conspicerentur ab eo, et ut darent aliis exemplum humilitatis, in facies suas, rationabiliter sicut*

A electi. Reprobi retro cadunt, quia quæ eos in futuro mala sequantur, providere negligunt, electi vero in facies suas, quia in futuro sibi prospiciunt. Priores illi angeli, id est prædicatores instruentes sibi subditos ut septem benedictiones quæ sequuntur Deo ascriberent.

VERS. 12.— *Adoraverunt Deum dicentes: Amen; vere scilicet et fideliter sit benedictio, et claritas, et sapientia, et gratiarum actio, honor et virtus, et fortitudo Deo nostro in sæcula sæculorum, Amen.* Dignum quippe est, ut *Amen*, id est veritas Deo ascribatur in promissis, et *benedictio*, id est exaltatio quam habet super omnem creaturam. *Ordo Amen*, id est vere et fideliter, ascribatur semper Deo; *benedictio*, id est spiritus timoris Domini, quia dedit nobis Spiritum ut eum timeremus, et *claritas*, id est spiritus intelligentiæ per quem scimus discernere legis mysteria, et *sapientia*, id est spiritus sapientiæ, per quem sentimus aliquem saporem de cognitione Divinitatis, et *gratiarum actio*, id est spiritus pietatis, per quem scimus ei gratias referre de collatis beneficiis, et *virtus*, id est spiritus consilii, et *fortitudo*, scilicet spiritus fortitudinis in sæcula sæculorum, *Amen.* Visa beatus Joannes turba in tanta dignitate, monetur attendere viam, qua potuit illuc ascendere, ut idem alios doceat inspicere. Unde sequitur.

VERS. 13.— *Et respondit unus de senioribus dicens mihi: Hi, qui amicti sunt stolis albis, qui sunt, et unde venerunt? Ac si aperte dicat: Cogitanti de tanta felicitate eorum, unus de senioribus satisfaciens desiderio meo adaugendo illud, respondit dicens, id est exponens mihi: Hi, qui amicti sunt stolis, id est ornati duplici jugo utriusque testamenti, cum lege videlicet, et in lege, et sub lege quantum ad invitos quam digni quam imitandi; qui sunt, et unde ad hanc dignitatem venerunt? Ac si apertius diceret: Hi, qui amicti sunt stolis albis, id est immortalitate et impassibilitate, qui sunt, dic mihi, et unde venerunt huc?*

VERS. 14 — *Et dixi illi: Domine mi, tu scis. Ego nescio, sed tu me doce. Ac si patenter dicat: Ego tibi suppositus, a te debeo discere, non solvere hanc quæstionem. Et dixit mihi: Hi sunt, qui venerunt de tribulatione magna, et laverunt stolas suas, et dealbaverunt eas in sanguine Agni. Quasi diceret: Hi sunt, qui venerunt, veniunt, et venturi sunt de tribulatione magna ad tantam quam vides, dignitatem, et quia nemo sine peccato, laverunt stolas suas, innocentiam videlicet in baptismo acceptam vel corpora sua et dealbaverunt eas in sanguine Agni, per fidem passionis. Stolas suas, id est corpora sua in sanguine Christi dealbant, dum Jesu Christi capitis sui imitantur exempla, vel pro illo patiendo, sive aliorum illatas contumelias patienter tolerando, aut semetipsos vitiis et concupiscentiis pro amore Christi mortificando.*

VERS. 15.— *Ideo, inquit, sunt ante thronum Dei, et serviunt ei die ac nocte in templo ejus. Ac si*

diceret : Quia venerunt de magna tribulatione, et A
candificaverunt stolas suas in sanguine Agni, ideo
sunt ante thronum Dei, id est antè Deum judicem
in consortio angelorum, et serviunt ei die ac nocte,
laudando eum continue, in templo ejus, in præsentia
videlicet Ecclesia, vel in cœlo. Et hanc perseve-
rantiam habent a Deo, qui sedet in throno, et ha-
bitat super illos, id est custodit eos; et ideo.

VERS. 16.— *Non esurient, neque sitient amplius,*
quia fruuntur vivo pane et fonte vitæ, neque culat
super illos sol, major scilicet vel exterior tribulatio,
neque ullus æstus, minor videlicet interior tribu-
latio.

VERS. 17 — *Quoniam Agnus, qui in medio throni*
est, reget illos, de virtute in virtutem scilicet in
præsentia, et per hoc in futuro deducet eos ad vitæ B
fontes aquarum, id est ad Deum Patrem qui est fons
vitæ indeficiens. Et absterget Deus omnem lacry-
mam ab oculis eorum, auferendo scilicet volunta-
tem peccandi, quæ est causa gemitus et lacryma-
rum, id est omnem dolorem sive pro delictis suis
sive pro adversis, vel exsilio vel cæteris hujusmodi.

CAPUT VIII.

VERS. 1. — *Et cum aperuisset sigillum septimum,*
factum est silentium in cœlo, quasi media hora. Ac
si aperte dicat : *Cum aperuisset Agnus sigillum se-*
ptimum, ea videlicet quæ gerenda erant post mor-
tem Antichristi in conversione reliquiarum, *factum*
est silentium in cœlo, quia post mortem Antichristi
pax erit in Ecclesia, *quasi dimidia hora,* quia cito
veniet dies iudicii. Post persecutionem itaque Anti-
christi orationi et divinæ contemplationi vacabit C
sancta Ecclesia, sed quasi dimidia hora, quia elec-
torum animus in hac mortali vita, et aliquid de
superna quiete percipit, et tamèn in eo quod per-
cepit, diu stare non valet. Iterum subjungit, dicens :

VERS. 2.— *Et vidi septem angelos stantes in conspectu*
Dei : et datæ sunt illis septem tubæ. Septem dicun-
tur angeli, quia tenenda annuntiant quatuor Evan-
gelia, et sanctæ Trinitatis fidem. Nam septem com-
stat ex quatuor et tribus. In conspectu Dei stare
perhibentur, quia calcatis omnibus terrenis volu-
ptatibus, contemplatione Deo adherent, ejusque
voluntatem qui nusquam deest, semper considerant,
et quod ei placere sciunt, opere perficiunt. *Vidi,*
inquit, *septem angelos,* id est omnes prædicatores
hujus præsentis vitæ, quæ septem diebus volvitur,
sanctorum videlicet apostolorum imitatores, *stantes*
in conspectu Dei, aperientes videlicet sigillatas
prophetarum litteras, *et datæ sunt illis septem tubæ,*
id est officium prædicandi. In hac tertia visione
sunt materia septem angeli canentes tubis ad des-
tructionem inimicorum Ecclesiæ, ad similitudinem
illorum sacerdotum, qui canentes tubis, destruxe-
runt mœnia urbis Jericho, in qua visione intentio
satis patet. Quasi diceret : Cum intellexissem sal-
vationem justorum, ex alia parte intellexi damna-
tionem impiorum per officium prædicationis servis
Dei adjunctum.

VERS. 3.— *Et alius angelus venit, et stetit juxta*
altare habens thuribulum aureum. Alius angelus
Christus intelligitur, qui venit, id est humanitatem
sibi univit, et stetit ante altare, paratus videlicet
seipsum in ara crucis immolare, habens thuribulum
aureum, id est corpus plenum divinitate. Vel thu-
ribulum aureum sunt apostoli, qui sunt vasa ignis,
id est sancti Spiritus, et de quibus exeunt oratio-
nes, quæ elevantur coram Deo. *Et data sunt illi*
incensa multa, a sanctis videlicet offeruntur Chri-
sto, vel per Christum orationes Deo Patri accepta-
biles, *ut daret,* id est ut repræsenteret eas Patri,
non omnes, sed *de orationibus sanctorum,* quæ Deo
placent, quia aliquando petunt quod petendum non
esset : *super altare aureum,* id est Deo Patri, qui
est supra se, *quod est ante thronum,* videlicet in
beneplacito, *Dei Patris sedentis in throno.*

VERS. 4.— *Et ascendit fumus incensorum de ora-*
tionibus sanctorum de manu angeli coram Deo. Ac
si patenter dicat : Quia illi data sunt incensa multa,
igne Dei interior accenso, ascendit fumus incen-
sorum, id est compunctio procreata orationis stu-
dio, procedens *de orationibus sanctorum de manu*
angeli, scilicet per manum Christi, et hoc coram
Deo Patre. Et iste angelus, scilicet Christus.

VERS. 5. — *Accepit thuribulum aureum,* aposto-
los videlicet et evangelistas, eorumque imitatores,
et implevit illud de igne altaris, scilicet eodem spi-
ritu, quo ipse plenus erat ad illuminationem gen-
tium, et misit in terram, in eos videlicet, qui erant
apli ferre fructum. *Et facta sunt ab illis Christi*
præconibus tonitrua, id est prædicationes æternas
pœnas comminantes. Unde est illud : *Omnis arbor,*
quæ non facit fructum bonum, excidetur, et in ignem
mittetur (Matth. iii). *Et voces,* dulces videlicet
suasiones ad fidem introductorix, unde dicitur :
Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt
(Matth. v). *Et fulgura,* id est miracula quibus fideles
et ad vitam præordinati illuminantur, infideles
vero excæcantur, assignantes ea potius diabolo quam
Deo, *et terræmotus magnus,* terreni scilicet homi-
nes sunt valde moti per eorum prædicationem alii
ad fidem venientes, alii ad persequendum eum et
suos.

VERS. 6. — *Et septem angeli,* id est universi
prædicatores apostolos imitantes, *qui habebant sep-*
tem tubas præparaverunt se, prius videlicet imple-
verunt opere, quæ prædicaturi erant ore, *ut tuba*
canerent, prius scilicet emendaverunt se, ut postea
alios emendarent; vel præviderunt quid unicuique
personæ conveniret. Isti angeli, id est prædicatores
qui erunt post mortem Antichristi, ita reducent
memoriæ persecutionem illam, quæ fuit in primo
statu Ecclesiæ, ut reliquiæ, quæ salvandæ sunt,
habeant, inde exemplum patientiæ. Quasi dicerent :
O vos reliquiæ Israel, sic credite et prædicate, si-
cut apostoli eorumque imitatores crediderunt et
prædicaverunt de Christi incarnatione, natiuitate,
passione, et resurrectione, etc.

VERS. 7. — *Et primus angelus tuba cecinit, et facta est grando, et ignis mista in sanguine, et missum et in terram.* Ac si diceret: *Et primus angelus, scilicet qui superius fuit equus albus, ordine videlicet narrationis; vel quia prius contigit excæcatio Judæorum, prædicantibus apostolis, tuba cecinit, id est prædicavit, et in prædicatione ejus facta est grando, et ignis mista, scilicet ista duo, in sanguine.* Quæ figura significavit hoc, quod primi prædicatores annuntiaverunt grandinam, id est, iram contundentem et comminuentem; id est occidentem in retdulos in hoc sæculo; et ignem, id est æternam damnationem in alio; et missum est in terram, videlicet in Judæos qui per legem et prophetas exculti erant. *Et tertia pars terræ, id est terrenorum, combusta est, a Deo videlicet excæcata, et a ministris ejus damnata.* Duæ partes justorum, perfecti et minus perfecti, omnes vero reprobi tertia parte intelligendi sunt. *Et tertia pars arborum, id est philosophorum, quorum duæ partes sunt, magis, scilicet et minus sapientes, est combusta, hic et in futuro ab ira Dei.* *Et omne fenum viride combustum est.* Omnes videlicet in flore mundi requiescentes feno comparantur, et cito ardebunt. Quo contra qui de panibus Domini reficiuntur, super fenum discumbunt, quia omnes in se voluptates carnales comprimunt (*Matth. xiv*).

VERS. 8. — *Et secundus angelus, scilicet post apostolos, id est equus rufus, tuba cecinit; et tanquam mons magnus igne ardens missus est in mare.* *Et secundus angelus, inquit, ordine narrationis tuba cecinit, id est prædicavit, et tanquam mons magnus, diabolus scilicet, qui pro elatione mons dicitur, igne invidiæ ardens, ad nocendum missus est in mare, videlicet in gentilem populum carnalibus vitiis fluctuantem; in quo cum antea esset, nunc missus dicitur, quia, quibusdam recedentibus, alios retinere nititur.* Secundum igitur quod impletum fuit Judæis excæcatis et apostolis ad gentes conversis, duæ partes, perfecti scilicet et imperfecti crediderunt; tertia, id est omnes reprobi, dati sunt in reprobam sensum.

VERS. 9. — *Et facta est tertia pars maris sanguis, id est peccatores, et mortua est, id est excæcata, tertia pars creaturæ illorum, scilicet gentilium qui aliis dignior reputabantur pro quibusdam bonis operibus, quæ habebant animas, id est discretionem, et tertia pars narium, scilicet alios gubernantium.* Quia igitur diabolus omnes Judæos et gentiles excæcare non potuit, inmisit hæreticos.

VERS. 10. — *Et tertius angelus tuba cecinit: et cecidit de cælo stella magna, ardens, tanquam faecula, et cecidit in tertiam partem fluminum, et in fontes aquarum.* Tertius angelus, ordine videlicet narrationis tuba cecinit, et in prædicatione ejus continebatur istud: *Cecidit de cælo stella magna, id est diabolus invidens, non quod luceat, sed quia se in angelum lucis transfiguravit, ardens tanquam faecula: incendit videlicet, destruit, et consumit se*

et alios: *et cecidit in tertiam partem fluminum et in fontes aquarum, depravando per hæreticos Evangelia et rationes nostræ fidei.* Fontes dicuntur, ubi summa et quasi totius fidei origo comprehenditur, sicut est Evangelium. Flumina vero, quæ inde trahuntur, sunt expositiones sanctorum, in quibus sunt duo sensus fidelium, historialis videlicet, et allegoricus; tertius est hæreticorum, cum suas hæreses pravis confirmant expositionibus Scripturarum.

VERS. 11. — *Et nomen stellæ, id est hæreticorum, dicitur absinthium propter amaritudinem. Et facta est (erroris hæreticorum) tertia pars aquarum, id est Scripturarum, in absinthium, id est in amaritudinem: et multi hominum irrationabilium mortui sunt in animabus de aquis, id est ex doctrina hæreticorum, quia amare factæ sunt, sine sapore scilicet charitatis.* Per absinthium doctrina hæreticorum perversa exprimitur, quia per suam falsitatem dulcedinem fidei convertunt in amaritudinem perfidiæ, et erroris, atque malæ operationis: quia illorum omnis operatio et doctrina in amaritudinem versa est.

VERS. 12. — *Et quartus angelus, ordine videlicet narrationis, id est equus pallidus hypocritarum, tuba cecinit: et percussa est, scilicet excæcata subtractione gratiæ, tertia pars solis, id est omnes majores et doctiores, et tertia pars lunæ, videlicet minores, et tertia pars stellarum, id est simpliciores, ita ut obscuraretur tertia pars eorum, amitteret videlicet cognitionem et bonam operationem; nam partem illam novæ legis vel veteris, quam ipsi hæretici prædicabant, male eam interpretando tertiam faciiebant; et diei non luceret pars tertia, illuminati videlicet a majoribus novæ legis, et noctis similiter id est illuminati a minoribus veteris legis.* Cum enim diabolus quosdam de Judæis et gentilibus excæcasset, quosdam in hæresim convertisset; tandem ipsos Ecclesiæ filios expugnare aggressus est, et quosdam tam de majoribus quam de minoribus rapuit. *Percussa est, inquit, tertia pars solis, et tertia pars lunæ, et tertia pars stellarum.* In sole quippe apertus error hæreticorum ostenditur, in luna vel stellis occultus: quia quidam illorum apertis, quidam vero occultis persuasionibus in abditiis quos possunt decipiunt (*Exod. vii*). *Ut obscuraretur, ait, tertia pars eorum.* Hæretici prius vulnerantur in mente occulte, postea vero obscurantur, quando ab Ecclesia expelluntur et anathematizantur aperte.

Has quatuor damnationes quasi præteritas narravit, utpote quæ quotidie videntur in Ecclesiis, tres vero securas prænuntiari facit, ut doceat futuras in novissimis temporibus, et graviores præteritis, quod etiam ad consolationem præsentium potest redigi. Sed ne talium perditio ad Deum referatur, hoc quod de præfatis luminaribus dicitur: *Percussa est tertia pars eorum, ut obscuraretur.* Sic intelligatur, sicut cor Pharaonis ab ipso indurari

dicitur, cuius duritia per ipsum misericorditer non emollitur (*Exod. vii*). Non enim solis culpa est, quod suis radiis lippientibus oculis cæcitatem infundit; sed magis ad oculorum vitia referendum est, qui ex lumine tenebrescunt. Omnipotens vero Deus bene utens etiam malis nostris, multa bona ex his operari consuevit; excitavit enim doctores Ecclesiæ eror schismaticorum ad defendendam veritatem fidelium, quia procul dubio nequaquam ad differendas Scripturas tanto studio vacassent, si erroris mendacium veritati resistens non increvissent. Iterum subsequenter ait :

VERS. 13. — *Et vidi, et audivi vocem unius aquilæ volantis per medium cælum, dicentis voce magna: Væ, væ, væ habitantibus in terra!* Ac si aperte dicat: *Vidi, et audivi*, id est firmiter intellexi *vocem unius aquilæ*, prædicationem videlicet unius ordinis prædicatorum, *volantis*, subtiliter, id est spiritualiter considerantis medulam legis, quæ celat, id est continet secreta Dei, *per medium cælum*, id est Ecclesiæ quæ celat in se divina sacramenta, *dicentis voce magna* in toto mundo, vel magna stabilitate, sive quia in omnem terram sonuit omnibus metuenda. Aquila omnes prædicatores designat, qui mente longinqua conspiciunt, et Ecclesias circum-euntes prædicando futura nuntiunt; qui omnes unum sunt, quia ad idem tendunt. Apte quippe sancta Ecclesia aquila dicitur, quia calceatis terrenarum voluptatum desideriis intima contemplatione ad cælestia sublevarur. Per medium cælum pennis contemplationis volat Ecclesia, quia hinc inde orbem terrarum in electis possidet. Sed quid vox aquilæ denuntiet, audiamus. *Væ, væ, væ habitantibus in terra!* Ac si patenter dicat: *Væ gentilibus, væ Judæis, væ hæreticis habitantibus in terra*, non filiis Ecclesiæ, *de cæteris vocibus trium angelorum, qui erant tuba canituri*; nam de septem angelis quatuor jam dicti sunt officium suum complevisse, tres vero adhuc tria væ exposituri sunt.

CAPUT IX.

VERS. 1. — *Et quintus angelus, ordine videlicet narrationis et temporis tuba cecinit.* Hoc prædicat iste angelus, quod cecidit diabolus, hic est ergo damnatio eorum quos diabolus mittit ad præparandas vias Antichristi. *Et vidi, inquit, stellam*, id est diabolus qui vocabatur Lucifer, propter magnam quam illi Deus dederat claritatem, *de cælo*, id est de societate bonorum angelorum, *in terram eadentem*, scilicet in terrenis dominantem, et ne quis mortalium ad locum illius ascendere possit totis viribus laborantem. Flamma hæreticorum, de qua superius pauca dixerat; de quo fonte [*s. fomite*] ereverit, exponit dicens: *Et data est ei clavis*, potestas videlicet et facundia obscuræ doctrinæ; *putei abyssi*, scilicet ad infernum ducens. Abyssi tenebrosi puteus profundiores hæretici sunt, quia alios mergunt pravis sententiis. In his ergo clavem, id est potestatem accipere dicitur, quia tunc non sicut

A modo a Deo refrenabitur. Vel clavis principes nuclei sunt, per quos hæretici multa mala operantur; quia non auderent tanta et talia loqui, nisi temporali potentia fulti fuissent.

VERS. 2. — *Et aperuit puteum abyssi: et ascendit fumus putei, sicut fumus fornacis magnæ, et obscuratus est sol, et aer de fumo putei.* Quasi diceret: *Aperuit*, diabolus, *puteum abyssi*, hæreses videlicet quæ latebant in cordibus pravorum hominum, id est in propatulo habuit hæresiarcam doctrinam suam, et ita multos subvertit; *et ascendit fumus putei* exorcans, videlicet doctrina illorum manifestata est, quæ lumine veritatis caret, *sicut fumus fornacis magnæ*, id est similis doctrinæ Antichristi, qui est fumus purgans bonos, et in cinerem redigens malos; *et per hoc obscuratus est sol*, lex scilicet ab hæreticis vilis habita est; *et aer*, id est Ecclesia, *de fumo putei*, per obscurantem videlicet doctrinam hæreticorum. Fornax magna novissima est vexatio tempore Antichristi futura. *Obscuratus est, inquit, sol, et aer de fumo putei*; quia sicut aer neque in terra est neque in cælo, sed in medio; ita Ecclesia fidelium nec in terra est, quia terrena despicit; nec in cælo corporaliter, sed quasi in medio, ita ut a terra elevetur, et ad cæli sublimia erigatur.

VERS. 3. — *Et de fumo per totum mundum exierunt locustæ*, discipuli videlicet hæreticorum salientes de hæresi in hæresim, corrodescentes segetem Ecclesiæ. Recte discipuli hæreticorum locustis comparantur, quia neque vplant in altum per cognitionem, nec firmiter gradiuntur per bonam operationem, sed superbia saliant, et in deterius cadunt, quia sunt corrosores honorum. *Et data est locustis potestas, sicut habent potestatem scorpiones terre*, qui vultu apparent innoxii, cauda gravissime nocent. Scorpio blandus est facie, cauda percussit occulte. Ideo igitur hæreticos scorpioni comparat, quia sicut scorpions, quando pungit, non sentitur; postea, vero paulatim venenum diffunditur; sic decepti ab hæreticis non sentiunt, sed tandem perimuntur. Et quia Deus hæreticorum refrenat dolos, licet ipsi non intelligant.

VERS. 4. — *Præceptum est illis, ne morte animæ læderent fenum terræ*; rudes videlicet, et ad declinandum faciles, *neque omne viride*, homines scilicet jam provectos, *neque omnem arborem*, jam videlicet bonis operibus fructificantes, *nisi tantum homines*, id est nullum penitus, nisi illos, *qui non habent in veritate signum Dei* vivi quod est charitas, per quod signantur filii Dei, *in frontibus suis*; illi videlicet, qui non audent in aperto confiteri se esse Christianos.

VERS. 5. *Et datum est illis, ne occiderent eos; sed ut cruciarentur mensibus quinque.* Ac si diceret: Non dabit illis Deus potestatem, ut aperte corpora interficiant, neque occulte ut animas decipiant; sed ut crucient eos mensibus quinque, id est omni tempore præsentis vitæ quo utuntur quinque sensibus corporis. *Et cruciatus eorum*, sicut eruciatus

scorpii cum percutit hominem; quia cum data sit eis A potestas cruciandi filios Ecclesiæ, non tamen aperte tormenta irrogant, sed apud sæculi principes eos accusant, quia per se non audent.

VERS. 6. — *Et in diebus illis, timentes lapsum, quærent homines mortem, desiderabunt videlicet martyrium, et non invenient eam, scilicet ut probabiliore reddantur; et desiderabunt mori, et esse cum Christo (Philip. 1), et fugiet mors ab eis; quia cura gregis eos astringet labori, ideoque servabuntur ad pœnam. Cum ostendisset qualiter nocerent, per dolos videlicet, et per occultam impugnationem, et in utroque Dei refrenationem; nunc ostendit quales ipsi sint, et per quod operari possint. Dicat itaque beatus Joannes in qua similitudine se ostendat, ut melius cognoscantur, et solertius B*

VERS. 7. — *Et similitudines locustarum similes equis paratis in prælium. Ac si aperte dicat: Non vere locustæ, sed similes locustarum erant, similes equis paratis in prælium, quia veloces ad discurrendum, et feroces ad impugnandum, et non prævident in quos incurrant, sive in cives, sive in hostes. Et super capita locustarum, id est in mentibus earum, ubi et in se, et coram aliis superbiunt, tanquam coronæ similes auro, id est victoriæ suis falsis sententiis et disputationibus acquisitæ. Vel coronæ similes auro super capita locustarum, id est super doctores, et magistros et rectores hæreticorum, super priores scilicet hæreticos acquisitæ per non veram sapientiam, sed per falsitatis figmentum. Et facies earum, id est vultus, sicut facies hominum. Ac si patenter dicat: Per hanc falsam similitudinem nocent, quia demonstrant se homines et pios, cum intus potius sint ferini et bestiales. Dicunt se esse rationales, quia licet erroris doctores sint, aliqua tamen vera intermiscant, ut magis decipiant. Alia etiam vera similitudo proponitur.*

VERS. 8. — *Et habebant capillos sicut capillos mulierum; et dentes earum sicut leonum erant. Quasi diceret: Habebunt capillos, id est mores lapsos et effeminatos, qui eis inseparabiliter adhærent, et ab eis ad deceptionem aliorum dependent, sicut capillos mulierum, sicut mores videlicet mulierum sunt molles et flexibiles in omne vitium; vel discipulos sibi adhærentes ad omnia vitia pronos. Et dentes earum, id est ipsi alios laniantes; sicut leonum erant: laniatum videlicet et fetorem leonum habebant. Per facies hominum et capillos mulierum uterque sexus exprimitur; quia illi non solum deceperunt viros, sed etiam mulieres. Unde et ipsæ mulieres defendebant illos, sicut soror Constantini quæ Arium revocavit ab exilio, et Justina quæ defendebat doctrinam Arii.*

VERS. 9. — *Et habebant loricas ferreas, id est corda obstinata, quæ sagitta veritatis non penetrat; vel sententias deceptionibus munitas, quas confringit veritas. Et vox alarum earum, id*

est tumultus sententiarum, quem faciunt postquam ratione deficiunt, sicut vox currum equorum multorum currentium in bellum. Sicut diversi currus diversis viis a diversis equis ad idem bellum rapiuntur; sic hæretici, licet diversis hæresibus, unanimitè Ecclesiam impugnant. Volunt enim hæretici assimilare falsam doctrinam suam prædicationi fidelium, qui currunt per totam Ecclesiam quatuor rotis quatuor Evangeliorum ad spirituale præmium.

VERS. 10. — *Et habebant caudas similes scorpiorum; quia quamvis assimilarent se bonis prædicatoribus, tamen in cauda, id est in fine locutionum suarum, habebant aculeos quibus nocerent. Vel postquam non valet ratio nec tumultus eorum, quærent auxilium principum; qui caudæ dicuntur, quia ut astringant, terrent et blandiuntur, et latenter pungunt. Et aculei, id est peccatum, quia peccare faciunt, in caudis earum, in fine videlicet verborum suorum. Potestas earum nocere hominibus malis mensibus quinque, id est secundum quinque corporis sensus omnibus diebus vitæ suæ. Sed nihilominus hanc potestatem non habebunt a se, nisi a Deo permittente. Ostendo quales in se sunt, monstrat etiam per quem hæc possint, dicens:*

VERS. 11. — *Et habebant super se regem angelum abyssi, id est, diabolum dominantem in terrenis, cui nomen Hebraice Labadon, Græce autem Apollyon, et Latine habet nomen Exterminans. Ac si diceret: Cavete vobis ab hoc malo angelo, o Hebræi, Græci et Latini, quia Christi Evangelium his tribus linguis scriptum est, et receptum. Quod in quibusdam codicibus scriptum invenitur Abadon, ubi scilicet primum est A, falso scriptum est et vitio scriptorum, sed L, primum est ibi ponendum, et Labadon dicendum, sicut beatus Hieronymus dicit in Hebraicis interpretationibus. Idem malignus abyssi angelus Latine habet nomen Exterminans, scilicet a patria vitæ; quia sicut Christo congregandi, sic diabolo congruit nomen exterminandi. Unde est illud: Qui non colligit mecum, dispergit (Luc. xi).*

VERS. 12. — *Væ unum abiit, et ecce adhuc veniunt duo væ, id est duæ persecutiones, post hæc. Væ aliquando significat temporalem miseriam atque afflictionem, aliquando vero æternam damnationem. De temporali afflictione ait Dominus in Evangelio: Væ mundo a scandalis (Matth. xviii). Et iterum: Væ prægnantibus, et nutriendis in illis diebus (Matth. xxiv). Et beatus Job: Si impius fuero, væ mihi est; si autem justus, non levabo caput, saturatus afflictione et miseria (Job x). Væ iterum æternam damnationem significat, ubi scriptum est: Væ impio in malo; retributio manuum ejus fiet ei (Isai. iii). Unde etiam ait Dominus in Evangelio: Væ vobis, qui ridetis nunc; quoniam lugebitis et flebitis (Luc. vi). Item ipse: Vermis eorum non morietur, et ignis eorum non exstinguetur (Marc. ix). Et iterum: Discedite a me, maledicti, in ignem æternum etc. (Matth. xxv), Aquila vero volans per medicum*

cælum tria vae prædixit ventura, quorum unum abiisse dicitur in narratione præcedenti vel tribulatione quæ facta est temporibus sanctorum apostolorum et martyrum. Adhuc ergo, duo vae restare dicuntur, vel narranda, vel posteriori tempore sub Antichristo adimplenda. Sequitur :

VERS. 13. — *Et sextus angelus*, ordine videlicet narrationis et temporis *tuba cecinit*; ordo scilicet prædicatorum sexti status, sive Christus. Hic est enim damnatio malorum, qui tempore Antichristi erunt. *Et audivit vocem unam ex quatuor cornibus*, id est propter quatuor Evangelia quæ de Christi divinitate et humanitate prædicant, *cornibus altaris aurei*, ubi sanguis ponebatur, super quod quidquid offertur, a Deo Patre libentissime accipitur, quod est ante oculos Domini, a quo semper clarissimo respectu illustratur. Unde ait Psalmista: *Ecce oculi Domini super justos, et aures ejus ad preces eorum* (Psal. xxxiii).

VERS. 14. — *Unam*, inquit, *vocem dicentem sexto angelo*: præcones videlicet præteriti temporis præmonent illos, qui tempore Antichristi erunt quid sint facturi; *angelo, dico, qui habebat tubam*, existenti scilicet in prædicatoribus sexti status. *Altare Christus*, dicitur, *cornua altaris prædicatores Christum sublevantes*, et pro eo mori parati, sicut sanguis ponebatur in cornibus altaris. Vel altare est Ecclesia Deo sese immolans, in qua sunt cornua, id est, defensores aliorum, qui omnes ad idem tendunt (Lev. iv). Vel quatuor altaris cornua, quatuor sunt Evangelia; quæ Antichristi fraudes detegere docent. Bene autem altare aureum dicitur, quia profecto Ecclesia justorum sempiterna Dei sapientia illustratur. De qua Salomon ait: *Accipite sapientiam sicut aurum* (Prov. xvi), in hoc quod sanguis fundebatur super cornua altaris, significabantur sancti martyres pro Christo cruore proprio abluenti. Sed quid vox a quatuor altaris cornibus exiens dicat, audiamus: *Solve quatuor angelos, qui alligati sunt in flumine magno Euphrate*; ac si vox altaris sexto angelo diceret: *Solve*, id est prædica, omnes illos diaboli esse solutos, qui habentes potestatem nocendi habitantibus in quatuor mundi partibus, sunt adhuc alligati a Domino in magno flumine Euphrate, in potentibus videlicet et divitibus hujus sæculi de vitio in vitium defluentibus; ut qui in eis erant quasi alligati, per eos sibi traditos apertius operentur. Ipsi quippe immundi spiritus in quatuor mundi partibus regnantes, tempore Antichristi solvantur, qui in adventu Dei et hominis Jesu Christi refrenati fuerant. Vel solve, id est prædica esse solutos, ut caveant sibi electi, sicut in Evangelio legitur de ficulnea: *abscede illam* (Luc. xiii), id est prædica abscedendam. Quoniam Euphrates magnus fluvius est et profundissimus, et de amoenis paradisi sedibus descendens, per ipsum magna et profundissima Dei potentia intelligitur. Vel quia currit per Babyloniam, significat confusam et profundissi-

am doctrinam hæreticorum, vel ipsos esse in profunditate vitiorum.

VERS. 15. — *Et soluti sunt quatuor angeli, qui parati erant interficere filios Dei in horam*, id est in pueritia, et diem, scilicet in dolestia [s. adolescentia], et mensem, id est in juventute, et annum, scilicet in decrepita ætate. Vel parati erant in horam, id est continue per medietatem anni, et diem, scilicet per annum; et mensem, videlicet per secundum annum, et annum, id est per tertium annum. Nam per tres annos et dimidium Antichristi persecutio perdurabit. Erant itaque parati in horam, ut dictum est, et diem, et mensem, et annum, ut occiderent tertiam partem hominum, id est omnes reprobos.

VERS. 16. — *Et numerus illius equestris exercitus vicies millies*, id est per viginti mille vices, erat destruens dena millia. *Audivi*, id est intellexi, numerum eorum, quod plures essent quam boni. Dena millia significant sanctos viros ex præceptis legis et Evangelii perfectos, contra quos duplex numerus ponitur malorum, quia mali plures sunt quam boni. Vel duplex, quia ex malignis spiritibus, et reprobis constat hominibus. Ordo itaque exercitus hæreticorum erat destruens dena millia, id est perfectionem decem præceptorum, per vicies, id est, per bis decem; et per bis mille, quia malorum exercitus ex malignis spiritibus et reprobis hominibus multiplicatur. Isti numeri, scilicet vicies millies, multiplicatio est irregularis, sicut et septuagies septies; quia est ex duobus adverbis, quæ deberet esse ex nomine et adverbio sic: Vicies mille, vel millies viginti, sicut septuagies septem, sive e converso septies septuaginta.

VERS. 17. — *Et ita vidi equos in visione, et qui sedebant super eos, habentes loricas igneas et hyacinthinas, et sulphureas*. Ac si aperte dicat: Sicut intellexi, quod ad destructionem aliorum equitabant, sic intellexi, quod per diabolum hæc faciebant, quem sicut equi portabant. Vel diaboli sunt equi super quos fundantur mali: et qui sedebant super eos, id est diaboli, vel impii super diabolum fundati, habentes loricas igneas, sententias videlicet quæ ad infernum ducunt, et hyacinthinas, id est lapidis fumidi coloris, et sulphureas, in Deum scilicet fetidas blasphemias. *Sedebant*, inquit, *super eos*, id est enimebant eos sententiis, de quibus sequitur æterna pœna, ubi est ignis, et fumus, et fetor. Vel habentes loricas, id est æternas pœnas, quæ nunquam dimittunt, quos accipiunt. Hyacinthus est subnubilus, per quod intelligitur fumus idololatriæ, qui a longe clarior videtur; nam malorum vita non vult sub luce videri, quia secundum Domini sententiam: *Omnis, qui male agit, odit lucem* (Joan. iii). Per colorem ergo fumi, qui solet exire de sacrificiis idolorum, notatur idololatria. *Et capita eorum, erant tanquam capita leonum*, quia laniant, et fetent, et pœnis homines confiteri

cogunt. *Et ex ore*, id est ex prædicatione ipsorum aperte mala, *procedit ignis invidiæ*, et sulphur, fetor scilicet blasphemiarum, et fumus idololatriæ. Aliter: Ignis est cupiditas, fumus superbia, sulphur fetor malorum operum. Superius in plaga locustarum vidit facies hominum, hic leonam; quia hæretici aliquid humanitatis ostendunt, ministri vero Antichristi, quod docent dietis, et signis, hoc etiam pœnis cogunt confiteri.

VERS. 18. — *Ab his tribus plagis occisa est*, facta videlicet prava, *tertia pars hominum*, scilicet de igne, fumo, et sulphure, quæ procedebant ex ore ipsorum, id est ex prava et aperta persuasione eorum. Hæc repetit, ut ea in memoria habeamus, ut nobis inde melius caveamus.

VERS. 19. — *Potestas enim equorum*, id est hæreticorum, *in ore eorum est*, scilicet in mala prædicatione, *et in caudis eorum*, quia, si aperte nequeunt, occultis deceptionibus nocent. Vere potestas hæreticorum est in ore ipsorum, quia, quos non possunt decipere per pravitatem erroris, decipiunt per hujus sæculi principes. Et vere in caudis habent potestatem: *nam et caudæ eorum similes sunt serpentibus*; quia blandiuntur in facie et occulte venenum immittunt; *habentes capita*, alios scilicet majores qui graviter mordent, *et in his nocent*.

VERS. 20. — *Et cæteri homines*, qui omnino expertes sunt Christianæ fidei, *qui non sunt occisi*, id est quamvis non sint occisi in his plagis, *neque pœnitentiam egerunt de operibus manuum suarum*, de cæteris videlicet criminibus non prædictis, quæ male cogitaverunt et opere perfecerunt, ita ut post peractam pœnitentiam, *non adorarent dæmonia, et simulacra aurea, et argentea, et ærea, et lapidea, et lignea, quæ ideo non sunt adoranda, quia neque videre possunt, neque audire, neque ambulare*.

VERS. 21. — *Et vere de operibus suis non egerunt pœnitentiam*, id est de homicidiis apertis, *neque a beneficiis suis*, scilicet ab occultis homicidiis, *neque a duplici fornicatione sua*, ab immunditia videlicet et ab idololatria, *neque a furtis suis*; a Deo tamen mortui sunt in anima. Tertia itaque pars, id est omnes reprobi de Ecclesia, similiter omnes Judæi et pagani, qui nunquam fuerunt baptizati, quamvis non fuerunt in his supradictis plagis infortui; tamen in animabus sunt mortui, et a Dei regno alieni.

CAPUT X.

VERS. 1. — *Et vidi alium angelum fortem descendentem de cælo amictum nube, et iris in capite ejus*. Ac si patenter dicat: *Vidi alium angelum fortem*, paternæ scilicet voluntatis nuntium, diabolo autem ejusque membris contrarium per memoriam et fidem fortem in cordibus fidelium. Fortis dicitur, quia ad debellandas venit aerias potestates. Unde Psalmista ait: *Dominus fortis et potens, Dominus potens in prælio (Psal. xxiii)*. *Descendentem*, se videlicet humiliantem assumptione humanitatis, *de cælo*, id est de cognitione angelorum,

vel quia se hominibus cognoscibilem fecit. Descensio ejus humilitas fuit incarnationis. *Amictum nube*, latentem scilicet carne, quod est nobis refrigerium contra vitia; *et iris in capite ejus*, quia Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi (II Cor. v). Super nubem levem Dominus ascendit, quando carnem sine peccati gravedine assumpsit. *Et facies ejus erat ut sol*: id est cognitio quam de illo habent fideles, est clara, sicut sol; quia qui veram habet de eo cognitionem, credit eum esse Deum. Per faciem ergo angeli incarnatio Filii Dei exprimitur, per quam habemus cognitionem de eo. Unde ait Psalmista: *Ostende nobis, Domine, faciem tuam, et sa'vi erimus (Psal. lxxix)*. *Et pedes ejus tanquam columna ignis*. Pedes Domini fideles sunt fortes in fide, divino igne accensi, et sicut columna alios sustentant.

VERS. 2. — *Et habebat in manu sua libellum apertum*, omnes videlicet Scripturas operatione sua completas, partim prædicando, partim, quæ de se dicta erant, complendo, tandem suis discipulis sensum aperiendo. Manus illius operatio est nostræ salutis. *Et posuit pedem suum dextrum*, id est firmiores prædicatores, *supra mare*, id est, supra majores et inundatiores hujus præsentis sæculi tribulationes; *sinistrum autem super terram*, id est minus fortes ad patiendum mala, et minus agiles ad operandum bona mittit in terram, scilicet inter minus inundantes tribulationes. Et ipse angelus per eosdem majores atque minores prædicatores.

VERS. 3. — *Et clamavit voce magna*, de magnis videlicet agente, tamen terribiliter, *quemadmodum leo cum rugit*. Vox leonis ostendit ejus virtutem, et infert terrorem. *Et cum clamasset*, ideo scilicet quia isti ab eo missi prædicaverunt, *locuta sunt septem tonitrua*, id est universi successores terrorem inferentes, *voces suas* temporis eorum congruas. Terret eum dicit: *Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum excidetur, et in ignem nitetur (Matth. iii)*.

VERS. 4. — *Et quæ locuta sunt septem tonitrua, scripturus eram*. Hic fert personam eorum, qui tempore Antichristi volent prædicare ex præcedentium Patrum imitatione. *Et audiivi vocem de cælo*, divinam scilicet inspirationem, vel angelicam admonitionem, *dicentem*, id est exponentem, *signa*, id est sigilla, *quæ locuta sunt septem tonitrua* ut amicis pateant, et inimicos lateant, *et noli ea scribere*, id est manifestare infidelibus, in quibus locum non habent. Ac si patenter dicat: *O vos Ecclesiæ prædicatores, ne miseritis margaritas ante porcos (Matth. vii)*.

VERS. 5. — *Et angelus, quem vidi stantem supra mare, et super terram, levavit manum suam ad cælum, et juravit per viventem in sæcula sæculorum*. Quasi diceret: *Levavit*, id est exaltavit Christus, *manum suam*, scilicet humanitatem suam, ad cælum, per quam Deus Verbum sibi unitum

operabatur, tanquam manu, et juravit, id est A est firmavit per se ipsum exaltatum, et per Deum Patrem suum viventem in sæcula sæculorum.

VERS. 6. — *Qui creavit cælum, et ea quæ in illo sunt : et terram, et ea quæ in illa sunt : et mare, et ea quæ in eo sunt ; quia tempus, scilicet variatio, id est modo nox, modo dies, modo prosperitas, modo adversitas, modo mors, modo vita, non erit amplius, quantum ad suos fideles, quia immortales et impassibiles efficiuntur in æterna beatitudine, cum econtra tempus malorum sit in sæcula. Justis tempus non erit, id est mutabilitas aliqua, quia immutabiles erunt in mente, et incorruptibiles in corpore. Tempus quippe est vicissitudo dierum ac noctium, ideoque tibi tempus non erit, ubi nulla varietas cuiuslibet rei apparebit, sed semper apud eos claritas et lux indeficiens permanebit.*

VERS. 7. — *Sed in diebus vocis septimi angeli, cum cœperit tuba canere, id est cum prædicare cœperit, non differetur, sed statim consummabitur, id est implebitur, mysterium Dei, remuneratio videlicet sanctorum; quod mysterium est secretum, quia nec oculus vidit, nec auris audivit quæ præparavit Deus diligentibus se (Isa. LXIV). Sicut evangelizavit per servos suos prophetas; quia videlicet prima intentio prophetarum fuit de adventu Domini, secunda de consummatione sæculi. Ostensa igitur destructione, quæ erit tempore Antichristi, et inde etiam prædicatione substracta, C et ad hoc fidelibus consolatione adhibita, monetur quæ vidit prædicare. Quasi sibi diceretur aperte : Ecce tibi revelavi omnia, modo vade et prædica; nec quia sunt aspera paveas, nec terrearis pro tribulatione aliqua; quia non tanta patieris quanta patientur qui tempore Antichristi perseverabunt. Hoc ad consolationem præsentis Ecclesiæ hic apponitur, ubi major tribulatio prænuntiatur.*

VERS. 8. — *Et vocem, id est divinam admonitionem, audiri de cælo, de eisdem, iterum loquentem, id est agentem mecum, et dicentem, rationes videlicet reddentem. Ac si apertius diceret : O Joannes, quia mysterium hujus momentaneæ persecutionis et remunerationis cito consummabitur; vade, et accipe librum apertum de manu angeli : id est prædica filiis Ecclesiæ, quæ audisti et vidisti. Ac si aperte dicat : Vade gressibus virtutum, et promerere Dei gratiam, et per eam intelligo, quia revelabit tibi omnia; accipe librum apertum, scilicet Evangelii, id est Scripturam a Deo completam et fidelibus monstratam, de manu angeli, videlicet per operationem Christi, stans super mare, et super terram, parati adjuvare ad se accedentes.*

VERS. 9. — *Et abii ad angelum, dicens ei, ut daret mihi librum. Et dixit mihi : Accipe et devora illum. Ac si patenter dicat. Ampliavi mentem, et abii ad angelum, sicut obediens, relinquendo omnia quæ habebam, dicens ei ut daret mihi librum, id*

est intelligentiam Scripturarum. Jubentis quippe Domini vocem paratissimus sequitur sanctorum effectus [Fors. cœtus] oratione et operatione. Et quia Deus si quem paratum videt, quod necessarium est, sponte se offert; dixit mihi angelus : *Accipe librum, tibi videlicet incorpora, et devora illud, id est tracta inquirendo et operando, et aliis distribue. Et tamen quia implere, grave est humanitati, quæ mollis et fragilis est; faciet amaricari ventrem tuum, sed placebit cogitando et prædicando in ore tuo. id est, in tuis perfectioribus discipulis per quos tu loqueris, erit dulce tanquam mel.*

VERS. 10. — *Et accipi librum de manu angeli, id est operationem Christi sequendo, et devoravi eum, et amaricatus est venter meus. Sanctos prædicatores habemus, qui die ac nocte in lege Domini meditantur, et possunt dicere cum Psalmista : Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo (Psal. cxviii). Et cum accepissem librum, licet amara sentirem, monuit tamen, ut nec timore mortis prædicare desisterem, dicens mihi : Quia de carcere, de insula scilicet Pathmos exibis.*

VERS. 11. — *Oportet te iterum prophetare populis, et gentibus, et linguis et regibus multis.*

CAPUT XI.

VERS. 1. — *Et datus est mihi calamus, scilicet Scriptura calamo scripta, similis virgæ, id est sceptro, quia reges constituit. Reges in signum potentiae suæ virgam manu portant, per quam regia illorum potestas exprimitur. Ideo igitur calamus, id est divina Scriptura virgæ comparatur, quia suis observatoribus regnum promittit, dicens : Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum (Matth., v). Datus est mihi calamus similis virgæ, dicens : Surge, id est erigere ad prædicandum, et metire templum Dei, ita videlicet prædica secundum uniuscujusque capacitatem; et altare, scilicet ut constituas Ecclesiam, et in ea altare; et adorantes in eo : id est ut constituas qualiter fideles Deum adorent in spiritu et veritate. Altare in templo eminentiores significat in Ecclesia fideles, id est virgines continentes et sæculo renuntiantes, in quibus principaliter jugis et indeficiens sanctæ compunctionis permanet ignis.*

D VERS. 2. — *Atrium autem, quod est foris templum, id est, falsos Christianos, qui se Ecclesiam simulant, sed factis abnegant; ejice foras, excommunicando, scilicet ostende eis esse foras; et ne metiaris illud : omnino videlicet subtrahe prædicationem : quoniam datum est gentibus, id est conformes facti sunt gentilibus, colendo idola, et sic peribunt communi tormento cum eis : et civitatem sanctam, id est. Ecclesiam ad bene vivendum congregatam et virtutibus munitam, calcabunt, scilicet persequetur illi qui sunt atria, id est hæretici, pagani, Judæi, et falsi Christiani, mensibus videlicet quadraginta duobus, id est tribus annis et dimidio, quibus regnabit Antichristus. Ac si apertius diceret : Scia- tis, omnes persecutiones quæ sunt in presenti, et*

quæ fuerunt in præterito, procedere ab Antichristo, A sicut et illas quæ erunt tempore suo.

Sicut (55) auctores nostri dicunt, Antichristus ex populo Judæorum nascitur; scilicet de tribu Dan, secundum prophetiam dicentem: *Fiat Dan coluber in via, cerastes in semita (Gen., XLIX)*. Ad hoc enim in via sedebit, et in semita erit, ut eos, qui per semitas justitiæ ambulant, feriat, et veneno suæ malitiæ occidat. Nascetur autem ex patris et matris concubitu, sed totus in peccato concipietur, in peccato generabitur, et nascetur. In ipso autem conceptionis suæ initio simul diabolus introibit in uterum matris ejus, et ex malignitate diaboli confortabitur et contutabitur in ventre ejus. Et sicut in matre Domini nostri Jesu Christi, Spiritus sanctus venit, et eam sua virtute obumbravit, et divinitate replevit, ut de Spiritu sancto conciperet, et quod nasceretur, divinum esset et sanctum (*Luc. 1*); ita diabolus in ventrem matris Antichristi descendet, et totam eam replebit, totam circumdabit, totam tenebit, totam interius et exterius possidebit, ut diabolo cooperante, per hominem concipiat, et quod natum fuerit, totum iniquum, totum malignum et perditum erit. Unde et ille homo *filius perditionis (II Thess. 1)* appellatur, quia in quantum poterit, genus humanum perdet, et ipse in novissimo perdetur. Nascetur autem in Babylonia. Paulus apostolus dicit, Antichristum non antea esse venturum in mundum, nisi venerit discessio primum; id est nisi prius discesserint omnia regna a Romano imperio, quæ olim subdita illi erant. Hoc autem tempus nondum venit, quia, licet videamus Romanum imperium ex maxima parte destructum, tamen quandiu reges Francorum duraverint, qui Romanum imperium tenere debent, Romani regni dignitas ex toto non peribit, quia in regibus suis stabit. *Tantum est ergo, sicut ait Apostolus, ut qui tenet modo, teneat, donec de medio fiat (ibid.)*. (56) Hoc, ut ait beatus Augustinus, non absurde de ipso Romano imperio creditur dictum. Quasi diceret: Tantum qui modo imperat, imperet, donec de medio fiat, id est de medio tollatur; et tunc revelabitur ille iniquus (*ibid.*), quem significari Antichristum nullus ambigit.

Quidam vero nostri doctores dicunt, quod nunc D ex Francorum regibus Romanum imperium ex integro tenebit, quia in novissimo tempore erit, et ipse erit maximus et omnium regum ultimus. Hic postquam regnum suum feliciter gubernaverit, ad ultimum Jerosolymam perget, et in monte Oliveti sceptrum et coronam suam ultro deponet, (hic erit finis et consummatio Romanorum Christianorumque imperii) statimque, secundum Apostoli senten-

(55) Hæc omnia quæ de Antichristo adducit Martinus, transcribit ex libro *De vita Antichristi* qui nomine Augustini Alcuini et Rhabani circumfertur; sed quem existimant Benedictini tom. XI, in App. de adlegendis et corrigendis in tom. VI S. Augustini, esse factum Adsonis, monasterii Derbensis abbatis tempore Ludovici Ultramarini Francorum regis.

tiam, Antichristum dicunt adfuturum. Tunc ergo revelabitur Antichristus, qui licet homo sit, fons tamen erit omnium peccatorum, et filius perditionis, id est diaboli, non per naturam, sed per imitationem. Per omnia enim adimplebit diaboli voluntatem, quia plenitudo diabolicæ potestatis et totius mali ingenii corporaliter habitabit in illo, in quo erunt omnes thesauri malitiæ et iniquitatis absconditi (*Coloss. 1*). Ille itaque, ut supra diximus, in civitate Babyloniæ natus, Jerosolymam veniens, circumcidet se, dicens Judæis: Ego sum Christus vobis repromissus, qui ad salutem vestram venit, ut vos de cunctis terris congregem et defendam. Tunc fluent ad eum omnes Judæi, æstimantes Deum suscipere, sed suscipiunt diabolum.

B Sed ne ipse Antichristus totum mundum decipiat et perdat, duo magni prophetæ mittentur in mundum, Enoch scilicet et Elias, qui contra impetum Antichristi fideles Dei divinis armis præstent, et instruent, docentes et prædicantes tribus annis, et dimidio. Filios autem Israel quicumque eo tempore fuerint inventi, hi duo maximi doctores et prophetæ ad fidem Christi convertent, et a pressura tanti turbinis in parte electorum inseparabiles reddent, sicut dicit Scriptura: *Si fuerit numerus filiorum Israel sicut arena maris, reliquæ salvæ fient ex eo (Isa. x)*. Postquam ergo per tres annos et dimidium prædicationem suam compleverint, mox incipiet exardescere Antichristi persecutio, et contra eos primum sua arma concipiet, eosque interficiet. Postquam ergo isti duo interfeceri fuerint, inde cæteros persequens, aut martyres gloriosos faciet, aut apostatas reddet, et quicumque in eum crediderint signum characteris ejus accipient.

Ille itaque Antichristus totius malitiæ artifex, cum per tres annos et dimidium totum mundum vexaverit, omnem populum Dei diversis pœnis cruciaverit, Eliam et Enoch interfecerit, et cæteros in fide perseverantes martyrio coronaverit; ad ultimum judicium Dei veniet super illum, ut beatus Paulus scribit, dicens: *Quem Dominus Jesus potentia jussionis suæ (57)*, sive archangelus Michael interfecerit illum, per virtutem Domini nostri Jesu Christi occidetur. Tradunt autem majores nostri atque doctores quod in monte Oliveti Antichristus occidetur in papilione et in solio suo in loco illo quo Dominus ascendit ad cælos. De quo propheta ait: *Præcipitabit Dominus inclytum universæ terræ in monte sancto (Thren. 1)*, id est in monte Oliveti.

Debetis præterea scire, fratres charissimi, quia postquam Antichristus fuerit occisus, non statim veniet dies judicii Domini, sed sicut in libro Da-

(56) *De civ. Dei*, lib. xx, cap. 19, num. 3.

(57) Locus corruptus sic restituendus: *Quem Dominus interficiet spiritu oris sui: sive Dominus Jesus interfecerit illum potentia jussionis (Bened. visionis m.s., Adson. virtutis) suæ, sive archangelus, etc.*

nielis legitur, quadraginta (58) dies concedet Dominus electis, qui ab Antichristo decepti fuerint, ut pœnitentiam agant (*Dan. xii*). Postquam vero hanc pœnitentiam peregerint, quantum temporis vel spatii fiat, quousque Dominus ad iudicium veniat, nemo est qui sciat; sed sicut ipse ait in Evangelio, in dispositione Dei manet (*Marc. xiii*). Quid autem angelus in persona Domini de duobus magnis prophetis referat, audiamus.

VERS. 3. — *Dabo duobus testibus meis, et prophetabunt, id est prædicabunt, diebus mille ducentis sexaginta, scilicet tribus annis et dimidio sicut Jesus Christus prædicabit, amicti saccis, id est, pœnitentiam prædicantes, et exemplo ostendentes, sicut Joannes Baptista, qui erat indutus pilis camelorum (Matth. iii). Vel quia vita sanctorum reprobis videbitur despecta, ideo saccis induti ad prædicandum venire perhibentur. De Elia et Enoch agitur, per quos multi alii prædicatores intelliguntur. Bene Ecclesia in duobus testibus figuratur propter duo testamenta; vel quia ex duobus populis constat, sive propter duo genera martyrii, vel propter dilectionem Dei et proximi. In quorum laudibus iterum subjungit, dicens :*

VERS. 4. — *Illi sunt duæ olive, scilicet Spiritu sancto uncti, et duo candelabra alios illuminantes, in conspectu Domini terræ stantes, videlicet quid Domino placeat attendentes; vel quia in paradiso, ubi quondam Adam fuit, translati sunt, et a nostris conspectibus ablati, claritate visionis Dei perfruuntur.*

VERS. 5. — *Et si quis eos voluerit nocere, scilicet a sancto proposito revocare, ignis, id est spiritualis sententia, exiet de ore illorum, quæ aliis erit odor vitæ in vitam, aliis odor mortis in mortem (II Cor. ii), et devorabit, id est damnabit, inimicos eorum; et si quis voluerit eos ledere, corporali morte, sic, videlicet spirituali sententia, oportebit eum occidi.*

VERS. 6. — *Hi habent potestatem claudendi cælum, id est Scripturas quæ celant arcana, ne pluri diebus prophetiæ ipsorum, quia non prædicabunt nisi congruo tempore. Similiter omnes Ecclesiæ prædicatores his duobus prophetis significantur et comprehenduntur, qui tempore baptismatis, et manus impositionis episcoporum acceperunt Spiritum sanctum. Omnes quippe doctores imitari eos debent.*

Habent etiam potestatem hi duo prophetæ super aquas, id est, super doctrinas suas, quæ sunt fidelibus aquæ irrigantes, convertendi eas in sanguinem, scilicet in mortificationem quia aliis erit ad vitam, aliis ad mortem prædicatio eorum, et percutere terram omni plaga, id est terrenos, quotiescunque voluerint, sicut Moyses convertit aquas fluminis Nili in sanguinem (Exod. iv, 7), et Elias clausit cælum, ne plueret annis tribus et dimidio (III Reg. xvii).

(58) Quadraginta quoque habet Alcuinus, et ms. Adsonis; sed rectius Glossa collateralis quadraginta quinque ponit, nam hic alludit auctor libri ad locum Danielis, *Beatus qui exspectat et pervenit usque*

VERS. 7. — *Et cum finierint testimonium suum, bestia, id est Antichristus, quæ ascendit ad regnum de abyso, scilicet de occulto Dei iudicio, quia iudicia Domini abyssus multa (Psal. xxxv); vel ascendit de inferno, quia, ut in Christo requiescit omnis plenitudo divinitatis corporaliter (Colos. ii), ita in Antichristo omnis plenitudo malitiæ requiescit corporaliter. Et faciet adversus illos bellum (falsis disputationibus) et vincet illos. Non ideo dicit, vincet illos, quod unquam a suo proposito revocentur; sed vincet, id est, corporaliter occidet.*

VERS. 8. — *Et corpora eorum jacebunt in plateis civitatis magnæ, scilicet Jerusalem, quæ magna fuit quondam in virtutibus, et tunc erit in malitia; ita ut quicumque viderint eos jacentes mortuos, timeant eis conformari et sepelire. Quæ civitas vocabitur spiritualiter Soluta, id est, muta, quia nemo ibi sanctæ Trinitatis fidem prædicare ausus erit; et Ægyptus, tenebrosa videlicet sine cognitione Dei. Vel vocabitur Sodoma propter Sodomorum opera, ubi et eorum Dominus crucifixus est. Licet persecutio ubique grassetur, tamen major et acerbior erit Ecclesiæ vexatio ubi Dominus crucifixus est, et ubi omnium malorum caput apparebit Antichristus. In ejus platea specialiter dicuntur jacere corpora sanctorum, tanquam scilicet, ubi principale erit certamen, ibi mortuorum corpora multipliciter inseputa jaceant. Ubi etiam intelligitur, quia Judaica plebs specialiter adhærebit Antichristo, quousque Elia et Enoch prædicantibus, qui ex ea salvandi fuerint, revertantur ad Christum. Per civitatem magnam Jerusalem, in qua jacebunt corpora eorum, totus mundus intelligitur, quia in omnibus mundi partibus tunc temporis sancti interficientur. Sequitur :*

VERS. 9. — *Et videbunt de populis et tribuibus, et linguis, et populis, et gentibus, quidam oculis, quidam fama, corpora eorum per tres dies et dimidium, id est, per tres annos et dimidium: et corpora eorum non sinent poni in monumentis; videlicet ne memoria eorum habeatur, et ne monumenta eorum venerentur.*

VERS. 10. — *Et inhabitantes terram, id est, adhærentes terrenis gaudebunt, et jucundabuntur super eos; jocos videlicet statuent, et ludent insimul præ gaudio; et numera sibi invicem mittent, et hoc ideo, quoniam hi duo prophetæ cruciaverunt eos, qui habitant super terram, contradicendo eis suam iniquitatem. Quod enim Dominus extra portam civitatis passus est (Hebr. xiii), significabatur quia in suis membris in toto mundo erat passurus.*

VERS. 11. — *Et post tres dies, id est, post tres annos et dimidium, Spiritus vitæ a Deo intravit in eos: scilicet animæ eorum æternaliter conferentes eis immortalitatem et impassibilitatem a Deo missæ*

ad dies mille trecentos triginta quinque. Quadraginta enim quinque additi 1290 versiculi anterioris efficiunt summam 1335. Super ejus loci explicationem videsis interpretes.

intrabunt in eds. Et jam impossibiles et immortales steterunt, scilicet stabunt, *super pedes suos*, id est, super se ipsos, quod prius fuerant, non indigentes quo innitantur, et *timor magnus*, pœna videlicet infernalis vel Dei reverentia, *cecidit*, id est, cadet ut pondus comprimens, *super eos qui viderunt*, id est, videbunt, *eos* ita glorificatos.

VERS. 12. — *Et audierunt*, id est, audient *vocem magnam*, scilicet potestatis magnæ, *de cœlo*, id est a Christo vel ab archangelo, *dicentem illis : Ascendite huc*, ad consortium videlicet sanctorum. *Et ascenderunt*, id est ascendent, in *cælum*, et hoc in *nube*, quæ illos refrigerabit, et inimicos terrebit : *et viderunt*, id est, videbunt, *eos inimicos eorum* ita honorificatos, quos hic reputaverunt esse stultos et insanos.

(58*) Si quis Pauli sententiam intuens, requirit qualiter primo homini generalis compleatur sententia, qua illi dixit Deus, *terra es, et in terram ibis* (Gen. iii); scire debet, veram esse Dei, et Pauli sententiam; quia et vivi reperientur homines, ex quorum persona hoc Apostolus loquitur; et tamen, ut beatus Augustinus dicit, in ipso raptu nubium, etsi momentaneam tamen mortem gustabunt. In terram ergo revertentur : quia hoc est corpus in terram reverti, quod est exeunte anima remanere corpus, quod utique terra est. Itaque securi dicimus, quia in momento, in ictu oculi, in ipsis nubibus spiritum vitæ accipient hi, qui adventu Domini vivi reperientur; qui, ut dictum est, et momentaneam mortem gustabunt, et in terram redibunt. Impii quippe præcipitabuntur in infernum, electi autem in nubibus elevabuntur ad gloriam (I Cor. xv). Iniqui ergo et omnes inimici illorum eos videbunt, et iudices sentient iuste, quos iudicaverunt et damnaverunt iniuste.

VERS. 13. — *Et in illa hora*, occisionis sive glorificationis horum duorum prophetarum, Enoch scilicet et Eliæ, *factus est terræmotus magnus*, id est terreni homines sunt moti ad destructionem scilicet Ecclesiæ occisis magistris, *et decima pars civitatis cecidit* : omnes videlicet impii ceciderunt de Ecclesia in pœnas, vel omnino destructi in infernum, *et occisi sunt in terræmotu*, illi scilicet, qui postea per pœnitentiam non recesserunt a malis suis, *nomina hominum septem millia*; id est, omnes perfecti in malitia, quos Deus præcivit ad mortem, ne fideles quoquo modo terreantur. *Et reliqui*, scilicet boni qui non ceciderunt in pœnas vel in peccatum, *in timore sunt missi*, id est in Dei reverentia timent ne cadant, nihil sibi attribuentes, *dederunt gloriam Deo cœli*.

VERS. 14. — *Væ secundum ab illo* : et ecce *væ tertium venit cito*.

VERS. 15. — *Et septimus angelus*, ordine narrationis et temporis, *tuba cecinit et factæ sunt voces magnæ in cœlo*, id est, laudes Deo de justorum sal-

vatione et malorum damnatione, *dicentes : Factum est regnum Dei nostri et Christi ejus* : qui prius videlicet erat abjectus, jam regnat bonos coronans, malos condemnans; *et regnabit*, id est, permanebit regnum ipsius, *in sæcula sæculorum : Amen*.

VERS. 16. — *Et viginti quatuor seniores*, id est, non tantum minores ita glorificabunt Deum, sed etiam ipsi majores, *qui in conspectu Dei sedent*, id est iudicant quod est in præsentia, considerantes quid Deo placeat, *in sedibus suis*, videlicet sibi commissis, *cecidervnt*, id est humiliaverunt se, *in facies suas*, scilicet in corda sua, et adoraverunt Deum, ut conservaret eos, dicentes :

VERS. 17. — *Gratias agimus tibi, Domine Deus omnipotens*, ideo videlicet quia nos salvasti, et inimicos nostros damnasti, *qui es immutabilis, et qui eras*, olim cum a Judæis despicerbaris, *qui accepisti* (resurgendo) *virtutem tuam magnam*, id est, Spiritum sanctum tuis dando et Ecclesiam congregando, et regnasti, nos videlicet a diabolo defendisti.

VERS. 18. — *Et iratæ sunt gentes pro regno tuo*. Unde ait Psalmista : *Dominus regnavit, irascantur populi : qui sedes super cherubim, moveantur terra* (Psal. xcvm). *Et advenit contra illos ira tua*, id est tempus vindictæ tuæ, *et advenit tempus*, scilicet opportunitas, *mortuorum judicari* tam honorum quam malorum, ut separentur boni a malis, et *advenit tempus reddere mercedem servis tuis prophetis*, id est aliis providentibus, *et sanctis*, videlicet in fide confirmatis, *et timentibus nomen tuum pusillis et magnis*, id est non tantum majoribus, sed quibuscunque fidelibus; *et advenit tempus exterminandi eos, qui corruerunt terram*, id est, seipsos per malam operationem, et alios per malum exemplum.

VERS. 19. — *Et apertum est templum Dei in cœlo*; *et visa est arca testamenti ejus in templo ejus*. Notanda sunt hæc præterita posita esse pro futuris, scilicet apertum est templum, et visa est arca testamenti, et apparuit signum in cœlo. Quasi diceret : In die iudicii aperietur, templum Dei fuisse in cœlo; et tunc etiam videbitur, arca [*f. arcam*] testamenti fuisse in templo ejus, et quæ re facta fuissent fulgura; et apparebit signum magnum quod prius multis fuit incognitum, etc. *A; ertum est igitur templum Dei in cœlo* : Christus scilicet, qui est templum Dei, in quo habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter (Colos. ii), venit ad cognitionem Ecclesiæ, quæ in cœlestibus conversatur spiritualiter; *et visa est arca testamenti ejus* videlicet Dei Patris, id est, idem ipse Christus qui continet in se sacramentum Dei Patris, sicut arca fœderis vetus testamentum continebat. Ipse quippe testatus est omnia quæ audivit a Patre suo, ipse nobis cibus spiritualis est et refectio, quod significat manna absconditum in arca; ipse nobis rex est et sacerdos, quod significabat virga Aaron quæ servabatur

(58*) Augustin., lib. xx *De civit. Dei*, cap. 20.

in arca. *Et facta sunt fulgura*, id est, miracula, quæ A terrerem inferunt aspicientibus ea; *et tonitrua*, prædicationes videlicet æternam mortem peccatoribus comminantes; et facta est grando magna, scilicet prædicatio iram Dei annuntians quæ contudit et punit eos qui nolunt converti, *et terræmotus*, omnes terreni sunt moti, quidam ad fidem, quidam ad persecutionem.

CAPUT XII.

VERS. 1-2.— *Et post hæc signum magnum visum est in cælo: Mulier scilicet amicta sole*, sanctam Ecclesiam significans, quæ est amicta et cooperta, et undique munita Jesu Christo sponso suo defensore, qui est verus sol justitiæ (*Malac. iv*), *et luna sub pedibus ejus*, quia sancta Ecclesia cuncta terrena quæ sicut luna crescunt et decrescunt, quasi lutum B quod pedibus suis conculcat, despicit et pro nihilo habet. *Et in capite ejusdem mulieris erat corona duodecim stellarum*, id est Christus, qui est caput et rector totius Ecclesiæ circumdatus et coronatus duodecim apostolis, qui sicut stellæ fulgent in Ecclesia. *Et mulier, id est sancta Ecclesia, habet verbum Dei in utero*, scilicet in mentis suæ secreto, et erat prægnans, id est, verbo Dei repleta, *et parturiens*, multos scilicet fideles Christo parere et conformes facere desiderans, *clamabat*, magna videlicet cordis intentione auxilium a Domino petebat, *et cruciabat*, id est, multos cruciatus et labores sustinebat, *ut pareret*, scilicet ut per fidem multos Deo filios acquirere posset. Unde ait beatus Paulus: *Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis (Galat. iv)*. Iterum beatus Joannes subjiciens, ait:

VERS. 3.— *Visum est aliud signum in cælo; et ecce draco roseus magnus habens capita septem, et cornua decem*. Quasi diceret: Præter supradicta visum est mihi aliud signum, draco videlicet magnus et rufus, et significabat diabolum qui est fortis in malitia, *et rufus*, id est sanguinolentus, spiritualiter interficiendo homines, *habens in potestate sua capita septem*, omnes videlicet mundi principes et decem cornua, scilicet omnes principibus terræ subditos, per quos ipsi principes impugnant et persequuntur decem legis præcepta servantem. *Et in capitibus ipsius draconis*, id est in principibus terræ D qui illi sunt obedientes, *septem diademata*, id est, victoriæ de omnibus illis qui perditioni sunt dediti.

VERS. 4.— *Et cauda ejus*, id est, occulta deceptio ipsius trahebat, ad se tertiam partem stellarum cæli, eorum videlicet qui in Ecclesia lucere videbantur virtutibus ut stellæ, *et misit eas in terram*, illos videlicet quos ad se traxit, terrenorum amore et cupiditate involvit. Mulier, ut dictum est, parturiens clamabat, *et draco*, id est diabolus fortis in malitia, et potens in iniquitate, *stetit ante mulierem*, in pugnam videlicet contra Ecclesiam perseveravit, *quæ erat paritura*, homines scilicet ad fidem vocare et conformes Christo facere debebat. Ideo draco,

id est diabolus, ante mulierem stabat, ut filium peperisset, aliquem videlicet Christianum similem sibi Ecclesia fecisset, *devoraret*; a fide scilicet suæ malignitatis astutia revocaret, sibi quæ illum incorporaret. Paratus itaque erat draco, id est diabolus, ut mulieris filium devoraret, sed non potuit, quia sancta Ecclesia

VERS. 5.— *Peperit masculum*, id est Christum, fortem et insuperabilem, de quo dictum est: *Ecce vir Oriens nomen ejus (Zach. vi)*. *Qui recturus erat*, id est qui debebat regere et defendere omnes gentes in virga ferrea, per inflexibilem scilicet et rectam justitiam. *Et raptus est filius ejus*, Deus videlicet et homo Jesus Christus, *ad Deum*, id est exaltatus ad dexteram Dei Patris, *et ad thronum ejus* usque ad suam sedem, videlicet judiciariam in qua omnia B judicat cum Patre.

VERS. 6.— *Et mulier*, id est sancta Ecclesia, *fugit in solitudinem*, terrenam scilicet dignitatem et sæculi tumultum reliquit; in qua solitudine habet locum paratum a Deo, quietem scilicet mentis, *ut ibi pascat eam pane cælestis verbi, diebus mille ducentis sexaginta*, id est per tres annos et dimidium; quia tot annis ipse Dei et Virginis Filius prædicavit.

VERS. 7.— *Et factum est prælium in cælo*, id est in Ecclesia et ex parte Ecclesiæ præliabantur cum dracone Michael, qui interpretatur quis ut Deus, *et angeli ejus; et draco pugnabat cum Michael, et angeli ejus*. C

VERS. 8.— *Et non valuerunt*, scilicet non habuerunt in illo prælio validitatem aliquam draco et angeli ejus, *neque locus eorum est amplius inventus in cælo*, id est in Ecclesia.

VERS. 9.— *Et draco ille magnus*, id est diabolus qui primum hominem dejecit, *est projectus*, longo scilicet ab Ecclesia, *qui vocabatur diabolus*, id est, deorsum flueus, *et Satan*, scilicet adversarius, *qui seducit*, id est, seorsum ducit a recta via, non solum primum parentem, sed etiam universum orbem.

VERS. 10.— *Et audiivi vocem magnam in cælo*, id est, quandam exultationem in Ecclesia, scilicet D vocem angelicam, *dicentem*: Ante adventum Christi diabolus erat princeps hujus mundi, sed *nunc facta est salus*, id est, sanitas antiqui vul. eris, *et virtus*, scilicet potestas resistendi diabolo ipsumque vincendi, *et regnum Dei nostri*, nunc videlicet Deus noster Trinitas habet regnum in terra, nunc scilicet regit Ecclesiam suam, *et potestas Christi ejus*, id est, Christo Filio suo est data, secundum humanitatem, omnis potestas in cælo et in terra. Et hoc idcirco, *quia accusator fratrum nostrorum*, id est diabolus, qui facit fratres nostros accusabiles, *est projectus*, longe scilicet ab ipsis Dei servis remotus, *qui tam in die quam in nocte*, id est, assidue, vel in prosperis et in adversis, *accusabat illos*, scilicet faciebat illos accusabiles et reos, *in conspectu Domini*. Et

quamvis fidei Ecclesie ita impugnabatur a diabolo, A tamen

VERS. 11.— *Ipsi vicerunt illum propter sanguinem Agni*, id est propter effusionem sanguinis Christi, inde, existente causa, *et propter verbum testimonii*, eorum scilicet predicationem ferentem testimonium Christo, quod ipsi faciebant, et ideo vicerunt eum. Hac etiam de causa vicerunt eum, quia *non dilexerunt animas suas*, id est suas carnales delectationes, *usque ad mortem*; videlicet non sunt usi temporalibus bonis ad superfluitatem, sed ad necessitatem. Modo vertunt angeli sermonem suum ad fideles qui diabolum vicerunt, dicentes :

VERS. 12.— *Propterea letamini, celi, et qui habitatis in eis*. Ac si dicerent: O vos celi, videlicet qui virtutibus excellentiores estis, et vobis subditis divi- B nam doctrinam compluistis; *propterea letamini*, id est, magnam letitiam concipite de victoria habita in cordibus vestris, quia accusatore humani generis vicistis. Letamini etiam et vos, o minores, *qui habitatis in eis*, id est in patrocinio et disciplina majorum, quia similiter cum eis eundem hostem antiquum superastis. Iterum vox angelica subsequenter ait: *Væ*, id est miseria, dolor et captivitas est vobis, *terræ*, scilicet terrena diligentibus, *et mari*, id est fluctuantibus, et Deum vobis in malis operibus amaricantibus, ideo scilicet *quia diabolus* de hac potestate, quam super fratres vestros habebat, *lapsus, descendit ad vos*, id est, ad detrimentum vestrum, *habens iram magnam* de perdita potestate; quam iram exercet in vobis ipse draco sævissimus, *sciens quod modicum tempus habet*, quod parum videlicet hanc potentiam sibi exercere licebit, sed post modicum etiam vobiscum in inferno cruciabitur.

VERS. 13.— *Et cum vidisset draco quia projectus est in terram*, in illis videlicet qui terrenis delectationibus tantum dediti sunt, *persecutus est mulierem*, id est Ecclesiam, *quæ peperit masculum*, Christum videlicet fortem et invincibilem ad expugnandum diabolum. Et quia draco persequebatur mulierem,

VERS. 14.— *Datæ sunt a Domino mulieri*, id est Ecclesie ut resistere posset draconi persequenti eam, *duæ alæ magnæ aquilæ*, scilicet charitas continens in se dilectionem Dei et proximi. Facta est igitur Ecclesia magna aquila altissime volans, loquendo de deitate, et acutissime conspiciens solem, id est, divinæ essentiae claritatem. Ideo igitur datæ sunt mulieri, id est, Ecclesie *duæ alæ*, *ut volaret in desertum* in locum suum, id est in securitate sua, *ubi*, scilicet in qua securitate, *alatur*, et nutriatur illic a Domino illo pane, illa scilicet predicatione quæ fuit a Christo facta, *per tempus*, id est, per unum annum, *et per tempora*, id est per duos annos, *et per dimidium tempus*, id est per dimidium annum, per tres videlicet annos et dimidium

quibus in mundo positus Dominus prædicavit; *et hoc a facie serpentis*, id est propter infestationem præsentem et diaboli instantiam, qui ita latenter sicut serpens mordet. Et cum vidisset draco, *quod mulierem non potuit nocere*

VERS. 15.— *Misit ex ore suo*, id est ex sua suggestionem vel ex membris suis, per quæ loquitur, *aquam*, scilicet *inundantem persecutionem, tanquam flumen*, magnam videlicet et impetuosam, *post mulierem*, id est post Ecclesiam, *ut faceret eam trahi* retro a proposito suo a *magno flumine* illo, id est per illam magnam *persecutionem*. Sed nec sic draco potuit trahere mulierem, nam

VERS. 16.— *Terra*, id est Christus qui est forte et immobile fundamentum Ecclesie, qui etiam corpus habet de communi humani generis terra. *adjuravit mulierem*, scilicet Ecclesiam, (59) idem videlicet Christus, *aperuit os suum*, id est predicationem suam, suis videlicet discipulis dedit gratiam prædicandi; vel aperuit signum suæ misericordie, *et absorbit*, id est destruxit *flumen, quod misit draco ex ore suo*, id est persecutionem quam misit diabolus in Ecclesiam per *membra sua*.

VERS. 17.— *Et iratus est draco in mulierem*, id est contra Ecclesiam, *et abiit*, scilicet longe remotus est ab ea, *et hoc ad faciendum prælium cum reliquis de semine ejusdem Ecclesie*, qui custodiunt *mandata Dei*, et qui habent fidem per testimonia, id est per predicationem quæ testatur Jesum Christum esse Deum et hominem.

VERS. 18.— *Et stetit super arenam maris*, super steriles videlicet, et super infructuosos et aridos mundi.

CAPUT XIII.

VERS. 1.— *Et vidi quendam bestiam ascendentem de mari*, id est Antichristum cum principibus hujus sæculi et subditis eorum et ministris, *ascendentem*, id est exaltantem se et elevantem, *de mari*, scilicet de malignis hominibus et Deum sibi amaricantibus, id est, exacerbantibus; *habentem capita septem*, omnes scilicet principes mundi, *et cornua decem*, id est, minores malignos, per quos principes impugnant decem præcepta servantes, *et super cornua ejus decem diademata*, scilicet victorias de servantibus decem præcepta, quia videbuntur eos occidendo vicisse. *Et super capita ejusdem bestie*, id est super principes mundi, vidi scripta *nomina blasphemiarum*, scilicet vidi eos Deum nominatum blasphemantes, dicentes Christum non verum Deum fuisse, et his similia.

VERS. 2.— *Et bestia, quam vidi, erat similis pardus*, id est variis hæresibus erat plena, sicut pardus est varius; *et pedes ejus*, ipsi videlicet inferiores hæretici ejusdem bestie, id est Antichristi erant ita habiles ad persequendum et parati ad lacerandum fideles, *sicut pedes ursi et os ejus*, scilicet locutio erat ita fidelibus terrorem ingerens, sicut vix et

rugitus terret leonis cætera animalia. *Et draco*, id est diabolus, *dedit illi bestię suę*, scilicet Antichristo *virtutem suam*, et sicut ipse est fortis et malignus, ita fecit eam malignam et fortem; *et dedit illi suam potestatem ad expugnandum fideles*.

VERS. 3. — *Et vidi unum de captivis bestię*, id est de principibus illius, *majorem alijs principibus*, id est Antichristum, *occisum, eundo scilicet quasi in veram mortem*: sui videlicet discipuli montientes fingent eum vere occisum, et *tertia die resurrexisse*. *Vidi eum*, inquit, *quasi occisum in mortem, et plaga mortis ejus curata*: id est ipse ~~qui per plagam~~ mortuus esse dicitur, curatus est; fallaciter videlicet dicitur esse resuscitatus, et in illa falsa resurrectione *est admirata*, valde scilicet admirabitur *universa terra*, id est omnes terrena diligentes euntes ~~post~~ illam bestiam, scilicet post Antichristam bestialiter viventem.

VERS. 4. — *Et adoraverunt draconem*, id est diabolam, idcirco *quia dedit illi bestię potestatem faciendi ea quę cupit*, putantes se Deum adorare, et a Deo potestatem illam Antichristum habere, non a diabolo. Et non solum draconem, id est diabolum adoraverunt hoc modo, sed etiam ipsam bestiam adoraverunt, *dicentes: Quis est, vel fuit, vel erit similis huic bestię?* Et tamen quidam volunt eam impugnare, sed *quis poterit pugnare cum ea?* Notandum interea, fratres charissimi, quia ista quę narrantur quasi jam præterita, adhuc in novissimis temporibus sunt ventura. Sequitur:

VERS. 5. — *Et datum est huic bestię*, id est Antichristo a Domino per diabolum, id est concessum *os loquens magna*, quia dicit Filium Dei se esse, et *os loquens blasphemias* quia dicit Christum Dei et Virginis Filium qui mundum redemit, aliquem inagam fuisse. *Et data est ei potestas facere menses quadraginta (60)*, id est faciendi hæc omnia per quadraginta et duos menses, scilicet per tres annos et dimidium. Denique *bestia*, id est Antichristus.

VERS. 6. — *Aperuit os suum*, eundo de blasphemia *in blasphemiam ad Deum*, id est contra Deum, quia dicit se esse Filium Dei, et pleno ore dicit diabolum esse Deum, qui erit pater ejus. Aperiet itaque os suum ad blasphemandum nomen omnipotentis Dei, quia dicturus est se esse justum, clementem, ~~et~~ *atque omnipotentem*, quod est *blasphemare nomen Dei et tabernaculum ejus*, id est humanitatem Christi, qui verus Deus et verus homo est, fuisse magnum. Blasphemabit etiam *eos qui habitant in cælo*, id est in Ecclesia, dicendo eos esse erroneos et stultos.

VERS. 7. — *Datum est etiam illi bestię*, scilicet Antichristo concessum est a Deo per diabolum *facere bellum cum sanctis, et vincere illos*, quosdam spiritualiter, quosdam vero tantum corporali morte. *Data est etiam illi potestas super omnem tribum, et super omnem populum, et super omnem linguam,*

(60) Supp. duos.

A Hebraicam videlicet, Græcam et Latinam, et super cæteras linguas, quia multoties plures linguę continentur in populo uno, *et in omnem gentem*, generaliter videlicet super Asiam, Europam atque Africam.

VERS. 8. — *Et adoraverunt bestiam* supradictam, id est Antichristum *omnes qui habitant terram*: illi videlicet qui in terrenis sunt fundati, *quorum nomina sunt scripta in libro vitę*, id est in memoria Dei et Agni, *qui pro nobis est occisus ab origine mundi*, prædestinatione.

VERS. 9. — *Qui habet aures*, id est spiritualem intellectum, *audiat*; scilicet intelligat quod omnis ille

B *VERS. 10. — Qui duzerit captivitatem*, qui alios videlicet rectos et bene viventes a vera via ducit captivos per pravam doctrinam in falsam viam, *vadit in captivitatem*, in mortem scilicet æternam, *et qui in gladio materiali aliquos fideles occiderit, oportet eum gladio occidi*, id est divina sententia. *Hæc res est patientia sanctorum et fides*, quia videlicet tribulationes et tribulatores brevi tempore permanebunt, et in æternam captivitatem ibunt; perseverantes vero in fide æterna beatitudine coronabuntur.

VERS. 11. — *Et præter hæc vidi etiam vitam bestiam ascendentem de terra*, id est prædicatores et discipulos Antichristi exaltatos et elevatos de terra in superbiam. Et illa *bestia habebat duo cornua*, non in rei veritate, sed *similia* duobus cornibus Agni, id est Christi, quibus significantur bestiales apostoli Antichristi dicentes se esse innocentes et miracula facientes, sicut Christus fecit, cum potius sint peccatores et dæmoniosi. *Et loquebatur, hæc* terrorem incutiendo, *sicut draco terret omnes aves suo clamore*.

VERS. 12. — *Et habebat omnem potestatem prioris bestię*, id est Antichristi, sicut veraces apostoli fuerunt in beneplacito et protectione Domini nostri Jesu Christi. *Et ipsa secunda bestia fecit terram*, id est ipsos principes terrenos *et omnes habitantes in ea*, minores scilicet terrenos subjectos facient ipsi falsi apostoli Antichristi *adorare primam bestiam*, eundem videlicet Antichristum, *cujus plaga mortis est curata*, quia scilicet Antichristus dicitur esse resuscitatus de ficta morte.

VERS. 13. — *Et faciet ipsa bestia*, id est discipuli Antichristi, *magna signa et miracula*, in quibus designabunt ipsum Antichristum quasi Deum; *ita ut etiam ignem de cælo descendere faciat*, id est spiritum malignum quasi Spiritum sanctum descendere *in terram*, scilicet super terrenis vitiis deditos et ad suam sectam conversos. Et faciet eos loqui omnibus linguis sicut apostoli faciebant illos quos ad fidem convertabant: et hoc de cælo, id est de aere, *in conspectum omnium*, non ita absconse in domo, sicut Spiritus sanctus descendit super apostolos in

domo in qua erant pariter congregati (Act. 11), sed videntibus cunctis. Et per hæc signa et miracula quæ discipulis Antichristi tempore illo concedentur facere,

VERS. 14-15. — *Seducunt habitantes in terra, dicentes ut faciant imaginem bestię*, id est ut se conformes faciant Antichristo cujus *plaga gladii curata est et revixit*, id est dicetur revivere. Hoc signum facient ipsi falsi apostoli Antichristi, quod malignum spiritum facient etiam sicut ignem de aere videntibus omnibus descendere, per quod seducunt homines et confirmabunt eos ipsi Antichristo: et hoc ita ut loquatur imago bestię, sicut et ipsi qui conformes erunt Antichristo, loquentur omnibus linguis. *Et faciet illa secunda bestia*, id est illi pseudoapostoli, ut omnes occidantur quicumque non adoraverint, non solum bestiam, id est Antichristum, sed etiam imaginem bestię; ipsos eosdem scilicet falsos apostolos, qui conformes erunt Antichristo suo falso Deo.

VERS. 16. — *Et facient ipsi pseudoapostoli omnes pusillos et magnos, divites et pauperes, liberos et senes habere characterem*, id est signum suæ sectæ, in dextera manu, in sua scilicet operatione, aut in frontibus suis, in manifesta videlicet confessione.

VERS. 17. — *Et facient ne quis possit emere aut vendere*, id est dare prædicationem et recipere aliquem conversum per prædicationem factam de Antichristo, nisi ille tantum qui habet characterem, id est signum bestię, ut diximus, et nomen, id est Teitan, et numerum nominis ejus, id est sexcenti sexaginta sex, quia Teitan vocabitur ille perditus homo, et hoc facient discipuli Antichristi, quia non licebit alicui prædicare tunc temporis, nisi habuerit numerum nominis Antichristi, scilicet nisi perfectus fuerit et fructum centesimum sexagesimum et senarium ei quasi Deo obtulerit. In hoc ergo hujus nominis numero

VERS. 18. — *Est adhibenda sapientia*, id est sapienter est considerandum, et ideo omnis qui habet intellectum, scilicet qui sapiens est, computet numerum hujus bestię; quia si aliquis stultus hunc numerum computaverit, statim putabit illum esse Deum, quia hic numerus Deo convenit. Ideo igitur sapientia est adhibenda in computatione hujus numeri, quia quamvis hic numerus sit Dei, ad tempus tamen erit perditissimi hominis, scilicet Antichristi, a quo usurpabitur. Hic numerus constat ex sexcentis sexaginta sex. Numerus enim Jesu Christi est, cujus nomen sibi facit bestia, id est Antichristus.

CAPUT XIV.

Ostensa gravissima persecutione quam patitur et passura est Ecclesia sub Antichristo, ostendit etiam ad ejus consolationem et cohortationem, quantum et qualem habet adiutorem, dicens:

VERS. 1. — *Vidi; et ecce agnus*, scilicet Christus et nobis immolatus, *stabat supra montem Sion*, id est juvabat sanctam Ecclesiam eminentem in vir-

tutibus, et cœlestia speculantem et contemplantem. Supra stabat, quia ex omni parte eam obumbrabat et protegebat; *et cum eo centum quadraginta quatuor millia*, id est infinitos quantum ad nos, et quantum ad Deum fluitos, virgines perfectissimos, prædicatione sanctæ Trinitatis ex quatuor mundi partibus collectos, *habentes nomen Agni* ut a Christo Christiani nominentur, *et nomen Patris ejus*, scilicet Dei, ut dii vocentur, *scriptum in frontibus suis*, in manifesta videlicet confessione, ita ut nunquam deleri possit. Pro illo et vos, fratres charissimi, qui tam splendidam, tamque dignam habetis familiam, si necesse fuerit, libenter debetis pati, ut illis qui inter alios fideles tam clari sunt, possitis admisceri. Iterum subjungit, dicens:

VERS. 2. — *Et audivi vocem*, id est admonitionem, *de cœlo venientem*, id est de Ecclesia, *tanquam vocem aquarum multarum*, scilicet multorum populorum, qui decurrunt per temporalia, et defluunt sicut aqua; *et tanquam vocem tonitruum magni*, terrorem videlicet inferentem, sicut tonitruum homines terret. Et vox illa quam audivi, erat sicut vox citharæ, scilicet eorum, quorum est sonare cithara, *citharizantium*, id est exercentium officium sibi commissum non in alienis, sed in suis citharis. Hoc utique significat sanctas virgines, quorum officium est mortificare carnem, non alienam, sed suam propriam. Vocem ergo virginum carnem suam mortificantium audivi,

VERS. 3. — *Et ipsi cantabant*, id est jucundanter exercebantur, et servabant canticum, scilicet mentis et corporis integritatem, quæ est eis maxima delectatio et jucundatio. *Cantabant*, inquit, *quasi canticum novum*; illa scilicet observantia integritatis mentis et corporis erat eis jucunda, et chara, et delectabilis, sicut novæ res solent amplius delectare quam veteres, et esse chariores. Sed ubi cantabant? Non in occulto videlicet, sed *ante sedem*, id est in præsentia et in conspectu multorum fidelium qui sunt sedes Dei, ut ab eis exemplum accipiant. Et non solum ante minores fideles, sed etiam *quatuor animalia*, scilicet in præsentia omnium doctorum, et ante seniores, id est iudices. *Et nemo poterat dicere canticum illud*, id est nemo poterat observare integritatem mentis et corporis, nisi illa centum quadraginta quatuor millia, nisi illi virgines, scilicet qui empti sunt de terra, videlicet quos Deus et homo Jesus Christus dando sanguinem suum in pretio, eruit de terrena conversatione. Virgines ergo illi

VERS. 4. — *Cum mulieribus non sunt coinquinati*, aliqua sorde. Vere non sunt coinquinati in aliquo criminali, nam *virgines sunt*; et hi sequuntur, id est imitantur, *agnum quocumque ierit*. *Et hi tales sunt empti*, scilicet hos tam notabiles in dignitate elegit Deus ex omnibus aliis, et tanquam primitiæ, id est chariores oblationes omnibus aliis Deo Patri, et Agno.

VERS. 5. — *Et in ore ipsorum non est inven-*

mendacium, nullum scilicet est in eis inventum ex locutione peccatum, quia si aliquid fecerunt, ita inde pœnituerunt, quod eis in morte per pœnitentiam sit dimissum. Et si operando aliquid peccaverunt, tamen *sine macula sunt*, id est sine criminali peccato, quia nec veniale nec criminale est in eis in morte sua inventum, dum *perfecto pœnituerunt*. Aliter: Vere in ore, *id est in prædicatione* centum quadraginta quatuor millia non fuit mendacium, sed pura veritas. Nam istud vidi eos sine mendacio prædicasse de nostra reparatione, scilicet angelum paternæ miserationis nuntium, *volantem*, id est sublimia prædicantem fuisse, et hoc per se cœlum et medium videlicet mediatorem Dei et hominorum. Hoc etiam sine mendacio prædicaverunt, quod ipse sit habens evangelium in sua dispositione, ut prædicaret illud, aut per se, aut per servos suos. Descripta impugnatione facta per duas bestias, subjunctoque auxilio Agni, et dignitate familiæ ejus ostensa, subjungitur admonitio, ut ad hanc familiam desideranter accedant, et comminatio ut ab illa alia declinent.

VERS. 6. — *Vidi, inquit, alterum angelum*, id est prædicatores qui sunt alteri a Christo, vices ejus scilicet exsequentes, *volantem*, id est a terrenis se remouentem, *per medium cœlum*, per communem videlicet Ecclesiam quam verbis et exemplis trahunt secum, *habentem evangelium æternum*, id est prædicationem ex injuncto officio æterna bona promittentem, et complementes ad æternitatem ducentem; et hoc ideo habebat, *ut evangelizaret*, scilicet ut prædicaret, non porcis et canibus, sed *sedentibus super terram*, illis scilicet qui vilipendentes terrena et calcantes ea, requiescunt ab omni strepitu mundi et cura; *et super omnem gentem*, scilicet omnimodam diversitatem illorum, qui in terrenis demorantur; *et super tribum Judaicam, et linguam barbaricam, et super populum dicentem magna voce*, spirituali videlicet admonitione et persuasione.

Angelus volat per medium cœlum, quia prædicatores Ecclesiæ mentis contemplatione cœlestia petunt, non terrenis inhærent, sed etiam subjectos populos ad cœlestia exemplis et verbis invitant. De his quippe volantibus prædicatoribus Isaias dicit: *Qui sunt isti qui ut nubes volant, et quasi columbæ ad fenestras suas? (Isai. lx.)* Ut nubes enim volant, quia a terrenis desideriis pennis virtutum sublevati pluunt verbis, et coruscant miraculis. Ad fenestras suas velut columbæ volant quia per hoc quod exterius conspiciunt, nihil terrenum concupiscunt, sed gaudia perpetua jugiter contemplantur. Sed quid angelus per medium cœlum volans dicat audiamus.

VERS. 7. — *Timete Deum* casto amore, non supradictas bestias, *et date illi*, bene operando, et bene de eo annuntiando, *honorem*, ut per vos gloriosus appareat, *quia venit hora judicii ejus*. Ac si aperte dicat: Non deficiatis in tribulationibus, quia non longo tempore patiemini. Et, si timetis defectum,

A *adorate eum*, id est petite ab eo subsidium, *qui fecit cœlum, patriarchas scilicet et prophetas, et sanctam Ecclesiam, terram, et mare*, et omnia quæ in eis sunt, *et fontes aquarum*; gentiles videlicet qui fuerunt fontes multarum prævaricationum. De cujus omnipotentia Daniel prædixit: *Potestas ejus potestas æterna quæ non auferetur, et regnum ejus quod non corrumpetur (Dan. vii).*

VERS. 8. — *Et alius angelus*, id est aliquis doctor Ecclesiæ, quia prædicatores invicem succedunt sibi, *secutus est dicens: Cecidit, cecidit*, duplici videlicet contritione, *Babylon illa magna civitas*, id est omnes confusi in vitiis pro multitudine iniquitatum, vel pro superbia, suo perverso dogmate munita. *Cecidit, cecidit Babylon*. Bis positum *B* verbum infinitatem designat, in quo omnimoda destructio intelligitur. Peribit enim mundus et concupiscentia ejus (*I Joan. ii*). Et nec immerito cecidit, *quæ a vino*, id est quia a vino iræ fornicationis suæ, sua scilicet prava doctrina quæ est causa iræ Dei, *potavit*, id est potionavit, *omnes gentes gentiliter viventes*. *Vino fornicationis*, id est vitiis, et præcipue idololatria, quæ est potus dulcis peccantibus, quibus mundi amatores alios inquinant, et ne recto tramite gradientur, inebriant, unde debetur eis ira Dei. Omnia hæc sine mendacio locuta sunt illa centum quadraginta quatuor millia, id est Ecclesiæ prædicatores. Hæc dixerunt primus et secundus angelus.

VERS. 9. — *Et tertius angelus secutus est illos, dicens voce magna*, id est per magnam admonitionem admonentem sic: *Si quis adoraverit bestiam, etc.* Tres angelos ponit propter sanctæ Trinitatis fidem: Ac si aperte tertius angelus omnibus Ecclesiæ filiis dicat: Nolite fieri discipuli Antichristi; quia, *si quis adoraverit bestiam*, id est Antichristum, *et imaginem ejus*, scilicet imitatores illius sibi conformes fecerit, *et acceperit characterem in fronte sua*, signum videlicet in aperta confessione, *aut in manu sua*, scilicet in opere.

VERS. 10. — *Et hic bibet*, sicut Babylon, *de vino iræ Dei*, id est de æterna damnatione, *quod mistum est mero in calice iræ ipsius*, videlicet quod iratus Deus propinat; quia qui non corrigitur vindicta ejus ad correctionem data, punietur æterna pœna; *et cruciabitur igne invidiæ et sulphure*, id est settore pravæ operationis, *in conspectu angelorum sanctorum* de divina justitia lætantium, ut visa bonorum claritate tabescant, *et ante conspectum agni*, scilicet in præsentia Christi.

VERS. 11. — *Et fumus tormentorum eorum*, id est tenebrosorum tormentum illorum, *in sæcula sæculorum ascendet*; sed non cruciabitur ad tempus, sed in æternum perseverabit. *Nec habent*, id est non habebunt *requiem die ac nocte*, qui adoraverunt *bestiam*, scilicet Antichristum, *et imaginem ejus*, discipulos videlicet illius. Merito in æternum cruciabuntur, qui incessanter peccaverunt. Ac si apertius diceret: Non est mirum, si illi qui Antichristum

adoraverunt sine fine punientur; quia sui etiam a Deo esse putabantur, sed ultra jam non patientur. **A** precedentibus ministri eandem pœnam habebunt. Transient enim, ut in libro beati Job scribitur, ab aquis nivium ad calorem ignium (*Job xxiv*). *Et si quis accepit non tantum imaginem, sed characterem nominis ejus*, ut superius dictum est, cruciabitur.

In hoc loco Origenis error aperte destruitur, qui dixit, post mille annos reprobos redire ad vitam, justos autem iterum reversuros ad pœnam. Alioquin falsum est quod Veritas dicit: *Ibunt impii in supplicium æternum* (*Matth. xxv*). Si quis vult quæ-
rere cur pro temporali peccato sine fine reprobi crucientur, dicendum est, quia districtus iudex veniens non tantum facta pensabit, sed et voluntates. **B** Nam reprobi, si fieri possit, semper in hac vita vivere cuperent, ut nequaquam peccare desisterent. Ideo igitur nunquam carebunt supplicio, qui nunquam carere voluerunt peccato. Et nullus erit illi terminus ultionis, qui nunquam voluit habere terminum criminis. Si enim, ut illi aiunt, finienda sunt supplicia reproborum, quandoque finienda sunt et gaudia justorum. Si illud verum non est quod minatus est Dominus, neque verum est quod promisit. Ad hæc illi respondent: Ideo æternam pœnam minatus est peccantibus, ut eos a perpetratione peccatorum compesceret, quia creaturæ suæ æterna supplicia minari debuit, non inferre. Quibus citius ad hæc respondemus: Si falsa minatus est ut ab injustitia corrigeret, etiam falsa est pollicitus **C** ut ad justitiam provocaret. Iterum subjiciens ait: *Si quis accepit characterem nominis ejus*, id est Antichristi, cruciabitur.

VERS. 12. — *Hic vel hæc, patientia sanctorum est*, majorum atque minorum, scilicet in consideratione tantæ vindictæ; sanctorum dico, qui custodiunt, id est opere complent mandata de gemina dilectione Dei et proximi, et fidem Jesu, quia Deum illum confitentur.

VERS. 13. — *Et audivi vocem de cælo, dicentem mihi*. Hæc vox tam ad beatum Joannem pertinet, quam ad omnes fideles, qui remunerationem æternæ beatitudinis expectant. Ac si beato Joanni angelus dicat: Cum sim locutus de cruciatu et infelicitate malorum, non desperes de beatitudine bonorum, sed potius scribe illa in corde tuo, vel literis commenda, ut ad posteros perveniant; quia vere beati sunt mortui, qui in Domino, id est in confessione Domini moriuntur, scilicet quando corpus et anima resolvuntur. *Amodo*, id est a præsentis tempore vel a tempore resurrectionis, *jam dicit Spiritus*, scilicet tota Trinitas, quia, *Spiritus est Deus* (*Joan. iv*), *ut requiescant*, videlicet ut amplius non patientur, a laboribus suis, quos hucusque passi sunt: *opera enim illorum sequuntur illos*, id est merces operum quæ sequitur. Quasi diceret: Dum in mundo erant, majores tribulationes ad majorem coronam pertinebant, unde abjecti

adoraverunt sine fine punientur; quia sui etiam a Deo esse putabantur, sed ultra jam non patientur.

VERS. 14. — *Et vidi et ecce nubem candidam*, id est sanetos vel Dominicam carnem, quam non fuscavit macula peccati: *et super nubem sedentem*, Christus scilicet supra sanetos sedet, vel divinitas supra humanitatem, *similem filio hominis*, quia jam impassibilis et immortalis, *habentem in capite sæo*, id est in se ipso vel in divinitate ad similitudinem triumphantis, *coronam auream*, quia vicit diabolum per sapientiam suam, *et in manu sua*, scilicet in potestate sua, *falces acutas*, id est judicariam sententiam malos a bonis separantem, quam alibi gladium appellat, dicens: *Non veni pacem mittere, sed gladium* (*Matth. x*), quia per ipsam mali separantur a bonis.

VERS. 15. — *Et alter angelus exivit de templo*, in hoc quod Christi servus, id est sancti homines, qui hucusque fuerunt infidelibus occulti, scilicet despecti, nunc autem in claritate apparent iudicaturi omnes cum desiderio, ut Deus separationem faciat bonorum et malorum, *clamans voce magna ad sedentem super nubem*, id est ad Christum iudicantem super humanam carnem. Sed quid angelus de templo exiens, id est omnes sancti, *Jesu Christo sedenti super nubem dicat*, audiamus: *Mitte falces tuas*, id est exerce judicium, per quam falces colliguntur herbæ de omni genere. Vel, *mitte falces tuas*, id est prædicationem tuorum, per quam separabuntur salvandi a perdendis; *et metete*, scilicet collige tuos, *quia venit hora ut metatur*, scilicet opportunum est, cum jam completus sit numerus tuorum, *quoniam aruit messis terræ*, videlicet quia consummata est nequitia malorum, et jam non habet locum.

VERS. 16. — *Et misit ille qui sedebat super nubem falces suas in terram, et messuit*, id est separavit malos a bonis.

VERS. 17. — *Et alius angelus*, id est supradicti sancti aliud officium habentes, *exivit de templo, quod est in cælo*, videlicet de secreto loco, *habens et ipse falces acutas*, sicut Christus, quia sancti hanc potestatem habuerunt a Christo, qui est angelus magni consilii. Cum ostendisset, Deum potestatem judicandi habentem a sanctis implorari, et sic iudicium fieri, ostendit eandem potestatem sanctos habere, et Christum, ut iudicent, imperare, et illos imperio ejus obedire.

VERS. 18. — *Et alius angelus*, scilicet sancti martyres et confessores post apostolos, qui Ecclesiæ statum custodiunt, *de altari exivit*, id est de Ecclesia, martyres dico et confessores, qui se Deo offerunt et sacrificant. *Qui angelus habet potestatem super ignem*, prædicando scilicet fideles ab æternis pœnis eripere, et excommunicando infideles gehennæ incendiis tradere: *et clamavit voce magna*, id est magno desiderio, *ad eum qui habebat falces acutas*, judicariam videlicet sententiam omnes includentem, dicens: *O Domine, mitte falces tuas*

aculam, et vindemia, id est separa maturos in nequitia, *botros terræ* (61), abundantes scilicet in malitia terrenorum : *quia maturæ sunt vix ejus*, scilicet tempus est ut judicentur, quia malitia eorum completa est.

VERS. 19. — *Et misit angelus magni consilii, id est Christus, falcem suam in terram, scilicet iudicium suum in terrenos, et vindemiavit vineam terræ, rogatu videlicet sanctorum separavit malos a bonis, et misit in lacum iræ Dei magnum, id est in infernum, ubi multi iram Dei patientur.*

VERS. 20. — *Et calcatus est lacus, scilicet vixiter et despectively positi sunt in inferno extra civitatem Dei, videlicet extra consortium sanctorum, quia pœna illa non erit purgatoria, sed æterna; et exiit sanguis de lacu, id est apparuit vindicta de martyribus, scilicet æterna pœna pro peccato, non vinum quod in Dei cellario poneretur. Exiit, dico, sanguis usque ad frenos equorum, videlicet usque ad ipsos rectores iniquorum puniendos, scilicet diabolos, per stadia mille sexcenta. Per sex perfecti, per centum perfectiores, per mille perfectissimi designantur.*

CAPUT XV.

In his tribus supradictis visionibus, scilicet in revelatione mysteriorum, et in datione tubarum, et in pugna mulieris contra diabolium, a principio redemptionis secutus est ordinem usque ad diem iudicii. In his vero tribus sequentibus circa ultima tempora moratur, qui de his præcedentibus in aliis multoties divinis Scripturis dictum est enucleatius, de aliis vero parum et occultius. In hac ergo quinta materia sunt septem angeli tenentes phialas, in quibus continentur plage, id est destructiones iniquorum, qui tempore Antichristi erunt, quæ destructio maxime hortatur præsentem ad patiendum. Iterum subjiciens, ait :

VERS. 1. — *Et vidi aliud signum, id est figuram aliud significantem, quia qui in hoc signo significantur, in cælo conversantur. Signum dico magnum in admiratione, et mirabile, quia mirum est hominem tantam potestatem habere, ut alios possit damnare; scilicet angelos septem, id est prædicatores de quibus dicitur: Angeli facis amare flebant (Isai. xxxiii). Habentes septem plagas novissimas sibi injunctas a Deo, omnem scilicet execrationem et destructionem eorum qui tempore Antichristi erunt. Vere plagas habebunt, quoniam in illis consummata est ira Dei: super iniquos enim iram Dei exercebunt, et vere novissimas plagas, scilicet quia post eas in mundo non inferet Deus alias. Septem plagas habent, hoc est notitiam omnium Scripturarum qua vulnerantur corda bonorum ad salutem, corda vero impiorum ad damnationem.*

VERS. 2. — *Et vidi tanquam mare vitreum, id est baptismum, ubi fidei puritas exigitur, et homines a vitis mundantur: mare dico mistum igne, quia in eo*

A baptizatis Spiritus sanctus datur; *et eos, qui vicerunt bestiam, id est Antichristum, et imaginem illius, scilicet conformitatem ejus vitantes, et numerum nominis ejus, qui per hoc videlicet non sunt decepti, stantes supra mare vitreum, quia illi veraciter stant, qui baptismi gratiam integram servant, habentes citharas Dei, id est mortificantes carnem suam, quod eis Deus injunxit, vel quod prior ipse fecit.*

VERS. 3. — *Et cantantes canticum Moysi servi Dei, veterem scilicet legem, quæ est exultatio bene intelligentibus eam, et canticum Agni, novum videlicet testamentum, dicentes, id est alios admonentes: Magna, in prima creatione, et mirabilia sunt opera tua, Deus omnipotens, in recreatione, justæ sunt et veræ viæ tuæ, Rex sæculorum, quia unicuique pro merito reddunt; et veræ, quia perducunt quo pronittunt. Justæ et veræ viæ sunt institutiones Dei, per quas nos ad Deum, vel ipse ad nos venit. Iterum subsequenter ait :*

VERS. 4. — *Quis ergo non timebit te, o Domine, scilicet quis non ex amore serviet tibi, et magnificabit nomen tuum opere et prædicatione? Et vere timebunt te, quia tu solus pius es, qui gratis salvas. Et vere magnificabunt te, quoniam omnes gentes venient, fide videlicet aliqui de omnibus, et adorabunt in spiritu et veritate, in conspectu, id est in beneplacito tuo; quoniam judicia tua manifesta sunt, quia quosdam eligis; et quos reprobas, cognoscunt fideles ex justitia esse.*

VERS. 5. — *Et post hæc vidi, et ecce apertum est templum tabernaculi testimonii in cælo: scilicet revelata sunt mysteria Ecclesie, in qua Dominus habitat, et quæ in Dei honorem militat, quæque in se continet vetus et novum testamentum. Et quia mysteria Ecclesie aperta erant,*

VERS. 6. — *Exierunt septem angeli, id est prædicatores qui reprehendent male operantes, habentes septem plagas, id est septiformes Scripturas, exierunt de templo, scilicet de Ecclesia, et ut irreprehensibiles essent, vestiti lapide [s. lino] mundo, et candido, id est circumdati undique fortitudine et munditia, quia erunt immunes a peccatis, et decore virtutum ornati, et præcincti circa sua pectora zonis aureis, refrenantes videlicet malas cogitationes et voluntates per charitatem et divinam sapientiam.*

VERS. 7. — *Et unus ex quatuor animalibus dedit septem angelis, septem phialas aureas; et hoc per Christum, qui est unus, id est caput quatuor evangelistarum, quia quod illi prædicabunt, ex institutione priorum Patrum habebunt; phialas, dico, aureas, conscientias videlicet perlucidas, plenas iracundiæ Dei viventis in sæcula sæculorum, illuminatas scilicet divina sapientia. In illorum enim doctrina et plena electorum salus et reproborum damnatio consistit; unde isti vitam, inde illi mortem accipiunt. Fecit eos itaque vasa iram Dei con-*

(61) Vulg. leg. botros vineæ terræ.

ineat. Per unum de quatuor animalibus qui dedit septem angelis septem phialas, possumus intelligere ordinem prædicatorum, apostolos scilicet et cæteros qui suis sequacibus dederunt phialas, id est divinam prædicationem commiserunt, quoniam non solum eos baptizaverunt, sed etiam ordinaverunt, et in suis locis eos sedere fecerunt, sicut Petrus Clementem, Linum, et Cletum, quibus etiam potestatem ligandi et solvendi, quam a Domino perreperat, tradidit, et in cathedra sua sedere compulit. Quod etiam quotidie agitur cum per impositionem manuum in civitatibus præules animarum constituuntur. Sequitur :

VERS. 8. — *Et impletum est templum fumo*, id est obscuritate, et hoc a majestate, scilicet a præsentia Dei, et de virtute ejus; quæ quamvis tunc omnia ita erunt aperta fidelibus, clausa tamen et obscura erunt infidelibus; quia cui ea claudit fide, spe, et charitate, nemo aperit. *Et nemo de reprobis poterat per sæcularem scientiam introire in templum*, id est ut fieret Dei templum, nisi instructus per prædicationem septem angelorum, donec consummarentur septem plagæ septem angelorum: donec videlicet omnis Ecclesie hæc prædicatione terminetur

CAPUT XVI.

Et quia nullus poterat fieri templum nisi per eorum prædicationem.

VERS. 1. — *Audivi vocem*, id est divinam inspirationem vel admonitionem, *magnam*, quia magna præcipit; *de templo*, scilicet a Christo, *dicentem septem angelis*, id est inspirantem eis. Vos, qui boni estis quantum ad vos, adhuc in melius proficite, et in malis hominibus damnationem exercete. *Ite ergo de contemplatione ad commodum fratrum, et effundite septem phialas iræ Dei*; id est denudate claras conscientias vestras, *in terram*, scilicet contra eos qui sunt in terra. Hoc totum sine mendacio dixerunt illa superius centum quadraginta quatuor millia qui empti sunt de terra, in quorum ore non est inventum mendacium; id est omnes prædicatores Ecclesie auditoribus suis, scilicet ut qualiter Christus admonuit, prædicarent, et quomodo prædicarent.

VERS. 2. — *Et primus angelus abiit, a contemplationis secreto ad utilitatem, et effudit phialam suam*, id est puram et profundam conscientiam suam, *in terram*, id est in contemporaneos suos. Ac si apertius diceret: Primus angelus audita jussione Christi prædicavit auditoribus, quæ et quanta fecerit Deus his qui in prima ætate fuerunt. *Et factum est vulnus sævum ac pessimum*, id est execratio et damnatio nociva et insanabilis ex contemptu divino, *in homines, qui habent characterem bestię*, scilicet Antichristi, et eos qui adoraverunt imaginem ejus, id est venerati sunt ejusdem Anti-

(62) Platonem cœtaneum fuisse Jeremie et ab eo instructum, asserit Augustinus lib. II *De doctr. Christian.*, num. 43. Verum postea retractavit in II *Retract.* cap. 4, n. 2, et in cap. 11, lib. VIII *De ci-*

christi falsos discipulos. Prædicatione sanctorum aliis est odor mortis, et aliis odor vitæ; sed illud ponit, unde magis terreantur auditores.

VERS. 3. — *Et secundus angelus, in officio, effudit phialam suam in mare*, id est in illos qui sanctos Dei contundunt et persequuntur, et quos possunt in amaritudinem vitiorum secum trahunt; et *factus est sanguis*, damnatio videlicet eis illata est pro sanguine sanctorum quem effuderunt, *tanquam mortui*, quia nunquam resurgent ab illa damnatione, scilicet nunquam ab ea liberabuntur. *Et omnis anima*, id est consentientes, qui vivere videntur, quia aperte Ecclesiam non persequuntur, sed propter consensum damnabuntur, *mortua est in mari*; illi scilicet qui magis vivere videbantur, excæcati sunt per mare. Videlicet per hoc quod alios in signum suffragii sui receperunt, sicut mare diversa piscium genera recipit. Hoc etiam sine mendacio docuerunt auditores suos illa centum quadraginta quatuor millia, scilicet antiqui doctores quomodo Noe in secunda ætate, secundum prædicationem secundi angeli, in exitu arcæ vineam plantaverit, et quomodo filii ejus turrim ædificare cœperint, ubi linguarum confusio facta est (*Gen. ix, 11*).

VERS. 4. — *Et tertius angelus, agens de tertiate, quando Dominus præcepit Abraham ut circumcideretur, et filium suum Isaac sibi immolaret, et de terra et cognatione sua exiret; quod totum illa centum quadraginta quatuor millia (*Gen. xvii, xxii, xii*), qui omnium Ecclesie prædicatores personam gerunt, sine mendacio contemporaneos suos docuerunt. Tertius ergo angelus effudit phialam suam super flumina, plene scilicet manifestavit doctrinæ suæ scientiam super illos qui fluunt de vitio in vitium, vel super philosophos qui sunt origo multarum sententiarum; et super fontes aquarum, id est contra pseudoapostolos Christi, qui Scripturas principales sicut Evangelium, unde spiritualis doctrina procedit, depravant; et sermo angeli *factus est sanguis*, quia similiter isti damnabuntur pro sanguine quem fuderunt corporaliter, vel spiritualiter, ut alios detererent a prædicatione tertii angeli. Plato (62), a Jeremia posito in Ægypto cognovit quod Deus omnipotens fecit cælum et terram, mare, et omnia quæ in eis sunt; sed hanc phialam isdem Plato vertit in sanguinem, id est in pravitatem erroris, dicens quod cœlites, scilicet angeli, fecerunt cæteram minorem creaturam. Virgilius (65) quoque ex Danielis volumine dicit quatuor regna a Deo præordinata, ex quibus unum est aureum; sed convertit hoc in sanguinem, cum retulit hæc regna ad Saturnum et Jovem, ipsosque dixit conditores ipsorum regnorum. Huic Paulus apostolus loquitur, dicens: Secundum carnem sapere, mors est (*Rom. viii*).*

VERS. 5. — *Et audiri angelum aquarum, scilicet*

vit. Dei, ubi quid sentiendum sit, pronuntiat. Legantur hoc in loco adnotationes Benedicti uorum.

(65) *Ecl. xv.*

multarum doctrinarum, id est intellexi ipsos prædicatores, quia vindictam hanc facient, non sibi, sed Domino attribuentes, et juste fieri confirmantes. Ac si apertius dicatur: *Andivi eundem supradictum tertium angelum, id est tertium ordinem prædicatorum nuntiarum multarum aquarum, scilicet multarum Scripturarum, quæ lavant animas a criminalibus peccatis, et satiant corpora, sicut aquæ satiant animas sitientes, et lavant sordes, dicentem, id est gratis Deo reddentem de hoc quod sanguis sanctorum erat effusus, et fecit vindictam de impiis. Ac si tertius angelus in persona prædicatorum diceret: O Domine, etiam in hoc justus es qui es, et qui eras sanctus.* Venturum non ponit, quia in proximo futurum intelligit: vel præteritum positum est pro tribus temporibus. *Justus es, Domine, inquit, qui hæc judicasti, scilicet qui per nos illos malos damnasti.*

VERS. 6. — *Quia sanguinem sanctorum et prophetarum tuorum, id est majorum atque minorum, effuderunt, et sanguinem, scilicet æternam pœnam pro effusione sanguinis, in qua promerenda delectati sunt, dedisti eis bibere, id est permisisti eos ire in desideria cordis sui, digni enim sunt hæc pati.*

VERS. 7. — *Et quia quod magistri dicunt, discipuli confirmant, audivi alterum angelum, id est discipulos eorum, dicentem: Quod dicitis, o magistri, verum est. Etiam ex magna affectione convertunt sermonem ad Deum, dicentes: Domine Deus omnipotens, etiam vera et justa sunt judicia tua: scilicet justum est, ut qui sanguinem fuderunt, vindictam sanguinis bibant.*

VERS. 8. — *Et quartus angelus effudit phialam suam in solem, id est in Antichristum, qui se dicit solem mundi; et datum est illi, Antichristo scilicet a Deo permissum, æstu affligere vel afficere homines, minori videlicet tribulatione, et igni, id est majori afflictione.*

VERS. 9. — *Et æstuaverunt homines æstu magno, scilicet defecerunt in illa tribulatione. Vel afflicti martyres afflicti tortores suos æstu iracundiæ dum inveniunt insuperabiles; et sic æstuabunt inimicorum invidia vel ira. Et ipsi increduli blasphemaverunt nomen Dei habentis potestatem super has plagas, quia quibus vult dat, quibus vult amovet, neque pœnitentiam egerunt, id est non resipuerunt; etiamsi corde dolerent, non sunt ausi proferre, ut darent illi gloriam. Ille enim claritatem Deo dat, qui et se de suis iniquitatibus accusat, et ejus justa judicia collaudat. At contra iniquorum mos est, ut suas iniquitates defendant, et Dei judicia reprehendant. Quartus angelus, ut dictum est, effudit phialam suam, quia in quarta ætate dedit Dominus Moysi legislatori primatum, et ut suspenderet serpentem æneum in ligno ne a morsibus serpentium læderentur percussi (Num. xxi), et de silice torrentem educeret (Exod. xvii). Quod totum sine mendacio centum quadraginta quatuor millia, id est omnes Ecclesiæ doctores suis contemporaneis auditoribus prædicaverunt. In quinta ætate David unctus in re-*

gem, et devicit Goliath. Quod totum sine mendacio centum quadraginta quatuor millia, scilicet sancti doctores contemporaneos suos docuerunt (I Reg. xvi, xvii).

VERS. 10. — *Et quintus angelus effudit phialam super sedem bestię, id est super Antichristum et super omnes ministros ejus, ad depressionem videlicet discipulorum illius. Diabolus cum omnibus suis membris vocatur bestia, quia aut latenter insidians, aut aperte sæviens, Agnum, id est corpus Christi invadere nititur. Et factum est regnum ejus, id est ipsa sedes, scilicet omne corpus Antichristi, tenebrosum, omnes videlicet discipuli illius excecati sunt. Et manducaverunt linguas præ dolore, id est, præ invidia quam habent erga sanctos: scilicet refecti sunt alter malo sermone alterius, vel publice et aperte blasphemias contra Christum pertulerunt [sc. protulerunt], hortantes se invicem ut Antichristum confiterentur et Christum blasphemarent. Et in sua malitia perdurantes,*

VERS. 11. — *Blasphemaverunt Deum cœli, dicentes Dei et Virginis Filium fuisse magum, præ doloribus, id est illatis plagis per quas excecantur, et vulneribus suis, quæ ipsi sibi fecerunt cum manducatione linguarum, et non egerunt pœnitentiam ex operibus suis pessimis.*

VERS. 12. — *Et sextus angelus agens sexta ætate, in qua reparatio nostra facta est; quod totum centum quadraginta quatuor millia, id est doctores, sine mendacio auditoribus suis prædicaverunt; effudit phialam suam in flumen illud magnum Euphratem, id est in omnes divitiis affluentes, vel vitiiis in superbia. Per magnum flumen Euphratem potentia hujus sæculi, et omnis multitudo malorum exprimitur, contra quos sancti prædicatores indesinenter loquuntur. Et siccavit aquam ejus, id est prædicabunt cito siccandam affluentiam mundi, quia finito mundo erit resurrectio fidelium, ut præparetur via regibus qui venient, ab ortu solis, scilicet a Christo, quando cœperit lucere, id est seipsum manifestare. Hi ab ortu solis venire dicuntur, quia a Domino vocantur, qui est verus sol justitiæ. Reges sunt, qui se et alios bene regunt, et motus sææ carnis regendo constringunt.*

VERS. 13. — *Et vidi de ore draconis, id est de inspiratione diaboli, et de prædicatoribus ejus, et de ore bestię, scilicet de verbis Antichristi, et de ore pseudoprophetæ, de verbis videlicet apostolorum Antichristi, spiritus tres immundos, id est omnes impios qui pro nimia malitia spiritus immundi dicendi sunt, vel ipsos dæmones qui in cordibus aliorum suggerunt spiritum blasphemię, invidię, et avaritię. Tres dicuntur unus pro unitate malitię in quam conveniunt, vel quia alius est spiritus mendax, alius fornicationis, alius immundus, qui in se sordidus est, et alios inquinare non cessat.*

VERS. 14. — *Sunt enim vere immundi spiritus demoniorum facientes signa, id est miracula, aut vera Dei permissione, aut sua falsa deceptio,*

quibus reprobi justo Dei judicio decipiantur, sicut A magi in Ægypto (*Exod. vii*), et sicut Simon Magus et alii quam plures hæretici, qui tempore apostolorum in nomine Christi ejiciebant dæmonia (*Act. viii*). *Et ipsi maligni spiritus prodeunt ad reges totius terræ congregare illos in prælium contra fideles, ad concitandas blasphemias et persecutiones contra sanctos, sed malo suo; quia cito ducentur ad diem magnum Omnipotentis, id est ad diem judicii.*

VERS. 15. — *Et ecce venio sicut fur, id est officium furis habens. Ac si patenter Dei et Virginis Filius dicat: Ego illis omnia quæ habent aufero, quos dormientes invenio; vigilantes vero mea visitatione rescio. Quotidie quippe venit Christus ut fur, quando improvisa morte subito, cum non sperat homo, moritur. Ideo igitur beatus qui vigilat, videlicet qui sollicitus est de salute sua, et custodit vestimenta sua, id est innocentiam in baptismo acceptam, et charitatem, et cæteras virtutes. Unde ait beatus Jacobus (64): Charitas operit multitudinem peccatorum (I Petr. iv). Beatus itaque qui custodit vestimenta sua, ne nudus a virtutibus in die judicii resurgat, et videant sancti turpitudinem peccati ejus. Vestimenta sua custodit, qui ea quæ in baptismo promisit, implere satagit. Ista sunt vestimenta immortalitatis et innocentiae, quibus primus homo in paradiso exspoliatus fuerat; sed iterum per occisum vitulum saginatum, id est per passionem Filii Dei et Virginis, in baptismo eadem vestimenta recepit. Servat igitur hæc vestimenta, quisquis gravioribus peccatis se non commaculat. Quod si et hæc, peccatis impediētibus ac fragilitate carnis cogente, contigerit inquinari, habet adhuc baptismum secundum quo mundari possit, compunctionem scilicet fontemque lacrymarum. De quo gemino baptismo Psalms: a dicit: Beati quorum remissæ sunt iniquitates, in baptismate videlicet primæ regenerationis, et quorum tecta sunt peccata per compunctionem cordis (Psal. xxxi). Illa ergo immundorum spiritu et impiorum hominum turba exhibit ad congregandos reges totius terræ,*

VERS. 16. — *Et congregabit illos in locum, qui vocatur Hebraice Ermagedon, id est, faciet eos habere fiduciam in Antichristo, qui est refugium omnibus volentibus furari sanctis fidem suam, et ad quem consociabuntur omnes mali diversarum sectarum. Ermagedon enim Hebraice dicitur mons furum, vel mons globosus, sive coresurrectio testium iniquorum. Ipsi ergo Antichristo adhærebunt multi populi diversarum sectarum, scilicet hæreticorum, homicidarum, et falsorum fratrum, qui erit mons falsorum testium.*

VERS. 17. — *Et septimus angelus effudit phialam suam in aerem, id est contra aereas potestates, scilicet contra diabolos quorum locus est aer, et exivit, id est in manifestum ivit, vox magna, scilicet magna annuntians, de templo, id est de Eccle-*

sia, a throno, quia videlicet Ecclesia hanc vocem a Deo accepit, *dicens: Factum est, id est consummata sunt omnia, et finis mundi adest, et finitum est regnum Antichristi, et completa est reproborum damnatio. Septimus angelus dicitur propter septimum statum, qui erit in tempore Enoch et Eliæ. Ostenso videlicet super quos illi septem angeli effundebant phialas suas, et supponit quid contingat ipsis malis per effusionem istarum septem phialarum: scilicet quod hic quantum poterunt, adversus bonos repugnabunt, quasi ab ipsa effusione acceperint incrementum malitiæ; sed tandem detrudentur in infernum.*

VERS. 18. — *Et facta sunt, a discipulis Antichristi ad contradictionem bonorum, fulgura, id est miracula, et voces, blanditiæ ad bonos decipiendum, et tonitrua, videlicet comminationes, et terræmotus magnus, videlicet malorum hominum tam gravis, qualis et quantus nunquam fuit, ex quo, id est a tempore quo homines boni et rationales coeperunt esse super terram, scilicet terrena contemnere, id est, a tempore Abel qui primus terram calcavit, scilicet terrena despexit, et Ecclesia cœpit ædificari, terræmotus talis, id est tam turpis et tam fortis, sic magnus, videlicet tam gravis contra fideles.*

VERS. 19. — *Et facta est civitas magna, id est omnis collectio reproborum propter enormitatem scelerum, in tres partes, Judæorum scilicet et gentilium, atque hæreticorum, et civitates gentium ceciderunt, omnis videlicet collectio malorum in generatione prima manentium damnabuntur. Propter istam ergo damnationem, et propter peccata, quæ ipsi addunt, damnata est ipsa civitas, et divisa est pœna unicuique pro merito, Judæis scilicet, et gentilibus, et falsis Christianis. Ab exordio mundi usque ad finem sæculi duæ civitates ædificari videntur, quarum una est Dei, altera vero diaboli. Una quæ ab Abel justo cœpit, et ad novissimum electum tendit; altera quæ a Cain impio initium sumpsit, et in ultimo reproborum terminabitur. Ille autem, id est in præsentem sæculo, civitas magna, civitas diaboli intelligitur. Et Babylon magna, id est collectio illa malorum magna, confusa venit in memoriam ante Deum, scilicet in præsentia Dei, ipse videlicet recordatus est singula peccata eorum, quorum prius videbatur oblitus: dare ei calicem vini indignationis iræ ejus, ad hoc scilicet, ut Deus daret illi collectioni pessimæ mensuratam pœnam, quæ procedit ab illo indignante et irato, pro delectationibus quas habuit in mundo.*

VERS. 20. — *Et omnis insula fugit, et montes non sunt inventi, omnes videlicet pro Deo afflicti in mundo, et virtutibus eminentes respectu harum pœnarum in vita sua vitaverunt consortia impiorum, ideoque non sunt inventi in pœnis eorum.*

VERS. 21. — *Et grando magna sicut talentum de-*

ascendit de cælo in homines. Majus talentum est centum viginti librarum, medium talentum septuaginta duarum, minus vero quinquaginta. De medio itaque talento quod septuaginta duarum librarum perficitur, hic dicit, quia peccatores in septuaginta duabus linguis non effugient hanc vindictam. Grando magna et sicut talentum ponderosa significat æternam pœnam sine fine peccatores contudentem, tamen cum mensura, quia Deus justus iudex unicuique tribuit secundum opera sua. Et illi homines patientes, in inferno positi *blasphemaverunt Deum*, dicentes cum injustum et crudelem, *propter plagam grandinis: quoniam magna facta est vehementer.* Et illi infelices, quamvis sciant se pro suo merito puniri, dolebunt tamen quod Deus tantam potentiam habeat, quod eis plagam inferat.

CAPUT XVII.

Ostensis plagæ diaboli et bestię, ac liberatione mulieris, ne iudicium Dei injustum videatur, incipit justas damnationis eorum causas ostendere, ut ab his causis caveant sibi fideles.

VERS. 1. — *Et venit unus de septem angelis, qui habebant septem phialas, et locutus est mecum, dicens: Veni, ostendam tibi damnationem meretricis magnæ.* Ille angelus personam habet filii Dei docentis et Joanni loquentis, qui vere est caput septem angelorum. Cum descripsisset plagas, quas prædicatores inferent tempore Antichristi, et damnationem æternam, quam inde patientur impii, monentur attendere causas ipsius damnationis. Quasi diceret: *Ostendi vobis quid in illo futuro tempore fiet, et vos præsentis modo cavete vobis, quia idem diabolus, qui tunc ita aperte decipiet, occulte decipit quotidie, et ad eundem interitum quo illos, ducet vos si potest.* *Veni, inquit angelus, o Joannes, per intelligentiam, et ostendam tibi damnationem meretricis magnæ:* id est causam damnationis malorum, qui relicto creatore, fornicantur cum dæmone idola colendo, et terrena amando; *quæ sedet super aquas multas,* regnat videlicet super multos populos, quos attrahunt ad se luxuriando. Unde ait Dominus ad Job: *Virtus ejus scilicet diaboli, in lumbis ejus, quando viros, quorum seminarium in lumbis est, decipit (Job xl).* Unde propheta ad Jerusalem quasi ad meretricem loquitur, dicens: *In die ortus tui, id est, in hoc tempore sæculi, non est præcisus umbilicus tuus (Ezech. xvi),* scilicet non refrenasti luxuriam.

VERS. 2. — *Cum qua meretrice fornicati sunt reges terræ, id est principes sæculi, honores terræ et voluptates carnis appetendo et immunditiam sectando; et inebriati sunt qui inhabitant terram de vino prostitutionis ejus, id est manifestæ fornicationis illius.* Sicut ebrius nihil timet, sic terrenis inhxerentes in tantum exæcabantur amore terræ, ut nec Deum diligant, nec pœnas inferni timeant. Meretrix ista magna est Antichristus, et mali qui tempore ejus erunt; quæ jam sedet super aquas, id est jam regnat super malos præsentis, et in no-

A vissimo regnabit super malos futuros quorum ipse est caput. Sequitur:

VERS. 3. — *Et abstulit me in desertum in spiritu, id est in corda reproborum absentia divinitatis vacua.* Hæc omnia beatus Joannes non corpore vidit, sed spiritu et mentis intellectu. Desertum in sacro eloquio aliquando significat cœlum; ut est illud in Evangelio: *Reliquit nonaginta novem oves in deserto, id est in cœlo (Luc. xv).* Aliquando significat mentes sanctorum, sicut in Psalmo legitur: *Ecce elongavi fugiens, et mansi in solitudine (Psal. lxxv),* id est, in secreto mentis. Aliquando significat Deum sicut Jeremias ait: *Quis dabit me in solitudine diversorum viatorum? (Jer. ix.)* Aliquando corda reproborum, ut est illud Jeremiæ:

B *Quomodo sedet sola civitas plena populo (Thren. 1).* Sola, id est sine Deo. Hinc et Joannes dicit: *Vox clamantis in deserto: Dirigite viam Domini (Matth. iii).* Jure enim desertum vocantur hi quos omnipotens Deus per gratiam non inhabitat. Iterum subjungit dicens, *et vidi mulierem super bestiam eucineam, id est illos malos, qui Evæ a qua peccatum cœpit, conformantur; qui diabolum habent fundamentum, qui est sanguineus in se et in suis, vel quia sanguinem sanctorum fundunt, plenam nominibus blasphemiarum, sive quia eloquia Domini male intelligunt, et mendaciter proferunt, vel quia mala quæ faciunt, Deo non displicere dicunt; bestiam dico, habentem capita septem, id est quinque sensus carnis et errorem hæreticorum, et tandem Antichristum, per quæ septem diabolus homines ducit ad peccatum, et cornua decem, scilicet decem regna quæ erunt tempore Antichristi, per quæ intelliguntur decem cornua.*

VERS. 4. — *Et per illam bestiam talem, id est per diabolum, mulier erat circumdata purpura.* Illi videlicet molles et fornicarii super diabolum erant circumdati purpura, regalibus scilicet vestibus ornati terrenis divitiis, ut decipiant fideles, *et coccino erat circumdata, quia ipsi sunt sanguinolenti, sicut pater eorum diabolus, occident enim nolentes sibi acquiescere.* *Et erat inaurata auro, quia videbantur divina sapientia illuminati, et lapide pretioso, scilicet carbunculo, id est charitate quam dicent se habere, et margaritis, aliis videlicet virtutibus, habens poculum aureum, divinam scilicet Scripturam, qua potantur fideles ad salutem, habent in manu sua, id est in pravis expositionibus; populum dico plenum abominatione et immunditia fornicationis ejus, videlicet quæ secundum illas expositiones debent abjici a fidelibus, quia immunditiam carnis docent, et fornicari a Deo.*

VERS. 5. — *Et quamvis mulier, scilicet ipsa collectio malorum sit tam habilis ad decipiendum, tamen, o vos fideles Christi, ne desperetis, quia in fronte ejus, id est in manifesto, habet nomen scriptum: Mysterium; scilicet immutabiliter positum et incognoscibile signum, nisi sapientibus; quod rudibus est mysterium hoc nomen, videlicet quod*

Babylon magna vocabitur, id est, magna confusio, a status Ecclesie ab adventu Domini usque ad diem iudicii, vel septem principalia vitia, quia per hæc septem erigit diabolus homines in superbiam, in quibus imitantur infideles, super quos mulier sedet, molles videlicet, et fornicarii, et ad peccandum proni; et reges septem sunt.

VERS. 6. — *Et vidi eandem mulierem*, ut dixi, variis vestimentis ornatam, diversis videlicet vitis involutam, id est pro peccato damnatam; et de sanguine sanctorum ebriam; ita scilicet depressam vindicta pro effusione sanguinis ut præ nimis doloribus nesciat ubi sit; et de sanguine martyrum Jesu, illorum scilicet, qui testari non timent Christum Deum verum esse et hominem. *Et miratus sum, cum vidissem illam admiratione magna.* Hic habet beatus Joannes personam illorum, qui cum vident malos in mundo exaltatos, mirantur, cum audiunt pœnas quæ ipsi malis promittuntur: et cum ita sint puniendi, quare permittit Deus exaltari eos. Sed qui hujusmodi mirantur, docentur intelligere illam exaltationem datam ad majorem excæcationem, et inde juste inferri æternam damnationem.

VERS. 7. — *Et dixit mihi angelus*, id est inspiravit mihi Deus: *Quare miraris*, o Joannes? Quasi diceret: Noli mirari, sed intellige quid sit. *Et ego dicam*, scilicet reserabo tibi, ita ut possis intelligere sacramentum mulieris, et bestie quæ portat eam, videlicet quare puniantur isti mali, et diabolus qui eos peccare fecit; sacramentum dico, quod est incognitum, non doctis, sed indoctis: quæ bestia habet capita septem, et cornua decem.

VERS. 8. — *Bestia, quam vidisti*, id est diabolus, qui bestiales homines facit, ante adventum Christi fuit, dominium habens, et non est, quia, Christo nato, jus perdidit, et ascensura est de abyso, scilicet de massa infidelium, habens dominium, quia tempore Antichristi potestatem recipiet, in malis videlicet hominibus locum habebit, et in interitum ibit, quia, mortuo Antichristo, quem Dominus Jesus interficiet spiritu oris sui (II Thess. II), amplius non habebit diabolus locum in terra. *Et mirabuntur inhabitantes terram*, mali videlicet, cum viderint potestatem diaboli et Antichristi ita adnihilatam, dolebunt; non quasi pœnitentes, sed tantum admirantes; quorum nomina non sunt scripta in libro vitæ a constitutione mundi, quamvis ipsi præsumendo scribunt se, dicentes: *Non movebor in æternum* (Psal. xxix): *videntes bestiam quæ erat*, scilicet dominabatur humani generis, et modo adeo dominans non est.

VERS. 9. — *Et hic*, id est in hoc loco, est sensus, videlicet adhibendus est intellectus, non stultis et idiotis; sed ille qui habet sapientiam, debet hic intelligentiam suam exercere. Ac si apertius diceret: Respectu hujus pœnæ potestis vobis cavere. Hic, id est in consideratione istarum rerum, vel in expositione sequentium beatus Joannes auditores suos reddit attentos. *Septem capita* hujus bestie *septem montes sunt*, id est septem dominationes per septem

VERS. 10. — *Quinque ceciderunt, unus est, et alius non tunc venit; et cum venerit, oportet eum breve tempus manere.* Sex ætates mundi addito septimo statu Antichristi facit septem reges sedentes super septem montes. Isti ergo reges jam regnant in avis, et proavis, id est in suis similibus. *Alius*, id est septimus rex dicitur Antichristus, cujus regnum non permanebit, nisi per tres annos et dimidium. Hic dicitur septimus, non quantum ad ætates mundi, quæ sunt solummodo sex, sed quantum ad septem status, in quorum septimo Antichristus venturus est, qui septimus status continetur infra sextam ætatem, quæ est ab adventu Domini usque ad diem iudicii.

Adam si in obedientia perseverasset, ad nullam voluptatem sensibus corporis uteretur: sed per peccatum ita corrupti sunt, ut jam naturale sit, lenia tactu, sapora, canora, odorifera, visu pulchra querere. Ili sunt quinque reges, per quos homines diabolus in pueritia regit, quia ipse fuit causa quare corrumpentur. Ili sunt quinque viri Samaritanæ mulieris, quibus succedit error, quia postquam ad discretionem venit homo, si peccat, jam non dicitur peccare per quinque sensus, sed per errorem. De quo ait Dominus mulieri Samaritanæ: *Quem nunc habes, non est tuus vir* (Joan. IV). Alius rex qui septimus dicitur, est Antichristus, qui, ut dictum est, nondum venit, per quem amplius quam per quinque sensus, vel per errorem regit eandem mulierem, omnem scilicet malorum collectionem, ad æternam damnationem.

VERS. 11. — *Et bestia*, id est diabolus, quæ erat ante adventum Domini habens dominium, et modo non est adeo dominans, et ipsa octava est, quia ejus dominium protenditur usque ad resurrectionem, quæ est octava ætas. Et ipsa bestia, scilicet diabolus, de septem est, quia similiter peccat, et similiter puniatur, et octava est, et in interitum vadit ipse totius malitiæ caput cum suis membris, quia omnes transcendit et in nequitia et in pœna.

VERS. 12. — *Et decem cornua, quæ vidisti, decem reges sunt, qui regnum nondum acciperunt.* Tempore Antichristi, ut ait Daniel, erunt decem regna, quorum reges in cornibus notantur (Dan. VII). Sed qui sunt isti reges Persæ? videlicet, Saraceni, Vandali, Gothi, Longobardi, Burgundiones, Franci, Hungari, Alamani, et Sueni [Suevi], qui tamen tempore beati Joannis regnum nondum acceperant. *Sed potestatem tanquam non veri reges*, sed tanquam tyranni *una hora accipient post bestiam*, id est, secundi post caput suum. Ac si apertius dicatur: O fideles Christi, ideo timere non debetis, quia malo-

rum regnum quantumcunque permaneat, comparatum æternitati nihil est.

VERS. 13. — *Hi omnes reges devicti ab Antichristo in bello materialiter vi, unum consilium habent, id est, habebunt, negandi Christum, et credendi in Antichristo, hoc scilicet, quia virtutem, quam habebunt in se, et potestatem, quam habebunt super alios, bestię tradent, quia omnem gratiarum actionem illi attribuent.*

VERS. 14. — *Hi omnes verbo et opere ut fideles sibi subjiciant, cum Agno, id est contra Agnum, pugnant; sed consilium eorum vanum erit, quia Agnus vincet illos, faciendo suos constantes, et damnando impios cum suo capite diabolo. Innocentia videlicet Agni destruet consilium bestię, id est diaboli; quia Dominus dissipat consilia gentium, reprobatur autem cogitationes populorum, et reprobatur consilia principum (Psal. xxxii). Quare? Quoniam Dominus dominorum est, et Rex regum, utens etiam malis ad utilitatem fidelium: et ideo vincet supradictos reges, quia qui cum illo sunt, vocati, per prædicatores, electi, ab æterno, et fideles sunt exsequendo recta opera.*

VERS. 15. — *Et dixit mihi angelus: O Joannes, aquas [f. aquæ] quas vidisti ubi meretrix sedet, id est, ubi Antichristus jam regnat per mysterium, populi sunt, et gentes, et linguæ, scilicet præsentis mali ex omni diversitate hominum collecti,*

VERS. 16. — *Et decem cornua, quæ vidisti in bestia, scilicet principes Hebræorum, Græcorum, Latinorum, et Saracenorum impugnantes decem præcepta legis; hi odient fornicariam idololatriam, reprobi videlicet odient seipsum; quia Qui diligit iniquitatem, odit animam suam (Psal. x); quia unde reprobi se amant voluntates suas sequendo, inde se odisse convincuntur. Et desolatam facient illam, ab illis videlicet quibus imperabit, quia solatium diaboli perditio est malorum; quod solatium perdet completo numero electorum. Et facient illam nudam, a prima videlicet potestate. Diabolus habet potestatem faciendi signa ad deceptionem, quam perdet completo numero honorum, quia postea tentatio non habebit locum. Quando diabolus et Antichristus filius ejus potestatem, quam ad decipiendum humanum genus habuerunt, perdiderint, dicturi sunt reprobi: Ecce quomodo servi Jesu Christi computati sunt inter filios Dei, et inter sanctos sors illorum est. Nos insensati vitam illorum aestimabamus insaniam, et finem illorum sine honore (Sap. v). Et carnes ejus, id est voluptates diaboli, et Antichristi omniumque discipulorum eorum, manducabunt, id est destruent et denudabunt, et tormentis tradent ipsum diabolum, et corpus illius, scilicet Antichristum et membra ejus; et ipsam bestiam fornicariam, id est ipsum diabolum qui eos fecit fornicari, igni concremabunt; quia simul cum ipsis et pro peccatis illorum punietur ipse diabolus, qui eos ad peccandum incitavit. Vel ipsi sunt carnes, quia semper pœnis pascentur, semperque eos ver-*

mes comedent, et nunquam ad defectum, cum jugiter defecerint, pervenient. Dum ergo suis iniquitatibus, suisque pravis voluptatibus quasi quibusdam lignis ignem quo comburantur accendunt, ipsi se concremant. Sic enim usitata locutione, quod in ipsis contigerit, reprobi facere perhibentur; sicut nos quemlibet se ipsum interfecisse dicimus, qui periculum mortis, cum posset, non declinavit; vel seipsum incendisse, qui semet volens in ignem præcipitem dedit. Isaias dicit de reprobis, quia Ignis eorum non exstinguetur, et vermis eorum non morietur (Isai. lxxvi). Merito ergo sic eveniet bestię, id est diabolo et membris ipsius, quia pro suis malis meritis excæcavit eos Deus. Sæpe enim Deus iratus pro præcedentibus hominum peccatis permittit eos facere, unde illum amplius offendant.

VERS. 17. — *Deus ergo dedit in corda eorum, scilicet supradictorum regum, ut faciant quod (placitum est) illi, id est, quod a Deo permissum est; hoc scilicet, ut dent regnum suum bestię, videlicet ut permittant se regi a diabolo conversi in reprobum sensum, donec consummentur, id est, opere compleantur verba Dei de promissione præriorum vel pœnarum. Quia superius obscure egerat angelus de muliere illa, apertius inde modo Joanni loquitur, dicens:*

VERS. 18. — *Et mulier, quam vidisti, id est quam superius monstravi tibi, civitas magna est, scilicet multitudo malorum, quæ habet regnum super reges terræ, id est, quæ allexit sibi reges terrenos, non spirituales, unde maxime superbiunt ipsi.*

CAPUT XVIII.

In hac sexta visione agit de ultimis pœnis quas patientur impii in inferno pro singulis peccatis; et primum de Babylone ostendit, postea de bestia et pseudopropheta, tandem de ipso diabolo, in quo finis patet. Istam damnationem exsecuturus a Christo prædicatum dicit, ut major fides habeatur.

VERS. 1. — *Et post hæc, inquit, scilicet post prædicata ab illis centum quadraginta quatuor millibus, id est ab omnibus veteris et novi testamenti doctoribus; vidi alium angelum, scilicet Christum, secundum prædicationem eorumdem centum quadraginta quatuor millium; descendentem in uterum Virginis de cælo, scilicet de æqualitate Patris, habentem potestatem magnam cum eodem Patre secundum divinitatem, et etiam secundum humanitatem. Unde ipse ait in Evangelio: Data est mihi omnis potestas in cælo, et in terra (Matth. xxviii); et terra, scilicet Ecclesia, illuminata est, expulsis tenebris ignorantię, a gloria, id est a gloriosa prædicatione ejus.*

VERS. 2. — *Et exclamavit, scilicet prædicavit in forti voce, qui quod dixit, effectu non carebit, dicens: Cecidit, cecidit Babylon magna. Bis pro duplici damnatione, animæ videlicet et corporis ponitur; vel quia æternaliter punietur. Unde ait Psalmista:*

Dejæcisti eos dum allevarentur (Psal. lxxii). Et ideo cadet, quia *facta est habitatio dæmoniorum*, id est collectio, quia dæmones habitabunt in ea, expulso a se Deo, et *custodia omnis spiritus immundi*, quia ipsa custodit se diabolo, vel ipse diabolus custodit eam sibi; et *custodia omnis volucris immundæ*, ideo videlicet, quia dæmones in pravis cordibus pro carnis illecebris sunt immundi, promentis elatione volucres, quia per hunc aërem discurrunt. Et hæc idcirco illi evenient,

VERS. 3. — *Quia de ira (65) fornicationis ejus biberunt omnes gentes*, scilicet de fornicatione qua irascitur Deus, et *reges terræ*, id est principes sæculi, *cum illa fornicati sunt*; et *mercatores terræ*, illi videlicet qui animas suas vendunt ambitione sæcularium rerum, *de virtute deliciarum ejus divites facti sunt*, id est, de ambitione sæcularis pompæ, scilicet de peccatis per quæ acquiruntur divitiæ, quia omnis dives, aut est iniquus, aut hæres iniqui.

VERS. 4. — *Et audivi aliam vocem de cælo, dicentem*, id est divinam inspirationem, vel Christi vel suorum prædicationem, *dicens futuram illam damnationem ad præsens*, et ideo admonet præsentem ut sibi caveant. *Exite de illa, populus meus*, id est, opera ejus ne faciatis, et *ne participes sitis delictorum ejus*, facientibus videlicet consensum ne præbeatis, et *de plagis ejus non accipiatis*; quia si dissimiles in vita fueritis, similes in pœna non eritis; quia modicum tempus superest, quo pro merito accipient ultionis tormenta.

VERS. 5. — *Quoniam pervenerunt peccata ejus usque ad cælum*, id est usque ad contemptum Dei per impudentiam, et *recordatus est Dominus iniquitatum ejus*, quamvis videtur oblitus, dum permitteret prosperari. Videtur enim Deus oblivioni tradere bona justorum et perversa facta impiorum, quando istos permittit affligi, illos autem honoribus et dignitatibus pollere. Sequitur:

VERS. 6. — *Reddite illi sicut ipsa reddidit vobis*, sicut ipsa vindictam meam exercuit de vobis qui purgamini, sic vos injuriam meam vindicatis in illis, et *duplicate duplicia*, secundum opera ejus, scilicet, animæ et corpori majores pœnas inferte illis, quam ipsi intulerunt vobis, secundum videlicet quod ipsi in Deum et in se et in vos peccaverunt; *in poculo, quo miscuit, miscete illi duplum*: id est, sicut vobis tormenta intulerunt, sic vos illis vestro judicio.

VERS. 7. — *Quantum glorificavit*, id est exaltavit se et superbivit, et *quantum in deliciis fuit*, scilicet quantum delectata est in terrenis deliciis, cum duplo tantum date illi tormentum in corpore, et *luctum in anima*, quia in corde suo dicit: *Sedeo regina*, quasi non movenda, honore scilicet et dignitate; et *vidua non sum*, quia habeo consolationem in temporalibus bonis; et *luctum non videbo*, quia futura mala non

timeo, sed lætitia perseverabit mecum. Et quia hoc dicit,

VERS. 8. — *Ideo in una die*, scilicet in die judicii, *venient plagæ ejus, et mors* absentia vitæ, id est, Dei, et *luctus*, contra hoc quod hic riserunt, et *fames*, quia Deo qui est vera refectio carebunt, et *perpetuo igni comburentur*; quia *fortis est Deus, qui juste judicabit illam*.

VERS. 9. — *Et flebunt, et plangent se super illam reges terræ*, dolorem videlicet in corpore et in anima sentient, eo quod super illam fundati fuerunt principes sæculi, *qui cum illa fornicati sunt*, id est, qui casto Dei amori Babylonis amorem prætulerunt, illi adhærentes, et in deliciis mundi *vixerunt*. *Cum viderint fumum incendii ejus*, id est, cum defecerint divitiæ eorum, quod est signum æterni incendii; vel cum viderunt pœnam suam ultra modum exaltatam et elevatam, tunc flebunt et lugebunt.

VERS. 10. — *Longe stantes*, non corpore sed voluntate, longe videlicet desiderantes esse propter timorem tormentorum ejus, et *dicentes: Væ, væ civitas illa magna Babylon, civitas illa fortis*; *væ*, scilicet omnem miseriam habebit in corpore et *væ* in anima, quia nunc in toto mundo distenditur propter multitudinem reproborum, quæ simulabat se fortem, non in bono, sed in persecutione sanctorum, quos diversis afflixit modis, et interfecit. Et revera Babylon *væ*, scilicet omnem miseriam in corpore et in anima habebis, *quoniam una hora*, id est subito, *venit judicium tuum*, id est damnatio tua.

VERS. 11. — *Et negotiatores terræ*, id est terrenorum, vel maligni spiritus. Vel ad litteram, pro terrenis animas dantes, *flebunt*, scilicet quia illa perire dolebunt, in quibus suam deputabant prospectatam, et *lugebunt super illam, quoniam merces eorum nemo emet amplius*, quia videlicet gloria temporalis, quam homines solebant emere, peribit. Sic enim dicturi sunt: *Omni gloria mundi pereunte, non erunt merces quas non emamus, nec erunt qui nostras merces emant, ut eorum pretio ditemur*. Dolent enim quod ad præsens perdent iuviti, nec amant quod in æternum possidere poterant voluntarii.

VERS. 12-13. — Hæc quæ sequuntur, pertinent ad quinque sensus corporis, quibus nutritur avaritia, luxuria, et cætera vitia. Hæc quatuor pertinent ad visum: videlicet *merces auri et argenti, lapides pretiosi, et margaritæ*. Et hæc quatuor ad tactum: scilicet *merces byssi, et purpuræ, et serici et cocci*. Et hæc sex ad visum: videlicet *omne lignum thuyinum*, id est odoriferum, et *omnia vasa eboris, et omnia vasa de lapide pretioso, et aramento, et ferro, et marmore*. Et hæc quinque ad odoratum, id est *cinnamomum, et odoramentorum, et unguenti, et thuris*. Sed et istæ singulæ species electos significabant, quas bestia, scilicet diabolus, fraude se ha-

here ostendit, et perdidisse dolet. Et hæc quatuor ad gustum : videlicet merces vini, et olei, et similæ, et tritici; etiam merces jumentorum, et ovium, et equorum, et rhedarum, et mancipiorum, et merces animarum hominum; quia etiam homines solent vendi, vel quando aliqui sacros ordines vel aliquam sancti Spiritus gratiam vendunt.

VERS. 14. — *Et poma tua desiderii vel concupiscentiæ animæ, id est superflua quælibet existentia desideria animæ tuæ discesserunt a te, amplius illa non invenient, pereunte mundi gloria.*

VERS. 15. — *Mercatores horum, id est, diaboli, et illi homines, qui divites facti sunt, ab ea, id est abundantes luxuria et cæteris vitiis, longe stabunt, videlicet pro voto suo longe starent si possent, propter timorem tormentorum Babylonis, sed longe stare non poterunt. Hoc omnino, quod secundum quinque corporis sensus reprobi tractant, pereunte deplorant, quia nesciunt aliud cogitare, nisi ea quæ exterius considerant. Longe, inquit, stabunt, fletas, ac lugentes, et dicentes :*

VERS. 16. — *Væ, væ civitas illa magna Babylon. Hoc autem dictum est de mediocribus, majores namque dixerunt superiora væ, isti vero mediocres dicunt, væ, væ. Minores autem dicunt tertium væ, væ, civitas illa magna, quod est habitura in corpore, et in anima, quæ amicta erat bysso, et purpura, et cocco, et erat abundans omni gloria mundi, et deaurata auro, humana videlicet sapientia, et lapide pretioso, soliditate scilicet virtutum, æstimatione hominum, et margaritis, id est diversis virtutibus. Et merito illi civitati, væ, væ :*

VERS. 17. — *Quoniam una hora, ex improvise, destitutæ sunt, id est destructæ, tantæ divitiæ, videlicet tam superbæ Babylonis. Et omnis gubernator, id est majores inter minores, et omnes qui in longum navigant, scilicet qui aliquid certi habere desiderant, sicut aliqui episcopatum, ut per totum mundum suam falsam doctrinam diffundant, vel quorum lata sunt imperia, et navtæ, id est consortes, sed tamen sunt minores, et qui in mari operantur, scilicet minimi qui mundi lucra sequuntur, longe steterunt, videlicet pro voto suo longe starent si possent.*

VERS. 18. — *Et clamaverunt toto affectu cordis, videntes locum incendii ejus, horrorem scilicet pœnarum Babylonis id est, infernum cui tradita est dicentes : Quæ res similis, scilicet in miseria, civitati huic magnæ in deliciis et in nequitia?*

VERS. 19. — *Et miserunt pulverem, id est serotinam pœnitentiam vel concupiscentiam terrenorum, super capita sua, scilicet super mentes suas per similitudinem pœnitentis, et clamaverunt plangentes et lugentes, habitum videlicet pœnitentiæ ostendentes, ac dicentes : Væ, væ in corpore et in anima civitas magna Babylon, in qua divites facti sunt de cœpia vitiorum suorum omnes qui habent naves, id est navigationes in mari, de pretiis ejus. Et merito væ, quia una hora, id est in ictu oculi, desolata est.*

Postquam prædixit hanc damnationem futuram impiis, monet fideles exsultare, ut concordent divino judicio, vel quia his damnatis, sequetur eorum remuneratio.

VERS. 20. — *Exsultate super eam cæli, id est cœlestes creaturæ, et sancti apostoli et prophetae. Ac si diceret : Illi reges terræ et negotiatores flebunt, et lugebunt, sed, o vos cæli, id est sancti apostoli, et prophetae, et omnes fideles, qui ex terra cœlestes facti estis, exsultate : non quia perit Babylon, id est omnis collectio malorum, sed quia judicium Dei justum est, et quia talia evasistis. Exsultate, inquit, quoniam judicavit Deus judicium vestrum de illa, scilicet, ut illa judicavit vos injuste, damnabitur juste. Pœna enim malorum augmentum est gloriæ bonorum. Postquam descriptæ sunt singula pœnæ, ostenditur beato Joanni modus damnationis. Ac si aperte dicat : Quod vidi prædictum, vidi etiam qualiter in futuro erit completum.*

VERS. 21. — *Et sustulit unus angelus fortis, id est, Christus, lapidem quasi molarem magnum, id est dura corda habentes, quia per mundana voluntur, et misit in mare, scilicet in infernum, dicens : Hoc impetu, id est tali, scilicet irrecuperabiliter, mittetur Babylon illa magna civitas, collectio videlicet confusorum notabilis, et magna in peccatis, quæ ita est volubilis terrenis voluptatibus, sicut lapis molaris : mittetur, dico, in infernum, et ultra jam non invenietur, sed desiderium eorum, quia in inferno nulla est redemptio. Quia superius quatuor sensus tantum præmiserat, agit hic de quinto, id est, de auditu.*

VERS. 22. — *Et vox, inquit, citharædorum, et musicorum, et tibia canentium et tuba non audietur, id est non invenietur, in te amplius, quia nulla erit amplius terrenorum jucunditas. Et non tantum unius artis, ut fabri et carpentarii, sed omnis artifex cujuslibet artis non invenietur in te amplius, quia, peracto judicio, omnis sæcularis scientia delebitur. Ibi non exquirentur delicatissimi panes, quia vox molæ non audietur in te amplius; vel quia tantum superflui erant, quod ad molendum piper molas habebant.*

VERS. 23. — *Et lux lucernæ, id est lampadis non lucebit in te amplius. Et vox sponsi et sponsæ, id est lætitia nuptiarum, non audietur adhuc in te, scilicet post judicium. Ac si patenter dicat : Cujuslibet generis sit gloria hujus mundi, omnino delebitur. Et merito destrueris, o Babylon, quia mercatores tui erant principes terræ, id est diaboli. Quasi diceret : Quia illi dautes animas pro terrenis, nimiam potestatem exercuerunt, quam pati non possunt, ideo ista non audientur in te amplius. Ideo etiam juste peribis, quia in veneficiis tuis, id est in erroribus et in pravis persuasionibus tuis, erraverunt omnes gentes, quidam videlicet de omnibus. Nunc ad ipsam Babylonem loquitur de suo casu, quasi condolens miseriæ ejus; nunc ad auditores convertitur, ut fideles exhortetur. Ideo iterum*

Babylon, id est omnis collectio malorum, mittentur in infernum quia :

VERS. 24. — *In ea sanguis prophetarum et sanctorum inventus est, in vindictam scilicet sanguinis : et omnium, qui in nequitia interfecti sunt, id est occisi, in terra. Si malus malum occidit, occisorem non excusat.*

CAPUT XIX.

VERS. 1. — *Post hæc audivi mente, id est, post hanc visionem intellexi, centum quadraginta quatuor millia sine mendacio docuisse hoc auditores suos, quia, facto judicio, omnes sancti laudabunt Dominum pro remuneratione bonorum. Quod dicit, post hæc, non est diversitas temporis, sicut prædictum est, sed ordo narrationis. Contra hoc videlicet quod superius dictum est, vœ, vœ, vœ, pro damnatione capitis et membrorum, ita ostenditur beato Joanni sanctos dicturos esse ter Alleluia, scilicet, laus sit Deo Patri, et virtus Deo Filio, et gloria Spiritui sancto. Audivi, inquit, quasi vocem magnam multarum tubarum in cælo, illorum scilicet qui in prædicatione fuerunt tubæ, dicentium : Alleluia, laus videlicet humanis verbis inexplicabilis. Ideo dicimus Alleluia, quia laus est Deo nostro ; id est quia magna bona nobis fecit ; unde antonomastice, id est excellenter eum laudare debemus. Sit itaque laus Deo Patri, et gloria, id est immortalitas et impassibilitas ; et virtus Deo Filio, id est victoria qua vicit diabolus, et Spiritui sancto, scilicet Deo nostro Trinitati laus est.*

VERS. 2. — *Quia dādo quod promissum, vera et justa iudicia ejus sunt, unicuique secundum merita reddendo, quia iudicabit de meretrice magna, quæ corrumpit terram, scilicet pravi homines corrumpunt seipsos, vel alius alium, vel sanctam Ecclesiam, in prostitutione sua, id est in luxuria, et vindicavit sanguinem servorum suorum de manibus ejus requirens eum.*

VERS. 3. — *Et iterum dixerunt : Alleluia. Per hanc iterationem debemus intelligere laudem æternam. Deus vindicavit sanguinem sanctorum de meretrice magna. Et fumus ejus, id est obscuritas et elevata pœna æternaliter ascendet et crescet durans in sæcula sæculorum.*

VERS. 4. — *Et ceciderunt seniores viginti quatuor, et quatuor animalia et adoraverunt Deum sedentem super thronum, dicentes : Amen, Alleluia ; quia videlicet non minores sancti solummodo de hac damnatione laudaverunt Deum, sed etiam illi majores qui in Ecclesia fuerunt iudices et doctores aliorum. Ac si dicerent : Vere Deus laudandus est de hoc, quod inimicos nostros ita punivit. Ac si apertius dicatur : Amen : Alleluia : scilicet verum est, quod ita Deus gloriosus est.*

VERS. 5. — *Et vox de throno, id est admonitio de illis in quibus Deus sedet, ad audientiam omnium exivit, dicens : Laudem dicite Deo nostro omnia servi ejus : et qui timetis eum casto amore, pusilli et magni, qui hæc po sunt. Laudem Deo di-*

cere, est bene operari. Pusilli sunt qui nequeant altiora penetrare mysteria, nec Domini consilium possunt implere dicentis : *Vende omnia quæ habes, et da pauperibus, et veni, sequere me (Matth. XIX).* Parvitas quippe ingenii non nocet, cujus cor et lingua Domini laude repletur.

VERS. 6. — *Et audivi vocem quasi tubæ magnæ, et sicut vocem aquarum multarum, quia de multis populis collecti sunt. et sicut vocem tonitruum multarum, quia terrebit impios sanctorum exultatio, dicenti in Alleluia. Ostensa lætitia quam habebunt sancti de justa damnatione impiorum, subjungit aliam lætitiā ipsorum sanctorum, quam de salvatione sua habebunt. Quasi dicerent : Antea regnaverunt impii, sed nos ideo gaudemus, quoniam regnabit Dominus Deus noster omnipotens.*

VERS. 7. — *Gaudemus itaque beatitudinem animæ habentes, et exultemus in corpore glorificati, et demus gloriam ei, ab eo videlicet nos omnia habere reputemus, quia venerunt nuptiæ Agni, Ecclesia scilicet conjuncta est Christo, et uxor ejus concenions, ut jungeretur, præparavit se, quia ipsa Ecclesia fecit se idoneam ut receiveretur.*

VERS. 8. — *Et datum est illi, ut se posset præparare, et ut cooperiat se contra æstus mundi byssino splendido et candido, id est justificationibus, quia nullis maculis fuscatur conscientia sanctorum profectu virtutum. Nunc sancta Ecclesia est sponsa. Cum autem ad amplexus sui viri fuerit perducta, et quod nunc videt in spe, viderit in re, tunc erit uxor. Byssus enim justificationes sunt sanctorum (Prov. x), quæ sunt per charitatem, quæ operit multitudinem peccatorum (I Petr. iv). Fiunt etiam justificationes per fidem, sicut ait Apostolus : *Justificati per fidem, pacem habeamus in idipsum (Rom. v).**

VERS. 9. — *Et dixit mihi ange'us : Scribe : Beati, qui ad cœnam nuptiarum Agni vocati sunt. Locutus de nuptiis futuris, invitat præsentem ad eas. Ac si diceret : Beati qui ad cœnam, id est ad supernum illud et cœleste convivium vocati sunt in Dei præscientia et prædestinatione ad consortium videlicet angelorum et sanctorum hominum, ubi erit reflectio sanctarum animarum, præsens scilicet omnipotentis Dei vultus. Bene autem non convivium, sed cœna vocatur, quia in fine mundi adimplebitur. Post prandium enim cœna restat, post cœnam autem convivium nullum. Et dixit mihi : hæc verba Dei sunt ; et ideo vera quia illius sunt propria.*

VERS. 10. — *Et quia ego Joannes majora me intellexi et obedire paratus fui, cecidi ante pedes ejus, ut adorarem eum. Notandum, quia idem angelus pedes habuisse dicitur, quia nimirum de cælo veniens, ex aère corpus assumpsit. Et dixit mihi idem angelus : Vide ne feceris : conservus enim tuus sum, et fratrum tuorum habentium testimonium Jesu, quia quidquid prophetæ dixerunt, Christo testimonium perhibet. Deum igitur adora, quia ego, et tu, et fratres tui unum Deum habemus. In veteri lege non prohibuit se angelus adorari (Gen. xviii, xix ;*

Num. xxii; Jos. v), sed post ascensionem videns super se exaltatum hominem, ab homine timuit adorari. *Testimonium enim Jesu est spiritus prophetiæ.*

VERS. 11. — *Et vidi cælum apertum*, id est mysteria revelata, quod homo possit ascendere cælum, et cognoscere Deum. Ac si apertius diceret: Vidi vocatos ad nuptias; vidi etiam quod possent venire, nam bonum adiutorem et bonos habent admontores. Et quid aperuit iste? *Ecce*, inquit, *equus albus*, id est, caro Christi portans verbum Dei ad bellum contra diabolum; *et qui sedebat super eum*, scilicet deitas, *vocabatur Fidelis*; quia promissa adimplet; *et Verax*, quia ipse est veritas, *et veraces facit*, *et cum justitia judicat*, quia unicuique justa opera sua reddit; et pugnat in suis contra diabolum.

VERS. 12. — *Oculi autem ejus*, id est dona sancti Spiritus vel charitas, *sicut flamma ignis*, quia vitia comburunt et corda illuminant, et ad Dei amorem accendunt; *et in capite ejus*, scilicet in divinitate, *diademata multa*, quia per ea, ipse, et sui coronantur, *habens nomen scriptum*, quod nemo infidelis novit nisi ipse, et sui per eum.

VERS. 13. — *Et vultus erat veste aspersa sanguine*, id est carne passa, vel Ecclesia, quæ in martyribus occiditur; *et vocatur nomen ejus verbum Dei*, quia per ipsum Deus Pater dixit, et facta sunt omnia, et per quem se mundo innotuit. De hac veste blasias ex persona angelorum ad ipsum Dominum loquentium sic ait: *Quare rubrum est indumentum tuum, et vestimentum tuum sicut calcantium in torculari?* (Isai. LXIII.)

VERS. 14. — *Et exercitus qui sunt in cælo*, id est in Ecclesia, fideles scilicet contra diabolum dimicantes, *sequebantur*, id est, imitabantur, *eum in equis albis*, videlicet in corporibus mundis quæ ab illicitis refrenantur, et stimulo charitatis ad bona iunguntur, *vestit bysso*, id est justitia, *albo profectu virtutum*, mundo a criminali macula.

VERS. 15. — *Et de ore*, id est de prædicatione, *ipsius præcedit gladius acutus*, divina videlicet sententia incidens pravæ cogitationes mentis, et illicitos corporis motus; vel Testamentum Vetus et Novum: *ut in ipso percussit gentes*, quosdam ad vitam, quosdam ad mortem. *Et ipse reges eos*, sanctos scilicet de virtute in virtutem, et malos puniens *in virga ferrea*, id est inflexibili justitia; *et ipse calcat torcular vini furoris iræ Dei omnipotentis*, id est mortem, quæ ab irato Deo primo homini peccanti illata est, resurgens destruxit. Vel torcular tribulatio intelligitur, quam, id est in qua positos sanctos calcet, dum ampliât; quam Deus iratus Adæ peccanti intulit, et juste in propagine ejus extendit; sed vinum in cellario Dei ponendum sunt, quo positi non erunt vinum furoris, sed gratiæ.

VERS. 16. — *Et habet in vestimento*, id est in humanitate, *et in femore suo*, in humano scilicet corpore, quod de Virgine habuit sine virili semine, ut ostendat se de vera progenie priorum Patrum carnem habuisse: *scriptum indelebiter Rex regum*, id

est sanctorum qui se et alios regunt, *et Dominus dominantium*, id est dominium exercent super subditos. Matthæus generationem illius per reges describit, per David scilicet, et posteros ejus. Vel in cordibus fidelium, qui sunt sibi vestimentum et filii, scriptum est *Rex regum*. Ostensa dignitate Christi, per quam diabolum expugnare poterit, subdit admonitionem de præsentibus. Ac si aperte dicat: Isti tali adhærent fideles. Iterum subsequenter ait:

VERS. 17. — *Et vidi*, id est intellexi, illos centum quadraginta quatuor millia, prædicatores scilicet Veteris et Novi Testamenti, istud docuisse, auditores suos videlicet; *unum angelum*, id est Eliam et Enoch unum et idem prædicantes; *angelum dico, stantem in sole*, ipsos scilicet prædicatores, non in absconso, sed coram omnibus populis in aperto perseverantes in Christi prædicatione, quia illius gloria in toto orbe terrarum diffusa est. *Et clamavit voce magna, dicens omnibus avibus*, id est fidelibus qui agiles et leves sunt in promotione honorum operum, et cælestia contemplantur; *quæ volant per medium cæli*, videlicet per catholicam fidem, quæ est communis in Ecclesia. *Venite ergo, o fideles*, bene operando, *congregamini* compage charitatis in eadem fide, non diversas hæreses sequentes, sicut mali. Vel, de diversis mundi partibus venite ad *cænam magni Dei* complendam, id est ad ipsum Deum qui vobis refectio erit:

VERS. 18. — *Ut manducetis carnes*, videlicet ut prædicando detis: *unus carnalis delectationes*. Aliter: *Venite, ut manducetis carnes regum, et carnes tribunorum*, id est ut delectemini in cruciati, tam majorum, quam minorum; *et carnes fortium in corpore, et carnes equorum*, scilicet carnalem sensum brutorum hominum ab hæreticis deceptorum, et aliis subditorum, *et sedentium in ipsis*, id est dominantium illis, videlicet hæresiarcharum prælatorum; *et omnes omnium (liberorum)*, id est regum; *ac servorum*, scilicet tribunorum; *et pusillorum ac magnorum*, id est inagis et minus fortium. Et contra apertam prædicationem Enoch et Enoch docebant centum quadraginta quatuor auditores suos venturum Antichristum. Quam dicitur: *O fideles, multum debetis esse solliciti ut ad hanc cænam Agni venire possitis*, quia nisi bene pugnaveritis, diabolo succumbetis, qui pro viribus paratus est nocere vobis: quem tamen auxilio Dei superare poteritis. Sequitur:

VERS. 19. — *Et vidi bestiam et reges terræ*, id est Antichristum et apostolos ejus, *et exercitus eorum*, scilicet omnes obedientes ei, *congregatos ad faciendum prælium cum illo qui sedebat in equo*, contra Christum videlicet Deum et hominem, et contra suos, *et cum exercitu ejus*, id est cum membris illius. Et quibus armis? Blasphemiis scilicet, et tribulationibus, et miraculis.

VERS. 20. — *Et apprehensa est bestia a magnitudine Dei*, id est æternaliter punita; *et cum illa pseudopropheta*, scilicet multitudo discipulorum

Antichristi: qui pseudopropheta fecit signa coram ipso Antichristo, quibus seduxit eos, qui in eum credunt, qui et acceperunt characterem bestiae, id est fidem, qui et adoraverunt imaginem ejus, ut Judaei, qui cum gaudio illum suscipient. *Vivi missi sunt hi duo*, scilicet diabolus et Antichristus cum suis discipulis, in stagnum ignis ardentis et sulphuris, ut semper vivant in fetidis et tenebrosis poenis. Majores poenas patientur isti, quam alii, ad similitudinem illorum qui vivi comburantur.

Vers. 2'. — *Et caeteri*, id est sequaces eorum qui minori poena patientur, *occisi sunt in gladio*, scilicet per gladium verbi Dei, *sedentis super equum album*, super corpus videlicet sine peccato, qui procedit de ore ipsius, id est de praedicatoribus illius. Vel illi qui erunt caeteri, scilicet qui non sunt ex parte diaboli vel Antichristi, sed ad Deum conversi; sunt occisi mundo, et vivunt Deo. *Et omnes aetes (saturate sunt carnibus eorum)*, id est omnes sancti delectati sunt de poena illorum, vel de profectu fratrum. Unde est illud: *Videbunt justi, et timebunt, super eum ridebunt, et dicent: Ecce homo qui non posuit Deum adiutorem suum (Psal. LI).*

CAPUT XX.

Dicta damnatione Babylonis et Antichristi, et pseudoapostolorum, subjungit damnationem ipsius diaboli, et proponit causam, quare, et tempus quo damnabitur, et quis illum possit vincere: ille scilicet qui in humili adventu potuit illum ligare quanto tempore voluit, jam glorificatus eundem omnino destruere poterit. Et ne aves, id est sancti et caeteri fideles possent ab istorum impietate et prava persuasionem destruere,

Vers. 1. — *Vidi*, scilicet intellexi Christum descendentem, id est humiliter se in carne, et condescendentem eis, *de caelo* videlicet de divina misericordia, *habentem clavem abyssi*, id est potestatem, et *catenam magnam*, ligaturam scilicet incomparabilem, et inevitabilem potentiam quae omnia vincit, *in manu sua*, id est in operatione passionis resurrectionis suae. Alyssum dicit tenebrosa terra Impiorum, vel ipsum diabolum, quem Dominus aevire permittit, et ne tantum noccat, quantum cupit, refrenat.

Vers. 2. — *Et apprehendit draconem*, scilicet peccasse ostendit, dum se immune a peccato ille occidit: draconem dico, id est diabolum fortem et potentem contra humanum genus: *serpentem antiquum*, qui a principio mundi fraude decepit primum hominem, *qui est diabolus*, deorsum fluens in se, et *Satanas*, scilicet adversarius ad alios; et *ligavit eum*, priori videlicet dignitate privavit, *per annos mille*, a tempore scilicet passionis suae usque ad Antichristum: quo tempore possunt homines pro modulo suo perfecti fieri, quia ejectus a fidelibus, in malis hominibus cepit dominari atrociter. Hinc in Evangelio legitur, quod intravit in porcos (Matth. VIII).

Vers. 3. — *Et misit in abyssum*, id est in corda

A infidelium occulto suo judicio. Millenarius numerus pro perfectione rei ponitur. Unde legitur in psalmo: *Verbi quod mandavit in mille generationes (Psal. CIV)*. Ideo igitur hic numerus propter sui perfectionem omne hoc praesens tempus significat a passione Domini usque ad finem saeculi. Iterum subjungit, dicens: *Et clausit*, id est, licentiam egrediendi interdixit, *et signavit*, sigillum posuit, id est signum sanctae crucis super eum, quod signum sic ipsum diabolum superat, ut eum a fidelibus repellat: ad hoc videlicet ut ipse diabolus aeternaliter pereat, *et ut non seducat amplius gentes*; eos scilicet qui in Dei praedestinatione sunt salvandi, et sic a toto parte intelligitur: *donec consummentur mille anni, id est, donec Antichristus veniat*. Sciendum quod similiter Abraham et alii fidelibus diabolus fuit ligatus, sicut in istis praesentibus; sed in illis ligavit eum spes futuri Christi, in istis vero ipse Christus adveniens. *Post haec*, id est post mille annos, oportet illum solvi, quia Deus ita constituit, *modo tempore*, ideoque non est timendus. Oportet itaque illum solvi, ut recipiat potestatem quam habuit ante adventum Christi, per tres annos et dimidium. Tunc enim exiet seducere gentes, quia comparatione illius seductionis ista quae nunc agitur, seductio esse denegatur. Unde ait beatus Ambrosius: *ideo permittitur modico tempore solvi diabolus, ut Dei virtus, et diaboli infirmitas et impotentia manifestetur. Virtus Dei servos suos facit fortes et patientes, infirmitas autem diaboli vincitur a puellis et infantulis.* Et quia beatus Joannes dixerat diabolus solvendum, ne fideles desperarent, dicit eos futuros iudices diaboli et suorum membrorum.

Vers. 4. — *Et ligato diabolo*, a tempore videlicet passionis Christi usque ad Antichristum, *vidi sedes*, scilicet minores fideles solutos praelatis suis obedire paratos, *et sederunt praelati super eas* ad iudicandum in subditos, *et hoc ideo*, quia *judicium datum est illis*; Deus videlicet injunxit eis hoc iudicium. *Et vidi animas decollatorum*, quae propter excellentiam dicuntur visae, *propter testimonium Jesu*, id est humanitatis, *et propter verbum Dei*, scilicet divinitatem, *et vidi illos, qui non adoraverunt bestiam*, id est Antichristum, *neque imaginem ejus*, scilicet apostolos illius, *nec acceperunt characterem in frontibus suis*, id est signum ejus manifesta confessione, *aut in manibus suis*, videlicet in operatione, sed vixerunt Antichristum, *et vixerunt et regnaverunt*, hi omnes *cum Christo mille annis*, id est omni tempore vitae suae, et ideo iudicabunt cum eo. Non ideo vivent et regnabunt in futuro, sed etiam in hoc praesenti saeculo, ex quo interfecit sunt, vixerunt et regnaverunt cum Christo. Ac si apertius diceret: *Vidi in tempore hujus ligationis, scilicet a passione Christi, quo tempore fuit ligatus diabolus; vidi Ecclesiam ad bene operandum ita solutam: et in hoc eodem tempore illos qui pro Christo moriuntur, vidi statim in gloriam intrare, et nunquam ad inferos descendere, sicut Abraham*

et cæteri prophetæ descenderunt, quamvis justi A fuerint. Sequitur :

VERS. 5. — *Et cæteri mortuorum*, id est in anima mortui, non vixerunt, et hoc ideo quia æternas poenas patientur. *Donec consummentur mille anni* : donec videlicet finiatur æternitas, quæ nunquam finiatur. *Hæc est resurrectio prima* : scilicet ut anima diabolum et peccatum vincat, et in carne mortificata vivens, virtutes acquirat ad differentiam illius videlicet resurrectionis quæ erit simul in anima et corpore. Et, si omnes perfecti esse non possunt, nec in eadem claritate futuri sunt ; tamen

VERS. 6. — *Beatus est*, quia beatitudinem consequetur, et *sanctus*, quia in ea erit firmus, qui habet partem in resurrectione prima, cujus partes sunt eleemosynas dare, jejunare et divinæ contemplationi inhærere. Et vere beati in quibus prima resurrectio partem habet, quia in his secunda mors, id est æterna damnatio quæ erit in corpore et in anima, non habet partem vel potestatem, quia in nullo contristabuntur. Sed illi qui cum Christo non vivunt, neque vincunt, non erunt beati, sed potius infelices, quia non habent partem in prima resurrectione. Mors secunda dicitur, quando corpus et anima simul puniuntur. Iterum subjiciens, ait : *Sed erunt sacerdotes Dei et Christi*, æternas scilicet laudes offerentes Trinitati, id est Deo Patri, et Filio, et Spiritui sancto ; *et regnabunt cum illo mille annis*, scipsos videlicet semper in melius regent : et non solum post mille annos, quibus non est dubium, sed etiam in istis mille annis regnabunt cum Dei Trinitate, et Christi humanitate, quæ passa est pro humani generis salute. Sed

VERS. 7. — *Cum consummati fuerint mille anni, solvetur Satan*, id est recipiet priorem potestatem de carcere suo, scilicet de cordibus reproborum in quibus modo ligatus est, ne pro suo velle sæviat : et *exibit*, videlicet exercebit potestatem, et *seducet*, a Christo scilicet ad se ducet gentes, quæ sunt super quatuor angulos terræ, scilicet Gog, quod interpretatur tectum, et Magog, quod interpretatur detectum, ut per hos duos populos intelligamus occultos et manifestos Ecclesiæ persecutores, quorum (Gog et Magog) est numerus ita infinitus, sicut arena maris, et qui sunt ita steriles et infructuosi, sicut arena maris. Ad litteram has duas gentes prius seducet, et per eas ad alias procedet. Quidam dicunt has gentes esse Getas et Massagetas. Et congregabit eas in prælium, non loqualiter sed mente.

VERS. 8. — *Et ascendent*, scilicet diabolus et membra ejus, id est Gog et Magog superbient, *super latitudinem terræ*, id est in omni orbe ; et quasi invadentes intrare non poterunt, sed *circuibunt castra sanctorum*, id est sanctos semper paratos ad spirituale bellum ; *et civitatem dilectam*, videlicet eosdem sanctos virtutibus a Deo munitos, et unanimes in bello. De hac civitate dicitur :

Non potest civitas abscondi supra montem posita (Matth. v).

VERS. 9. — *Et descendit ignis de cælo*, id est repentinus interitus, et *devoravit eos*, quia cito peribunt : *et diabolus, qui seducebat eos, missus est in stagnum ignis, et sulphuris*. Quasi a Deo ignis de cælo descendit, cum ex divini Verbi prædicatione reprobis livor invidiæ accrescit, et sic ipsa prædicatio quæ justis est vita, reprobis est damnatio perpetua. Missus est ergo diabolus in stagnum ignis et sulphuris, ubi est bestia, id est Antichristus.

VERS. 10. — *Et pseudopropheta*, id est falsi prophetæ ejus, et discipuli *cruciabuntur die ac nocte*, respectu scilicet gloriæ justorum, quæ est dies et pœnarum suarum quæ sunt nox in sæcula sæculorum : Amen. Vel dies et nox ponitur pro variatione pœnarum. Dicta destructione diaboli et subrum membrorum, subjungit destructionem mundi ad majorem pœnam impiorum. Competit enim ut, destructis malis hominibus, mundus etiam destruat, scilicet incommoditates mundi, secundum quod ab eis fuerat corruptus.

VERS. 11. — *Et vidi thronum*, id est Ecclesiam, magnum, multitudine, candidum per immortalitatem et impassibilitatem, perfectiores videlicet et majores sanctos, qui facti candidi et immortales et impassibiles, erunt in die judicii thronus Dei. *Et vidi sedentem super thronum*, scilicet Christum requiescentem et judicantem in supradictis suis sanctis, a *cujus conspectu fugit terra*, ab hac specie, et *cælum*, id est aer, et *locus*, videlicet status iste, non est inventus amplius ab eis ; quia terra non habebit amplius montes et vales, nec ædificia, nec erit sicut modo ponderosa, nec poterit amplius talia sustinere corpora, qualia modo sustinet ; neque aer erit amplius ita modo lucidus, modo obscurus, modo dies, modo nox, sicut nunc est. Unde ait beatus Paulus : *Præterit figura hujus mundi (I Cor. vii)*. Sæpe locutus de glorificatione sanctorum et de pœnis impiorum, non fecerat mentem corporum, videlicet si deberent glorificatione puniri, quod hic aperte ostendit.

VERS. 12. — *Et vidi mortuos magnos et pusillos*, id est malos tam majores quam minores, *stantes* scilicet corporaliter, in *conspectu throni*, quia sancti omnino conspicient merita singulorum, et *libri aperti sunt*, scilicet divinarum præceptorum, quando dicent : *Et nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam : ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, et inter sanctos sors illorum est (Sap. v)*. Et *alium liber apertus est*, id est conscientiæ singulorum, qui *ex vita*, scilicet vere viventium. Vel Christus est liber *vite* qui tunc omnibus apparebit potens, et suis dabit vitam. Vel liber præscientiæ Dei est, quia tunc aperte scient mali se non prædestinatos esse ad vitam quam in mundo existentes sibi promittebant. Vel liber apertus sunt divina præcepta, quæ quia agere prætermiserunt impii, scient se pro merito puniri. Vel libri aperti, ut diximus, con-

scientiæ sunt singulorum, quæ omnibus aperta erunt. *Et iudicati sunt mortui ex his quæ scripta erunt in libris*: per comparationem videlicet sanctorum impii damnabuntur, qui legent in illis quæ agere noluerunt. Iudicati sunt ergo secundum opera eorum, quia aliis major pœna dabitur, aliis minor.

VERS. 13. — *Et dedit mare*, id est reddet vitam mortuos suos, scilicet corpora mortuorum quæ erant in eo. Vult aperte ostendere, corpora mortuorum ubicunque fuerint projecta, in illo iudicio vivificari. *Dedit ergo mare*, scilicet mundus iste, mortuos suos, id est corpora mortuorum quæ erant in eo. *Et mors*, id est diabolus, *et infernus*, scilicet tenebrarum locus, *dederunt mortuos suos*, animas videlicet mortuorum, qui, vel quæ in ipsis erant: *et iudicatum est de singulis secundum opera eorum.*

VERS. 14. — *Et infernus*, id est profundus in vitiis, *et mors*, scilicet diabolus, *missi sunt in stagnum ignis*. *Hæc mors secunda est.* Ac si patenter dicat: Cavete vobis a morte prima, id est a peccato, quia ex illa prima sequitur hæc vera mors.

VERS. 15. — *Et qui non est inventus in libro vitæ, scilicet scriptus*, id est ad vitam æternam prædestinatus, *missus est in stagnum ignis.*

CAPUT XXI.

In hac septima visione agit de innovatione elementorum, et glorificatione sanctorum, describens merita per quæ sancti ita glorificandi sunt.

VERS. 1. — *Et vidi cælum novum*, id est aerem novum statum habentem, scilicet immobilem, fulgure et tonitruis carentem et nullam varietatem lucis ac tenebrarum recipientem, et purgatum ab omni sorde per ignem qui sicut diluvium transcendet omnes montes. Unde ait magister Anselmus (86): « Cælum, sol, luna, stellæ, aquæ, quæ modo festinant cursu irretardabili, quasi cupientes in novum statum immutari; tunc fixa stabiliter erunt et quietæ, et immutabili glorificatione ornata. Cælum gloriam solis induet, et sol septemplex plus quam nunc fulgebit. Unde Isaias propheta ait: Erit lux unius diei, scilicet æternitatis, sicut lux septem dierum. Luna et stellæ vestientur ineffabili splendore (Isai. xxx). Aqua vero, quæ corpus Christi tangere meruit et in baptismo lavit, omnem crystallo decorem transcendet. Terra quæ in gremio suo Dominicum corpus confovit, tota erit ut paradus: et quia sanctorum sanguine est irrigata, odoriferis floribus, videlicet liliis, rosis, violis, immarcescibiliter erit perpetuo decorata. Quæ terra prius fuerat, peccante homine, maledicta et spinis ac tribulis subjecta; tunc a Domino erit in æternum benedicta, et labor vel dolor non erit ultra. » Terra ergo similiter habebit novum statum. Nullos ut credimus, habebit montes,

nec silvas, nec ædificia, nec bestias, nec volucres, nec homines, nec cætera hujusmodi. Mundus penitus non interibit; sed frigus et æstus, grandines, turbines, fulgura, tonitrua et aliæ incommoditates, ut credimus, omnino interibant. *Primum ergo cælum*, ut dictum est, *et prima terra abiit*: ille videlicet status in quo prius erant, amplius non est necessarius secundum primum statum. *Et mare non erit*, id est collectiones aquarum jam perditæ priorum statum, nescio quomodo, sive per ignem sicut cætera elementa, sive sola Dei voluntate. Immutatio ergo aeris et terræ dubium non est, quin per ignem fiat; sed de aqua etiam a sanctis doctoribus dubitatur. Nam, ut prædictum est, purgationem in seipsa habere creditur.

VERS. 2. — *Et vidi civitatem*, id est Ecclesiam in æterna quiete et gloria positam, et ita munitam, ut nec diabolus, nec quisquam persecutor eam nocere prævaleat; *civitatem*, dico, *sanctam Jerusalem*, id est firmam et sine fine in gloria statutam, præsentialiter et plene videntem æternam pacem, id est Deum qui pax est ad se pervenientibus; *novam*, scilicet immortalem et impassibilem, *descendentem de cælo*, quia Ecclesia humiliter intelligit, omnia quæ habet, sola Dei gratia percepisse; *a Deo paratam sicut sponsam ornatam viro suo*. Sicut enim sponsus præparat sponsæ munera antequam eam ducat uxorem, ita Christus Ecclesiæ fidem, et virtutes, et bona opera, antequam eam in gloria suscipiat. Cum dixisset se vidisse innovationem elementorum et glorificationem sanctorum; quia incognitum erat et incredibile, subjungit auctoritatem sanctorum Patrum qui hæc prædixerunt.

VERS. 3. — *Et audivi*, inquit, *vocem*; id est admonitionem, *magnum*, quia de secretis agit de throno, ab illis videlicet in quibus Deus principaliter sedet, *dicentem*: *Ecce tabernaculum Dei cum hominibus*, scilicet in evidenti est quod in eadem gloria qua est humanitas Christi, in qua Deus verbum habitat et militavit, erunt homines pro modulo suo, qui ipsum fuerint imitati, et bene ratione usi. Unde ipse ait in Evangelio: *Pater, rolo ut ubi ego sum, ibi sint et hi mecum* (Joan. xvii). Et sicut alibi ait: *Ubi fuerit corpus, illuc congregabuntur et aquilæ* (Matth. xxiv). *Et ipse habitabit cum eis*, non ad tempus sed æternaliter; *et tunc ipsi populus ejus erunt*, in nullo videlicet offendentes, *et peccata committentes*, quod esse non potest dum in carne vivunt; *et ipse Deus*, etiam secundum deitatem præsens eis, *erit cum eis eorum Deus*, videlicet quia ipsi nunquam peccabunt, et ipse nunquam recedet ab eis.

VERS. 4. — *Et quia erit ibi gloria et nulla tristitia, absterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum*, quia non erit amplius causa aliqua quæ eos faciat lacrymari. Primus homo ea lege conditus est

in paradiso, ut, si non peccasset, immortalis mansisset, et, completo dierum numero, ab illo paradiso terreno, absque mortis interventa transiret ad patriam caelestem. Si autem peccaret, mori posset. Vere itaque absterget Deus omnem lacrymam in caelesti paradiso ab oculis justorum, quia ibi *mors non erit ultra*, id est dissolutio animæ et corporis sicut in paradiso terreno; *nec lacrymæ*, quia nec causa lacrymarum; *neque luctus*, scilicet poenitentialis fletus peccatorum; *neque clamor*, id est aliqua inquietatio; *neque dolor*, mala videlicet conscientia peccatorum, *erit ultra*, quæ [quia] *prima abierunt*, scilicet quia jam non est locus eorum, cum peccata non sint de quibus hæc incommoda procedebant, quæ prius regnaverunt.

VERS. 5. — *Et dixit qui sedebat in throno.* Posita auctoritate sanctorum de hac innovatione, ponit etiam auctoritatem ipsius Dei dicentis: *Ecce nova facio omnia*, superius dicta. *Et dixit mihi*: O Joannes, *scribe*, scilicet in corde tuo et in cordibus aliorum. *Scribe ergo, quia hæc verba fidelissima sunt*, scilicet habilia ad credendum, et leviter ac cito creditur eis; *et vera*, quia complebuntur.

VERS. 6. — *Et dixit mihi*: *Factum est*, scilicet completa sunt quæ complenda fuerunt. Et ne beatus Joannes quæreret quid post illam innovationem futurum esset, dicitur sibi nihil restare faciendum. Quasi diceret: O Joannes, ne quæras scire quid fiet post omnium rerum innovationem, nam factum est totum; et hoc potes per hoc scire, quia *ego sum Alpha et Omega*, hoc est, *initium et finis*. Ac si diceret: Hanc innovationem facere potero, quia per me sunt omnia facta, et in me consummabuntur. Et ad hanc innovationem debent omnes festinare, quia *ego sitiendi*, id est desideranti, *dabo de fonte*, scilicet de meipso, qui sum principium omnis beatitudinis, *aquæ vivæ*, quia vivere facit; et *dabo eam gratis*, id est per solam gratiam.

VERS. 7. — *Et qui vicerit*, peccata scilicet et vitia, *possidebit hæc*, id est firmiter obtinebit supradicta bona, quia ego non dabo ea sitiendi, scilicet desideranti ad horam, sed jugiter perseveranti. *Et ero illi Deus*, id est æterna satietas, *et ille erit mihi filius*, quod supra populus.

VERS. 8. — *Timidis autem, et incredulis*, id est videlicet qui timore poenarum fidem accipere fugiunt, vel acceptam relinquunt, de hac innovatione desperantibus: *et execratis*, id est excommunicatis; *et veneficis*, scilicet magis erit æternus dolor. Vel possumus eos intelligere, qui humana potestate aliis dominantur. De quibus ait Dominus in Evangelio: *Reges gentium dominantur eorum: et qui potestatem habent super eos, venefici vocantur* (Luc. xxi), id est malefici. Sunt etiam in pace Ecclesiæ timidi, qui metu principum sæcularium hominum bona operari metunt. De quibus dicitur: *Illuc trepidaverunt timore, ubi non erat timor* (Psal.

A xiii). *Homicidis ergo, et fornicatoribus, et veneficis, et idololâtris, et omnibus mendacibus*, illis videlicet quibus mendacium est in usu, *pars illorum erit*, id est participantibus erunt vel plus vel minus, *in stagno ardentis igne et sulphure; quod est mors secunda*.

Dicit beatus Augustinus (67), octo esse genera mendaciorum; sed tamen nullum mendacium est, quod peccato careat. Unde scriptum est: *Os quod mentitur occidit animam* (Sap. i); et *perdes eos qui loquuntur mendacium* (Psal. v). Nonnulli tamen adstruere nituntur non esse peccatum, si pro justitia mendacium proferatur, sicut legimus factum in Ægypto de obstetricibus (Exod. i). Et de Raab fuit quidem peccatum, sed opere misericordiæ est purgatum. Pejus enim fuisset, si eos proderet ad mortem, quam quod eos negavit et mentita est (Jos. ii, vi). Unum sane firmiter debemus tenere, nullum mendacii genus inultum manere quod hic laxatum non fuerit per poenitentiam, aut aliquo pietatis opere. Descripta gloria quam habituri sunt sancti, dicit quo merito vel quo auxilio illam sint accepturi.

VERS. 9. — *Et venit ad corda justorum unus de septem angelis*, scilicet Christus, *habentibus phialas plenas septem plagis novissimis, et locutus est mecum, dicens: Veni*, id est amplia tuum intellectum et ostendam tibi sponsam uxorem Agni; videlicet quo merito *fideles debent* pervenire ad hanc supradictam innovationem; *et quare Ecclesia sit sponsa, et quare sit uxor Agni*. Et ut melius crederetur mihi,

VERS. 10. — *Sustulit me in spiritu*, per intellectum veteris et novæ legis, *in montem magnum et altum*. Christus est mons, quia munimentum suorum; magnus, quia totum mundum implet; altus, quia est insuperabilis. *Et ostendit mihi super illum montem civitatem*, id est Ecclesiam ad jure vivendum collectam, et sanctis virtutibus munitam; *et sanctam*, scilicet firmam et stabilem in suo proposito, *et magnam*, videlicet potentem superare adversarios; *Jerusalem*, id est videntem et plantantem æternam pacem, *descendentem de Deo*, scilicet de Dei secreto.

VERS. 11. — *Habentem claritatem Dei*, videlicet cognitionem de Deo; quia spiritu in cælis conversans, eadem Dei claritate potitur qua et angeli. Et vere clara civitas illa, id est sancta Ecclesia; quia *lumen ejus simile est lapidi pretioso*, lucem videlicet habet pro modo suo similem Christo, qui fuit et est in proposito firmus, et lucens virtutibus, præbens pascua suis fidelibus. Unde est illud: *Dominus regit me, et nihil mihi deerit; in loco pascuæ ibi me colloca* (Psal. xxi). Est ergo lumen Ecclesiæ tanquam *lapidis jaspidis* propter virorem fidei atque constantiam; *sicut crystallus*, quia ejus fides perspicua est omnibus. Nam sicut jaspis durus est et viridis sic Ecclesia viret fide, et in ea firma est.

Vers. 12. — Et vere sancta et firma erat, quia *habebat murum*, id est Christum defensorem qui magnus est in Sion, et altus cum Patre: magnus secundum humanitatem, altus secundum divinitatem. Vel murus civitatis hujus, id est Ecclesiae, sunt defensores, qui magni bene vivendo, et alti, scilicet insuperabiles, et potentes ad persecutores superandos. Et hæc civitas non solum per murum patet esse magnam, sed etiam per portas, id est per duodecim patriarchas, per quorum exemplum alii ad fidem introducuntur. Per hoc etiam patet hæc civitas esse magnam, quia *et in portis*, id est in fide, et in vestigiis patriarcharum et prophetarum, *habebat angulos duodecim*, id est apostolos qui sunt anguli, id est aliorum defensores. *Et nomina scripta*, id est omnes fideles tenentes quatuor Evangelia et fidem sanctæ Trinitatis sunt in memoria: *quæ sunt nomina duodecim tribuum Illiorum Israël*; quia omnes fideles sunt fundati et quasi inscripti in prophetis et patriarchis, et in dilectione priorum Patrum constant. *Nomina dico scripta in portis quæ sunt nomina duodecim tribuum filiorum Israël*, id est omnium eorum qui spiritualiter tam in veteri quam in nova Ecclesia sunt filii et imitatores videntium Deum, et exempla sanctorum patriarcharum, prophetarum, et apostolorum sequentium, qui Deum contemplabantur.

Numerus etiam duodecim portarum, quæ per quatuor mundi partes suo ternario numero comprehenduntur, ad ministerium pertinet duodecim apostolorum, per quos fides Trinitatis diffunditur per orbem quadripartitum. Civitas ergo illa, ut dictum est, hujusmodi habebat duodecim portas:

Vers. 13. — *Ab oriente videlicet erant portæ tres*, per quas ingrederentur Judæi de quibus ortus est Dominus; vel ab infantia ad cultum Dei venientibus. Oriens Judæi in hoc loco intelliguntur, a quibus Sol Justitiæ ortus est. In his itaque sunt portæ tres, quia his primum fides sanctæ Trinitatis est. *Et ab aquilone portæ tres*, per quas ingrederentur gentiles, qui frigidi et steriles erant, ad civitatem in senectute venientes. Aquilo igitur frigidas gentes designat, quæ post Judæos crediderunt. *Et ab austro*, id est in juventute venientibus portæ tres, per quas fideles ingressuri erant ab adventu Domini usque ad occasum, id est usque ad ultimam ætatem mundi, in qua Elias et Enoch quatuor evangelia et fidem Trinitatis prædicabunt. Ab austro ergo sunt portæ tres, id est a claritate fidei, quæ est ab adventu Christi. *Et ab occasu portæ tres*, in decrepita ætate venientibus. Ab occasu ergo sunt portæ tres, id est ab ultima ætate mundi quæ per Eliam et Enoch fidem Trinitatis recipient.

Vers. 14. — *Et murus civitatis*, id est fides Christi quæ munit ipsam civitatem, *habens fundamenta duodecim*, scilicet duodecim patriarchas per quos fundatur; quia illi primi hanc fidem tenuerunt, et in illis innituntur quicumque ad fidem ac-

cedunt. Et in ipsis duodecim fundamentis, id est in patriarchis et prophetis, scilicet in memoria et prædicatione eorum, *nomina duodecim apostolorum et Agni*, id est memoria Christi quem prædixerunt venturum, et memoria apostolorum atque omnium retinentium quatuor Evangelia et fidem Trinitatis. Quam fidem enim isti tenent, illi venturam intellexerunt et prænuntiaverunt. Unde Isaias ait: *Eccæ Virgo concipiet, et pariet filium, et vocabitur nomen ejus Emmanuel (Isa. vii).*

Vers. 15. — *Et qui loquebatur metum*, scilicet angelus in persona Christi ad beneplacitum meum, *habebat mensuram arundineam auream*, id est divinam Scripturam Dei sapientia compositam, quæ tangit et illustrat corda fidelium; *ut metiretur civitatem*, quia non omnes erant æqualis meriti quos per divinam sapientiam metiebatur. Ad hoc ergo metiebatur civitatem, ut secundum mensuram daret prælatis et subditis intelligentiam ipsarum Scripturarum pro capacitate utentium. *Et portas ejus*, id est illos qui alios introducunt ad fidem; *et murum*, scilicet defensores aliorum.

Vers. 16. — *Et civitas in quadro posita est, et longitudo ejus tanta est quanta et latitudo.* Quatuor latera civitatis sunt fides, spes, charitas et operatio; quæ æqualia sunt, quia quantum quis credit, tantum sperat, et tantum diligit; et quantum diligit, tantum operatur. Est ergo in quadro posita, quia robusta fide, longanimis spe, ampla charitate, et efficax est opere. Vel quatuor latera quatuor sunt principales virtutes quarum alia non debet excedere aliam in homine, scilicet prudentia appetendi bonum et vitandi malum, quam sequitur temperantia, ut a voluptatibus homo se retrahat. Post hæc fortitudo, ut quod intelligit operetur; dehinc justitia, ut sic suos actus temperet, ne nimis justus vel sapiens videatur. Iterum subsequenter ait: *Et mensus est civitatem*, id est præsentem Ecclesiam, *de arundine aurea*, id est per divinam Scripturam, *per stadia duodecim millia*, illi videlicet qui perfecti sunt in fide sanctæ Trinitatis, et quasi per stadia festinent ad caelestem patriam ex quatuor mundi partibus. Stadium locus cursus est, et notat tendentes ad bravium. Quadragenarius numerus in Scriptura sacra multimoda ratione habetur perfectus, propter jejunium Domini quadraginta diebus peractum, sive propter decalogum legis, et quatuor Evangelia, in quibus decalogi perfectio continetur. Quaternarius similiter numerus sacratus est, propter quatuor flumina paradisi vel quatuor libros Evangelii, etiam propter quatuor partes mundi, vel quatuor principales virtutes. Quantum ergo ad altiorem pertinet intellectum, mensura hominis quæ est angeli, recte Ecclesia mensuratur, quia videlicet gloria angelorum et hominum in caelesti beatitudine æqualis erit. Unde in Evangelio Dominus ait: *Neque nubent, neque nubentur: sed erunt sicut angeli Dei in caelo (Matth. xxii).* Vel ideo mensura hominis, quæ est angeli dicitur, qui

quot angeli remanserunt in cœlo post casum archangeli, tot homines de terra sunt ascensuri ad cœlos. Sequitur : *Longitudo*, id est fides vel longanimitas, et *latitudo*, scilicet charitas, et *altitudo ejus*, id est spes vel contemplatio, æqualia sunt.

Vers. 17. — *Et mensus est muros ejus*, id est, defensores aliorum, quantum laborent et pro se et pro aliis in legis mandatis, *centum quadraginta et quatuor cubitorum, mensura hominis, quæ est angeli.* Cubitus in quo est manus, operationem significat. Juxta litteram ostendit, angelum apparuisse sibi in specie hominis, ut aperte doceret (68) eum qui significabatur verum angelum, id est, Dei Filium, et verum hominem fuisse.

Vers. 18. — *Et erat structura muri ejus ex lapide jaspide*, id est ex fide constanti, quia, si aliquis ad hoc instruit, ut sit aliorum defensor, hoc habet ex fide quam fortiter tenet et prædicat, quod lapis viridis significat. *Ipsa vero civitas*, id est Ecclesia, *aurum mundum simile vitro mundo.* Aurum sapientiam designat, vitrum fidei puritatem, quia sancta Ecclesia ore promittit quod corde credit. Hæc verba non possunt referri ad præsentem Ecclesiam, in qua singulis conscientiarum occultæ sunt, sed quando, veniente Domino, *qui illuminabit abscondita tenebrarum et consilia cordium (I Cor. iv)*, singulorum conscientiarum cunctis manifestabuntur. Quidquid enim cogitatum fuerit ab aliquo, totum videbitur ab altero. Sicque unusquisque tunc erit conspicibilis alteri, sicut nunc esse non potest conspicibilis sibi. Dixerat in hac civitate esse muros, et portas, et fundamenta, et ipsos inter se alios majores esse, et alios minores. Hic autem exsequitur murus ipse qualis sit, et qualis ipsa civitas, et fundamenta, et portæ ipsine.

Vers. 19. — *Fundamenta mari civitatis sunt ornata omni pretioso lapide*, id est patriarchis et prophetis quos defensores Ecclesiæ habent fundamentum. Fuerunt decorati et ornati omnibus pretiosis virtutibus et firmis, et in eis *primum fundamentum fuit jaspis*, id est fides fortis et firma. Fundamentum primum est jaspis viridis, qui immarcescibilem fidei virorem significat. *Secundum est sapphirus*, similis sereno cœlo, qui percussus radiis solis ardentem emittit fulgorem. Significat altitudinem spei sanctorum quorum conversatio in cœlis est, qui et a vero sole innovati, ardentius æternam patriam quærunt, et alios quærere docent. *Tertium est chalcidomius.* Quasi palens ignis lucernæ nitet et fulget sub divo, non in domo; qui significat flammam charitatis internæ, quæ in abscondito bona agit; sed cum aliis prodesse jubetur, mox apparet quid fulgoris habeat intus; sculpsitibus resistit, ictu solis vel attritu digitorum excandens, ad se paleas trahit. Ita sancti cum valde atteruntur, et ardentiores fiunt, et a nullo vinci queunt, imo ad se paleas, id est fragiliores, trahunt. *Quartum*

A smaragdus est, nimis viriditatis, superans herbas et frondes. Qui lapis in frigore Scythiæ invenitur, id est fortis confessio ejusdem fidei inter adversa, quæ frigore signantur; quæ fides, quia tanta per evangelium mundo innotuit, quarta dicitur propter quatuor Evangelia.

Vers. 20. — *Quintum est sardonyx* qui est niger inferius, in medio candidus, superius rubeus, et significat sanctos martyres, qui patiendo sunt rubei, interius conscientia candidi, sed sibi per humilitatem despecti. Quæ humilitas quia ex infirmitate corporis descendit, quod quinque sensibus agitur, quinta est. *Sextum est sardius*, sanguinei coloris; martyrum gloriam significat; ideoque sexto loco ponitur, quia Christus in sexta feria et hora fuit crucifixus. *Septimum est chrysolithus*, qui ut aurum fulget scintillasque ardentes emittit, id est spiritualis inter miracula prædicatio. *Auro* enim superna sapientia; *scintillis*, exhortatio vel etiam miracula signantur. Quod quia per Spiritum sanctum fit, septimo loco ponitur. *Octavum est beryllus*, quo prædicantium perfecta operatio designatur; ut enim aqua sole percussa refulget. Quod non fit aliter nisi in sexangula poliatur forma; quia ex angulorum repercussione splendor acuitur. *Aqua* sensum hominis significat, splendor solis divinam sapientiam per quam amplius fulget. Sed neque humana neque divina sapientia perfecte lucet, nisi operibus consummetur. *Perfectio operum* per sex intelligitur, cum hoc numero opus mundi factum sit. Ille lapis urit manam tenentis; quia qui sancto viro conjungitur, ejus conversatione accenditur. *Nonum est topazius*, qui quanto rarior, tanto est pretiosior. Et est bicolor, ex auro scilicet et ætherea claritate maxime lucens; cum splendore solis tangitur, superans omnium gemmarum claritates, in aspectum suum singulariter provocans aspicientes. Quem si polis, obscuras; si naturæ suæ relinquis, clarior est. Nihil est eo charius inter divitias regibus.

Contemplativam vitam significat, quam sancti reges omnibus operum divitiis et gemmis virtutibus præferunt, et in eam maxime mentes dirigunt; tanto amplius, quanto frequentius divina gratia illustrantur. Ex interna charitate color aureus, et ex dulcedine contemplationis æthereus: quæ contemplatio attritu sæculi vel occupationibus sæcularis rei vilescit. Vix enim potest aliquis simul doloribus corporis agi, et tranquilla mente gaudia cœli contemplari. Et, sicut in octavo activa vita, sic in nono contemplativa, quæ est angelorum, quorum novem sunt ordines; vel quia a denario mercedis gradu abest, scilicet mortis. *Decimum est chrysolithus*, qui viridis est, et quædam aureæ mixturæ sunt in eo, et est purpureus cum guttis aureis. Nascitur quoque in India; et significat eos qui virorem æternæ patriæ charitate merentur, et aliis purpuram martyrii ostendunt; et qui exem-

plum Domini sequi merentur; in India, scilicet prope ortum solis sunt. Et quia cum Christo regnare expectant, in denario numero sunt, et decalogus implebitur per dilectionem quæ nona fuit (69). In chrysoptaso igitur opus martyrii indicatur et præmium. Undecimum fundamentum est *hyacinthus*, qui cum aere mutatur: in sereno scilicet perspicuus est, in nubilo marcescit; et indicat doctores ad alta levatos, sed ad utilitatem proximorum per charitatem condescendentes. Duodecimum fundamentum est *amethystus*, purpureus, misto colore violæ et rosæ: teniter quasdam flammæ fundens. Purpureus decor cælestis regni speciem tenet; viola sanctorum verecundiam, rosa pretiosam sanctorum mortem significat, qui inter adversa mente sunt in summo: qui non solummodo inter se, sed etiam ad inimicos flammæ charitatis refundunt. Significat igitur amethystus cælestis regni semper memoriam in humilium Dei servorum animo. Talia sunt fundamenta hujus civitatis, ut supradicta sunt.

VERS. 21. — *Et duodecim portæ duodecim margaritæ sunt*, id est unusquisque apostolorum duodecim, habebat simul omnes supradictos lapides, per singulas: ita quod unaquæque porta est una margarita. Et hoc exponit cundo per singulas. Ac si aperte dicat: Dixi esse duodecim portas; et cum ita sint, duodecim illæ portæ, id est apostoli eorumque imitatores prædicantes fidem sanctæ Trinitatis per quatuor mundi partes, et alios in Ecclesiam introducentes, per singulas, scilicet per instructionem singulorum doctorum sunt margaritæ; illi videlicet qui de quacunque mundi parte ad fidem Trinitatis vocantur, sunt splendidi virtutibus. *Et singulæ portæ*, id est singuli apostoli, scilicet omnes quotquot sunt, ex singulis supradictis margaritis vel lapidibus sunt; videlicet inveniuntur et fundantur in patriarchis et prophetis, qui ex omnibus supradictis lapidibus inter omnes ornati fuerunt. Tales sunt muri et portæ civitatis, ut dixi. Sed et platea civitatis, id est simplices in Ecclesia laxius mundo utentes sicut uxorati, sunt aurum mundum, sapientia videlicet et charitate pleni, et a criminali macula mundi, tanquam vitrum perlucidum, scilicet nullas sordes in se celantes. Plateæ igitur civitatis sunt humillimi in Ecclesia, quorum vita laxior est, non habentes hos supradictos lapides; sed tamen sunt aurum mundum, habent videlicet charitatem sine hypocrisi, et fidei puritatem, quod notatur per vitrum lucidum; vel quia possunt mali in operibus illorum nequitiam suam velut in speculo cognoscere.

VERS. 22. — *Et templum non vidi in ea*, id est locus orationis et obsecrationis, quæ ibi locum non habebunt. Ubi peccatum non erit, procul dubio nec hostiæ temporales erunt. Dominus enim Deus Pater omnipotens templum illius est, scilicet omni-

moda requies, et Agnus, id est, Filius ejus super quem immolabunt hostiam laudis.

VERS. 23. — *Et civitas illa non eget sole novi testamenti, neque luna testamenti veteris, ut luceant in ea.* Hic eget sancta Ecclesia ad ministerium diei ac noctis sole et luna, ibi vero non; quia Deus omnipotens plene illuminabit eam. Diu enim promissa claritas Dei Patris illuminavit eam: et lucerna ejus, id est lumen, scilicet humanitas continens in se deitatem ad illuminationem multorum, est Agnus, Dei videlicet et Virginis Filius.

VERS. 24. — *Et ambulabunt gentes in lumine ejus*, id est perseverabunt æternaliter in illa claritate, in spe videlicet luminis ejus, vel per radios cognitionis illius quos jam habent. Et tanta erit illa lux in futuro, quod usque ad finem mundi ambulent gentes; illi videlicet qui gentiliter vixerunt, dimissa gentilitate ambulabunt semper, id est promovebunt se de bono in melius. *Et reges terræ*, scilicet rectores Ecclesiæ qui seipso et alios regunt, afferent gloriam suam, id est acquisitos Deo pro quibus coronabuntur, et honorem suum in illam civitatem, scilicet puritatem conscientie suæ pro ea habenda ad similitudinem victorum qui spolia in urbes suas transferunt. Hæc verba non ad remunerationem futuri, sed ad laborem præsentis temporis referenda sunt, quia sancti in ambulando tunc non laborabunt, sed post laborem beate viventes quiescent. Nunc itaque ambulant per lumen ejus, scilicet per Christi fidem cæterasque virtutes, ut postea pervenientes ad patriam, quiescant in ipso lumine, id est in ipsius Dei contemplatione.

VERS. 25. — *Et portæ ejus non claudentur per diem.* Hæc de futuro in præsentem. Aliquando subtrahitur prædicatio ne fures intrent et conculcent dum nox est, id est locus insidiarum. Sed quia ibi dies perpetua erit, omnis timor aufertur. Nox enim non erit illic, videlicet in futuro.

VERS. 26. — *Et sancti apostoli cæterique doctores afferent*, scilicet repræsentabunt Deo Patri gloriam, puritatem videlicet conscientiarum fidelium, et honorem gentium in illam, id est ipsas gentes propter sua bona opera honoratas. Dicta honestate civitatis, ne quisquam falsus frater ad aliquem horum graduum pertinere præsumeret, determinat qui sint intraturi, et qui non. Licet ergo portæ non claudantur, tamen

VERS. 27. — *Non intrabit in eam aliquid inquinatum*, id est cum aliis per consensum inquinatum, et faciens abominationem, scilicet aliquid criminale, et mendacium, videlicet qui delectatur in mendaciis inveniendis. Quid per singula referam? Nemo intrabit in eam, nisi illi qui scripti sunt in libro vitæ, id est in præscientia deitatis, et Agni, scilicet Dei et hominis Jesu Christi per quem dabitur illa vita scriptis in Dei memoria.

CAPUT XXII.

Postquam situm civitatis, dignitatem ejus, muros et fundamenta describit, ostendit etiam refectionem quam Deus ipsi civitati tribuit, et in præsentem et maxime in futuro, dicens :

VERS. 1. — *Et ostendit mihi fluvium aquæ vitæ, splendidum, id est copiosam refectionem sanctorum et in præsentem et in futuro : refectionem dico, scilicet aquam affluentem, id est æternam beatitudinem, tanquam crystallum, quia æternaliter fulgebunt sancti ; procedentem de sede Dei et Agni, de illis videlicet in quibus principaliter sedet Deus, quia in illis maxime et per instructionem eorum minores coronabuntur, id est in confessoribus, qui minores Deo conjungunt.*

VERS. 2. — *In medio plateæ ejus, eorum videlicet qui laxiori vita inceserunt. In specie aquæ notatur per ablutioem baptismi ad hanc beatitudinem pervenisse. Et ex utraque parte fluminis lignum vitæ, id est secundum utramque naturam Christi idem Christus sit suis lignum vitæ, cujus fructus primitivi fuerunt apostoli, afferens fructus duodecim, per singulos menses, scilicet prophetas et apostolos in fide Trinitatis per quatuor mundi partes fructificantes per singulas ætates, vel assidue, id est omni tempore, lignum dico reddens fructum suum, scilicet animarum refectionem. Christus est ergo lignum vitæ reddens fructum suum per duodecim menses, id est per duodecim apostolos, quia Christus dies vel annus, apostoli sunt horæ vel menses, sicut ipse in Evangelio ait : *Nonne duodecim horæ sunt dies ?* (Joan. xi.) Quasi diceret : Quia vos estis mihi subditi, mihi (70) prævideendum est vobis. Alia etiam ligna sunt ibi reddentia fructum suum, id est sancti qui reddunt pro meritis præmia sibi subditis. Et folia ligni, scilicet præcepta Christi quæ tegunt et ornant fructum, id est verba prædicationis ejus sunt ad sanitatem gentium, gentilium videlicet conversorum si implentur. Christus ergo reddet fructum, et apostoli eorumque successores post eos prædicando, per universum mundum spargent folia, id est præcepta ipsius Christi. Vel citra fluvium, id est in hac vita, habent lignum vitæ, scilicet corpus et sanguinem Christi in quibus reficimur, et ultra flumen, videlicet in futuro habebimus ipsam præsentem. Vel citra flumen accipimus tempus ante baptismum, per ultra, illud quod fuit post baptismum, ut ostendamus fideles in veteri et in nova lege salvatos per Christum quod præsignavit Moyses qui duxit filios Israel usque ad flumen Jordanis, et Jesu Nave qui de flumine Jordanis duxit eos in terram promissionis. Sequitur :*

VERS. 3. — *Et omne maledictum non erit amplius, id est subtractio gratiæ non erit amplius. Istud est maledictum legis : Maledictus qui non fecerit omnia verba legis (Deut. xxvii.) Sed et sedes Dei et*

(70) Clarius glossa collateral, mihi serviendum est, non vobis.

A Agni in illa civitate erunt : scilicet æternaliter requiescet Deus Pater, et Christus Deus et homo, et Spiritus sanctus, videlicet Trinitas unus Deus in illis : et servi ejus, non timore sed dilectione, servient illi laude æterna.

VERS. 4. — *Et videbunt faciem ejus, non in ænigmate, ut nunc, sed sicut est.*

VERS. 5. — *Et nox, id est prævaricatio vel ignorantia, ultra non erit. Et non egebunt lumine lucernæ, id est doctrina veteris legis vel alicujus mediocri prædicatoris, neque lumine solis, scilicet doctrina novæ legis vel alicujus eximii doctoris, quod repugnat ad egere lumine aliorum, quoniam Deus illuminabit illos, et regnabunt cum eo in sæcula sæculorum. Sicut in principio posuit commendationem visionis, sic et ad ultimum ponit. Iterum subjungit, dicens :*

VERS. 6. — *Et dixit mihi, scilicet idem angelus : Hæc verba, id est quodcumque verbis et figuris ostenditur, fidelissima, videlicet habita quibus fides adhibeatur, et vera sunt, quia implebuntur, et Dominus Deus spirituum prophetarum misit angelum suum ostendere servis suis, quæ oportet fieri cito. Quasi diceret : O Joannes, ideo bene credere debes quæ audisti et vidisti, quia ille qui in potestate habet dona sancti Spiritus, per quem locuti sunt prophetæ, misit angelum suum (71) non regibus nec philosophis, sed servis suis : quæ oportet fieri cito, id est remuneratio sanctorum, quia non possunt remanere inexpleta, scilicet in brevissimo hujus præsentis vitæ momento. Et vere cito fient, quia ipse dicit :*

VERS. 7. — *Eccè venio cito. Et hæc etiam dixit mihi : Beatus qui custodit, id est qui opere implet, verba libri hujus. Ac si apertius diceret : Quia velociter venturus sum et reddam unicuique secundum opera sua, Beatus, qui custodit verba libri hujus, ut dignus habeatur remuneratione perpetua. Sicut angelus Joanni, sic Joannes commendat hæc suis discipulis. Quasi diceret : Non propter me ostensa sunt mihi hæc, sed pro totius Ecclesiæ salute, ut vos mihi credatis. Angelus ergo mihi locutus est.*

VERS. 8. — *Et ego Joannes, qui nihil falsitatis soleo vobis nuntiare, audiri voces, et vidi hæc per figuras notata. Et postquam audissem, et vidissem, cecidi, id est humiliavi me, ut adorarem ante pedes angeli, qui mihi hæc ostendebat, id est pro hac causa.*

VERS. 9. — *Et dixit mihi, vide ne feceris : conservus enim tuus sum, et fratrum tuorum, scilicet prophetarum, id est prædicantium, et eorum, scilicet prædicantibus obedientium, qui fide et opere servant verba libri hujus : Deum adora, quia ipse solus est adorandus.*

VERS. 10. — *Et dicit mihi : Ne signaveris, id est*

(71) Supple. ostendere.

ne sigillavoris, sed propala omnibus *verba prophetiæ libri hujus*. Quia posset dici, quod malum esset prophetare malis, cum gravius essent puniendi, dictum est sibi ne ideo esset, quia bonum est. *Tempus ergo prope est*, in quo omnia discutientur. Igitur,

VERS. 11.—*Qui nocet, noceat adhuc*: scilicet post ostensionem libri ea quæ mali iuferunt, bonis inferant, et qui in sordibus est, scilicet in propria nequitia, *sordescat adhuc*; et qui justus est, bonum tribuens aliis, *justitiam faciat*, id est impensius tribuat *adhuc*: et qui sanctus est, *sanctificetur adhuc* proficiendo in melius. Permissivus modus est, non optativus neque imperativus. Sepe enim Deus omnipotens permittit hominem propter peccata præterita ruere ad graviora. Unde et Dominus per Psalmistam: *Non audivit populus meus vocem meam, et Israel non intendit mihi. Et dimisi eos secundum desideria cordis eorum, ibunt in adventionibus suis* (Psal. LXXX). In qua sententia aperte ostenditur præcessisse culpam inobedientiæ per quam a Deo permitti sunt ire in voluptates suas. Et vere, inquit, tempus breve est, quia

VERS. 12.—*Ecce venio cito, et merces mea*, id est meorum, *mecum est*, in mea videlicet consideratione, *reddere unicuique*, uni plus et alii minus, *secundum opera sua*. Et bene hoc potero facere, quia

VERS. 13.—*Ego sum Alpha et omega*, id est primus, in quo omnia principium habuerunt, et novissimus, in quo omnia consummabuntur, *principium scilicet, et finis*.

VERS. 14.—*Beati qui lavant stolas suas*, corpora scilicet et vitam in baptismo et in lacryosis pœnitentiis, *ut sit potestas eorum in ligno vitæ*, id est ut possint edere de ligno vitæ, *et per portas*, scilicet per fidem doctorum, *intrare in civitatem sanctam Jerusalem*, quia *hæc porta Domini, et justii intrabunt per eam* (Psal. cxvii): Quia dixerat: *Nocens noceat adhuc*; *sordens sordescat adhuc*: ne aliquis malus diceret, cum sim malus, quare me pœniteret, dicit: *Non solum sunt beati qui majorem habent perfectionem; sed etiam illi qui contaminaverunt stolas suas quas in baptismo acceperunt, si denuo laverunt eas, et eos peccasse pœniteat, beati erunt*. Sed,

VERS. 15.—*Foris canes*, scilicet oblatrantes, et garruli, *et venefici*, id est immundi et hæretici, *impudici, homicidæ, idolis servientes, et omnis qui umat, audiendo, et facit, inveniendò, mendacium*.

VERS. 16.—*Ego Jesus misi angelum meum*, id est nuntium, *testificari vobis hæc in Ecclesiis*. Et mihi ergo credendum est quia ego Jesus sum *radix secundum deitatem*, id est sustentamentum, *et genus David secundum humanitatem, stella splendida et matutina*, scilicet magna claritas annuntians diem, id est futuram beatitudinem per meam resurrectionem in mane factam.

VERS. 17.—*Et spiritus, et sponsa*, id est sancta Ecclesia, *dicunt: Veni*; sed *spiritus per* occultam inspirationem, et Ecclesia per apertam prædicationem omni homini qui est extra Ecclesiam, dicit:

Veni, scilicet ad notitiam hujus libri. *Et qui audit*, id est qui intelligit, non solum fidelibus, sed etiam omni homini infideli *dicat: Veni*. Et non tantum quilibet, sed ille tantum *veniat qui sinit*, id est credere desiderat. Et non veniat aliquis coactus, sed ille tantum *qui vult, accipiat aquam vitæ* per baptismum *gratis*, sine pretio videlicet meritorum, per quod baptismum itur ad æternam vitam. Postquam beatus Joannes commendationem hujus libri posuit per Deum Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, per angelum, per se, et per fideles, quia quosdam sciebat esse in Asia, qui pro suis erroribus fovendis aliquid adderent vel demerent, supponit excommunicationem, dicens: Et ego Joannes

VERS. 18.—*Contestor*, id est cum testimonio Dei Patris et Filii et Spiritus sancti dico *omni audienti verba prophetiæ libri hujus*: Si quis *apposuerit ad hæc* quæ non sunt apponenda, *apponet Deus super illum*, id est ad depressionem illius, *plagas scriptas*, scilicet memoratas, *in libro isto*.

VERS. 19.—*Et si quis diminuerit aliquid de verbis prophetiæ hujus, auferet Deus partem ejus de ligno vitæ*, id est de Christo vitæ datore, *et de civitate sancta, et de his quæ sunt scripta in libro isto*. Hoc ego dico, scilicet excommunico, et ille idem Christus

VERS. 20.—*Dicit qui testimonium perhibet istorum*: id est mecum excommunicat illum qui aliquid mutaverit. Dicit etiam Christus: *Amen*, scilicet vera sunt omnia supradicta. *Venite cito*. Quasi diceret: Cavete vobis, quia ego cito venio judicare sæculum. *Amen*, scilicet verum est quod dico. *Veni Domine*, precamur ad remunerandum. Hoc omnis Ecclesia loquitur in Joanne, optans ut Christus veniat ad judicium. Unde et quotidie in oratione Dominica postulat, dicens: *Adveniat regnum tuum* (Matth. vi).

VERS. 21.—*Gratia Domini nostri Jesu Christi*, id est, remissio peccatorum sit *cum omnibus vobis*, ab eodem Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus per omnia sæcula sæculorum. *Amen*.

In hoc loco beatus Joannes typum gerit prædicatorem, qui scientes hominem non posse justificari per legem sed per gratiam, optat ut eadem gratia semper cum Ecclesia permaneat. Nota quod hic beatus Joannes a gratia sumpsit initium, et in gratia posuit terminum, quia videlicet et præveniente Dei gratia salvamur, et subsequente justificamur.

Dignum est, fratres charissimi, ut omnipotenti Deo gratiarum actiones in commune persolvamus, cujus gratia nos præveniente, comitante, et subsequente, obscuritates verborum et arcana mysteriorum hujus veracissimæ revelationis, secundum quod a sanctis Patribus exposita sunt, ad eruditionem vestram descripsimus; quatenus fidem catholicam quam in baptismo per paternos Deo et sacerdotibus Ecclesiæ confessi estis, corde, ore et opere firmam teneatis, et, si necesse fuerit, pro Dei amore et proximi dilectione adversa pati non fugiatis. Hor-

tor etiam vos omnes Ecclesie fideles, qui Antichristi tempora visuri estis, ut Jesu Christo, Dei et Virginis Filio, devota mente adhaereatis, eique puram et incorruptam fidem exhibeatis, et neque temporalium rerum promissionibus, neque Antichristi vel ministrorum ejus terroribus ab integritate fidei ipsius Jesu Christi recedatis. Ipse ante omnia saecula ineffabiliter natus est de Deo Patre, ipse pro redemptione nostra dignatus est nasci in tempore de Virgine matre. Conceptus de Spiritu sancto in utero Virginis humanitatem nostram sine peccato sibi univit, et secundum ipsam natus, legi obediens, seipsum quadagesimo nativitatis die, divinitus accensis lampadibus, et obviam sibi populis laude cantantibus, in templo praesentavit; magos divina inspiratione ad seipsum adorandum de orientis partibus praevia stella perduxit; a facie Herodis, terreni videlicet regis, non resistendo, sed humiliter persecutionem declinando, monente angelo in Aegyptum descendit; et ut Ecclesiam sponsam suam ab originali peccato ablueret, qui peccatum omnino nullum habebat, baptizari voluit; et ut ejusdem Ecclesiae filii exemplum abstinentiae donaret, quadraginta diebus jejunavit; docens nos tentationes vincere, tentari pertulit, ipsumque tentatorem vincens, nos ab ejus potestate eripuit, praedicatione sua nos miseros sedentes in tenebris et umbra mortis illuminavit (*Luc. 1 v*); passionem secundum humanitatem, non pro se, sed pro humani generis reparatione sustinuit, crucem misericorditer ascendit (*Luc. xxiii*), et in ea, ut bonus Pastor pro ovibus suis, animam suam posuit (*Joan. xi*), qua ad infernum descendens, portas confregit, ipsum humani generis inimicum, scilicet diabolum, in profundum inferni ligavit, captivitatem, quam idem totius malitiae inventor captivaverat, recaptivavit, inde rediens tertia die corpus de monumento suscitavit, seipsum per quadraginta dies in multis argumentis discipulis suis manifestans, quadagesimo die caelum ascendens, eandem quam ab inferis abstraxerat captivitatem, in caelum collocavit, et in dextera Dei Patris a quo exierat, sedet, unde etiam in fine mundi venturus est, ut reddat unicuique juxta opera sua, et judicet vivos et mortuos, et saeculum per ignem (*Ephes. iv*).

Vobis testificor, o Ecclesiae filii, qui visuri estis Antichristum vel illius falsos apostolos, quia haec est vera fides et catholica, quam nisi integram inviolatamque servaveritis, salvi esse non poteritis. Iste igitur qui sic est, ut supra diximus, de Deo Patre et de Virgine matre sine peccato natus, cum eodem Patre et Spiritu sancto unus est et verus Deus. Verus Deus et verus homo est, sine quo nemo ad Patrem pervenire potest. De Deo Patre ante omnia saecula ineffabiliter genitus, veram accepit in tempore de Virgine matre substantiam, cum qua tertiam habet in Trinitate personam. Christus est igitur veræ

A fidei fundamentum fortissimum a lege et prophetis habens testimonium. Unde ait apostolus Paulus: *Nemo potest aliud fundamentum ponere præter id quod positum est, quod est Christus Jesus (I Cor. iii)*. Ipsum habemus in terra piissimum et fortissimum pastorem; per ipsum credimus pertingere ad eundem Patris sui perennem et dulcissimam visionem. Ipse est via recta, verissima veritas, et vita æterna, (*Joan. xiv*), per quam filii Ecclesiae currunt et perveniunt ad æterna præmia.

Iterum vos moneo, o populi Christiani, qui vivi in corpore estis inveniendi tempore Antichristi, ut firmiter teneatis hanc Jesu Christi Dei et hominis fidem contra ejusdem Antichristi persecutionem vel fallacem disputationem. Nam, ut ait beatus Petrus apostolus, *Non est in alio aliquo salus. Nec enim aliud nomen est sub caelo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri (Act. iv)*, nisi in Jesu Christo filio Dei, qui mundum redemit in manu hostis antiqui. Minas ergo Antichristi non pertimescatis, nec illius promissionibus acquiescatis, nec miraculis fidem attribuatis, quia non veniet, ut mundum redimat, sed ut genus humanum secum ad perditionem pertrahat. Ideo illum Scriptura commemorat filium perditionis quia suis falsis miraculis et verbis seductoriis multos secum præcipitabit in stagnum ignis ardentis, et ad ultimum ipse interficietur spiritali gladio ex utraque parte acuto qui procedit ex ore Jesu Christi in dextera Dei Patris sedentis (*II Thess. ii*). Unde Isaias propheta, enumeratis virtutibus ejusdem Filii Dei et Virginis, loquitur dicens: *Spiritus labiorum tuorum interficiet impium (Isai. ii)*. Reversus impius et crudelis, qui nec sibi parcat nec illis. Congruè igitur illum propheta impium vocavit, quia cum venerit, et se et multos alios secum condemnabit. De quo etiam ait apostolus Paulus: *Cum revelatus fuerit ille homo peccati, filius perditionis, qui adversatur, et extollitur supra omne quod dicitur, aut quod colitur, ita ut in templo Dei sedeat ostendens se tanquam sit Deus (II Thess. ii)*. Recte siquidem homo peccati dicitur, quia, ut ait magister Anselmus (72), vir sapiens scilicet et catholicus: « In Babylonia ex meretrice de tribu Dan nascetur, et in matris utero diabolico spiritu replebitur, et a maleficis nutrietur. » In templo Dei sedebit ostendens se tanquam sit Deus, quia antiquam Jerusalem restaurabit, in qua se quasi Deum coli jubebit.

Hic igitur, o fideles Christiani, qui homo peccati et perditionis filius dicitur, nequaquam pro Deo est colendus, sed omnibus modis a filiis Ecclesiae abominandus et execrandus. Sanctitatem simulat, sed omni dolo et fallacia plenus erit. Miracula facturus est, non vera, sed ab ipso et patre suo diabolo fallaciter inventa. Omni arte magica et sæculari scientia atque incredibili eloquentia eruditus erit, quibus seductus bonus decipiet, sibi que sub-

Jugabit. Videte ergo, fratres charissimi, cum revelatus fuerit ille homo peccati, perditionis filius, ne illius signis et prodigiis, virtutibus mendacissimis decepti, cito moveamini a vestro sensu, id est, a recto et vero catholice fidei statu. Videte ne adoretis filium perditionis loco redemptoris. Insani capitis est et vani filium iniquitatis adorare, et Jesum Christum, Filium Dei omnipotentis, contemnere, qui mundum redemit suo pretioso sanguine. Procul dubio igitur, si Antichristum adoraveritis, sive characterem ipsius in manu, scilicet in operatione, aut in fronte, id est in confessione, vestra susceperitis, cum eo peribitis. In Christo itaque Dei et Virginis Filio anchoram spei vestre reponite, ad ipsum gradibus bonorum operum accedite, pro ipso, si necesse fuerit, persecutiones, plagas, verbera et cetera adversa tolerate; ipsum brachiis vere fidei et sinceræ dilectionis amplectimini; ad ipsum in dextera Dei Patris sedentem summa devotione oculos mentis erigite, ipsum cum Deo Patre et Spiritu sancto in cælo regnantem unum et verum Deum adorare, ut cum electis ejus in ipsius presentia sine fine possitis regnare, ipso præstante, qui cum eodem Patre et Spiritu sancto in Trinitate perfecta vivit et regnat Deus, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

ANNO DOMINI MCCCII

GUALTERUS DE CASTELLIONE

NOTITIA

(FABRIC., *Biblioth. med. et inf. Lat.*, II, 112)

Magister Philippus Gualterus de Castellione, Insulanus (1), præpositus canonicorum Tornacensium, scripsit, Q. Curtii insistentis vestigiis, *Alexandreidem* sive poema heroicum de rebus gestis Alexandri Magni, elegans pro illa ætate, libris x, quorum singulorum primæ litteræ referunt nomen, *Guillemus* (2); dicavit eam illos Guillelmo II, qui archiepiscopus Remensis fuit ab anno 1176 ad 1201. Hoc poema circa annum 1280, quo tempore scripsit Henricus Gandavensis, in scholis grammaticorum tantæ dignitatis fuit, ut præ illo veterum poetarum lectio negligeretur: neque tamen tantum Gualtero Alanus Insulensis præstat, ut nisi iudicium istud dictasset illi livor, hæc Gesta ducis Macedum, convicio *tenebrosi carminis umbræ* perstringere debuisset. Post editionem Argentinensem anno 1513, 8°, hos libros vulgavit Osvaldus Eck, dicavitque Alberto, comiti palatino Rheni et duci Bavarix, Ingolstadt. 1541, 8°, ex officina Alexandri Veissenborn. Hanc editionem cum variis lectionibus, ascriptis manu Christiani Daumii τοῦ μακροπίρου, qui hujus scriptoris editionem cogitabat, possidere se testatur V. C. Christophorus Augustus Heumannus in *Conspectu reip. literariæ*, pag. 65, et in *Actis philosophorum*, parte xv, pag. 371. Denique Gualteri *Alexandreidis* lucem vidit Lugd. 1558, 4°, singulari et nitido typorum caractere, qui propius accedit ad currentes litteras quibus in scribendo utimur (3). Veterem Islandicam versionem, quam edere parabat vir peritissimus illarum litterarum Arnas Magnæus, ab alio viro erudito expectamus, qui Latinos etiam duos codices mss. hujus scriptoris in usum vertere poterit, quos ex auctione Gudiana nactus ad laudatum Magnæum miseram.

Opuscula rhythmica varia quæ exstare in Libl. regis Gallix codice 5335 notat Oudinus (4), non Gualteri de Castellione sunt, sed Gualteri *Mapes*, de quo infra. Item vero Oudinus *libellos tres* dialogi scriptos more *adversus Judæos* sub Gualteri de Castellione non ine primus vulgavit ex ms. cœli abbatix S. Evodii de Brana, præmissa etiam auctoris ære descripta iconæ; inter opuscula sacra aliquot Gallix et Belgii scriptorum Lugd. Bat., 1692, 8°. Denique Bernardus Pez tom. II *Anecdotorum*, parte II, pag. 51, ex ms. Salsburgensi in lucem protulit Magistri Galteri, quem hunc Gualterum Insulanum esse sibi persuadet, tractatum *De SS. Trinitate*, Augustæ Vindel. 1721, fol. Vide laudat Pezii Diss. isagogicam p. xxii.

(1) Monostichon apud Henricum Gandavensem, ca. 20:

Insula me genuit, rapuit Castellio nomen.

Sed in brevi vita Gualteri, quam *Alexandreidi* præmisit Sebastianus Linck, distichon legitur hunc in modum:

*Insula me genuit, rapuit Castellio, nomen
Perstrepuit modulis Gallix tota meis.*

(2) Pagius ad annum 1102, tom. III.

(3) Gallix, caractères de l'écriture, tom. III. *Alexandreidis* editio quarta, Lugd. Bat., 1692, fol. 10. In integro recentior (1659, in 12), tom. III, pag. 105. In mss. S.

Galli et Montis Angelorum typis commissa est in eodem cœnobio S. Galli et cœnobii ejusdem, et in fronte libri legitur, curante Athanasio Guggler, Sangallensi monacho, qui Gualteri opus nondum editum putabat. « En tibi, inquit, candide lector, opus novum, ut sit antiquum, nusquam quod sciam, editum, a multis cupide inspectum et desideratum, non minus antiquitate quam eruditione venerabile. »

EDIT. PATR.

(4) In Vita præmissa libellis contra Judæos et tom. II *De S. E.*, p. 1668.